

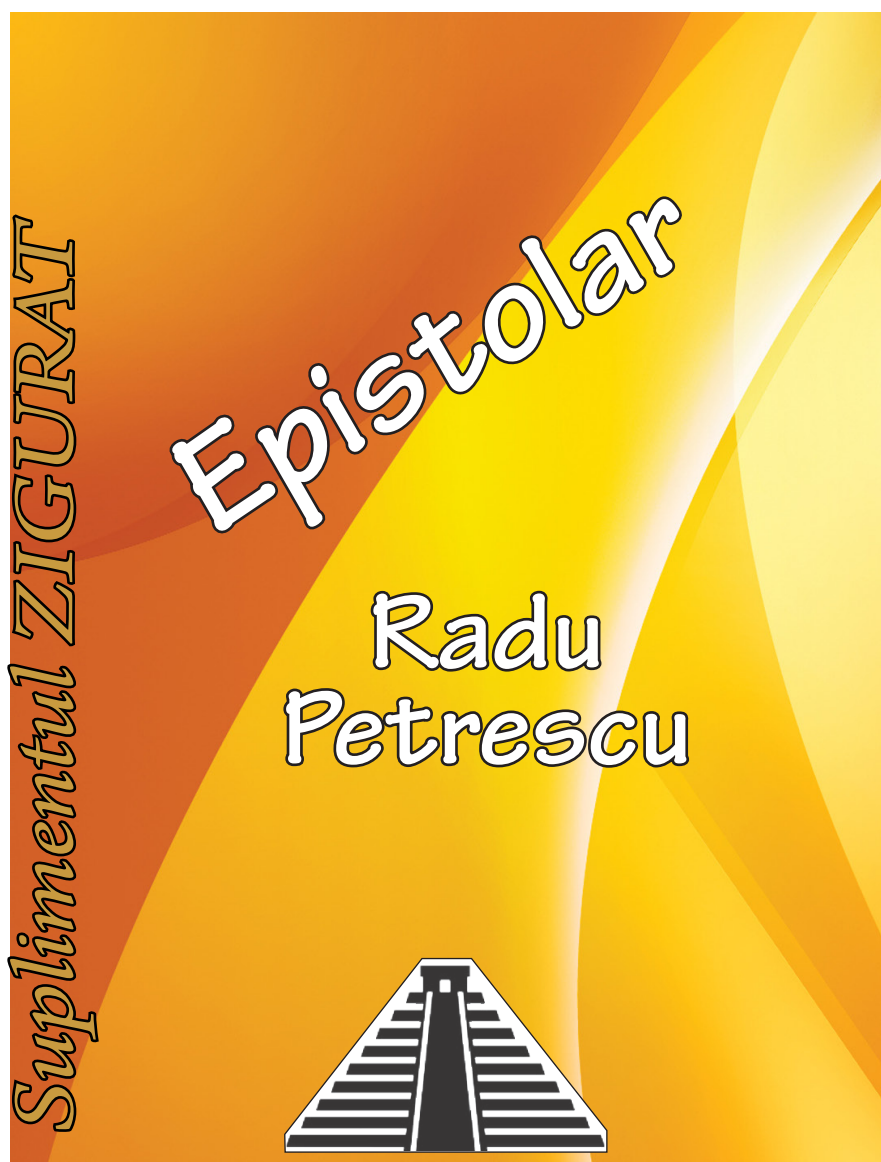
Expres

cultural

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Anul III, nr. 4 (28), aprilie 2019 • Apare lunar

24 pagini



Poemul trandafirului

Scoica de trandafir dormind în rouă
Vântul a lovit-o cu un bob de nisip
Și umedă o perlă așteaptă să se nască
Bolnavă înăuntru.
Trandafirul aude, trandafirul aude,
Genunchii degetelor mele s-au rugat
Atât de mult, așa de sfânt aseară
Lovind în discul său înflăcărat
Măinile mele l-au lovit din somn
Și-a venit să-mi deschidă

Cel care locuiește înăuntru
Și peste miezul său ascuns e domn.
Trandafirul aude, trandafirul aude,
Pavilionul său regesc
Eu l-am întrezărit într-o clipă,
Ce câini de vânatoare,
Lungi panașe
Aproape semințe
În curtea dinăuntru lărmuiesc.

Trandafirul aude, trandafirul aude,
Pe trepte nesfințite am urcat
Pe lespezi de petale,

De la cămarile cu miere
Înspre terasele cu vânt
Până când m-am visat și eu
Un bulb negru din miazăzi
Înfășurat în tunica subțire
De miresme străvezii
Stins colorate.

Deasupra un pieptar de zale
Desfoliate noaptea dintr-o stea
Numai din zvonuri foarte argintoase

Prin care acul de albină nu trecea.

Uneori merg așa prin cetate,
Uneori trec așa, prin apus,
De stau mai mult, cum e firesc,
La curțile sale ca smerit supus, în
timpul său dumnezeiesc.

Trandafirul aude, trandafirul aude,
O lege blândă mă îngăduie acolo.

Adrian Popescu

Liviu Ioan STOICIU

Liste canonice, „care pe care”

Alexandru ZUB

Spiritul locului

pag. 3

Nicolae BUSUIOC

Nicolae Ionel, între mistica panteistă și...

pag. 4

Magda URSACHE

Un diarist-martor

pag. 5

Al. CISTELECAN

O fată fericită (Raymond Han)

pag. 6

Emil NICOLAE

POESIS

pag. 7

Nicolae CREȚU

Lucian Vasiliu: autoportretul, și dincolo...

pag. 8

pag. 11

Eugen MUNTEANU

Kafka, inimitabilul (II)

pag. 13

Gellu DORIAN

În amintirea poezilor - pomelnic

pag. 15

Doru SCĂRLĂTESCU

Eminescu și natura. Funcții emblematice

pag. 18

Adrian Dinu RACHIERU

Alternativa Marino (II)

pag. 19

Theodor CODREANU

Numere în labirint (II)

pag. 23

Leo BUTNARU

Din poezia lumii

pag. 24

„Doar jumătățile de adevăr sunt periculoase!” - George Bernard Shaw

Expres cultural

Director fondator și coordonator: Nicolae Panaite (npanaite@gmail.com)
Redactor-șef: Constantin Pricop (constantin.pricop@gmail.com)
Secretar general de redacție: Victor Durnea (victordurnea@yahoo.fr)

Colegiul de redacție: Radu Andriescu, Constantin Dram, Florin Faifer, Dan Bogdan Hanu, Emanuela Ilie, Nicolae Ionel, Gabriel Mardare, Cătălin Mihuleac, Flavius Paraschiv, Alexandru-Radu Petrescu, Cătălin Mihai Ștefan, Cătălin Turliuc, Diana Vrabie

Liviu Ioan STOICIU:

LISTE CANONICE, „CARE PE CARE” – pg. 3

Nicolae PANAITÉ:

NU-I NIMIC, MERGE ȘI AȘA! – pg. 3

Alexandru ZUB:

SPIRITUL LOCULUI – pg. 4

Constantin COROIU:

NOTE DINTR-UN JURNAL ANTINOSTALGIC – pg. 4

Nicolae BUSUIOC:

NICOLAE IONEL. ÎNTRE MISTICA PANTEISTĂ ȘI... – pg. 5

Magda URSACHE:

UN DIARIST-MARTOR – pg. 6

Al. CISTELECAN:

O FATĂ FERICITĂ (RAYMONDE HAN) – pg. 7

Adrian VOICA:

AFORISME – pg. 7

Emil NICOLAE:

POESIS – pg. 8

Constantin DRAM:

UN JOC DE HIMERE – pg. 9

Dan Bogdan HANU:

DOG’S DIARY (DIN VREMEA CÎNELUI SUB ACOPERIRE... – pg. 9

Vlad SILVAȘ:

PREȚUL ETERNITĂȚII. PROLOG – pg. 10

Nicolae CREȚU:

LUCIAN VASILIU: AUTOPORTRETUL, ȘI DINCOLO DE... – pg. 11

Diana VRABIE:

FLUTURAȘII ALBAȘTRI AI LUCREȚIEI BÂRLĂDEANU – pg. 12

Arbatel FILOTHEANU:

FERESTRE SPRE INFINIRE – pg. 12

Master X-FILES:

ALLEZ ENFANTS DE LA PATRIE – pg. 13

Victoria MILESCU:

POEZII – pg. 13

Eugen MUNTEANU:

KAFKA, INIMITABILUL (II) – pg. 14

Ioan ȚICALO:

A CĂDEA – CĂDERE, MELODIE PE-O STRUNĂ – pg. 14

Gellu DORIAN:

ÎN AMINTIREA POETILOR - POMELNIC – pg. 15

Florin FAIFER:

LAURENȚIU FAIFER, ÎN SCRISORELE V – pg. 16

Iulian Marcel CIUBOTARU:

CRITICA MEMORIALISTICII – pg. 16

Daniel CORBU:

ADRIAN ALUI GHEORGHE – pg. 17

Liviu PAPUC:

CHRISTACHE ZĂNESCU – pg. 17

Doru SCĂRLĂTESCU:

EMINESCU ȘI NATURA: FUNCȚII EMBLEMATICE – pg. 18

Adrian Dinu RACHIERU:

ALTERNATIVA MARINO (II) – pg. 19

Valery OISTEANU:

MEDITÂND DESPRE ARS POETICA ȘI DRUMUL KARMIC... – pg. 19

Maria BILASEVSKI:

„APA, SPIRITUL TIMPULUI” – pg. 20

Ioan RĂDUCEA:

RĂTĂCIND PRIN LUMEA REVELAȚIEI – pg. 20

Mircea BĂDUȚ:

OAMENII ȘI MUZICA LOR – pg. 20

Alexandru-Radu PETRESCU:

SPECTATORUL ÎNTRE ARTĂ, ENTERTAINMENT ȘI... LOISIR – pg. 21

I. Laurențiu:

THE BALLAD OF BUSTER SCRUGGS - ȘASE MODURI DE... – pg. 21

Flavius PARASCHIV:

LUMEA INELARĂ – pg. 22

Laurențiu ISTRATE:

CALEA LUI THOMAS MUNK - VIOLENȚA SE JUSTIFICĂ... – pg. 22

Theodor CODREANU:

NUMERE ÎN LABIRINT (II) – pg. 23

Namjil NIMBUEV:

DIN POEZIA LUMII – pg. 24

E-mail:

exprescultural@gmail.com;

Site: exprescultural.ro

facebook.com/expres.cultural

ISSN: 2537-5989



Felix AFTENE, CHEMAREA

Persoanele sau instituțiile care vor să sprijine financiar revista pot depune sumele în contul:

RO23BPOS24006748050RON01- Banc Post Iași.

Revista poate fi procurată din rețeaua de librării SEDCOM LIBRIS Iași, S.C. DIF PRESS S.R.L., precum și de la sediul redacției din strada Trei Ierarhi, nr. 2, et.1, Iași, cod 700028.

Abonamente

Pe adresa redacției, prin mandat poștal, în contul revistei.

84 lei / an + 24 lei taxe poștale,

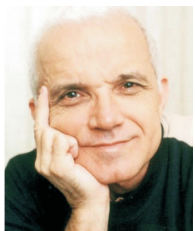
42 lei / 6 luni + 12 lei taxe poștale.

Vă rugăm să scrieți pe mandatul poștal sau pe documentul de plată adresa poștală completă și perioada de abonare.

Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine în întregime autorilor.

Rugăm colaboratorii să ne trimită textele până pe data de 10 a lunii în curs; articolul trebuie să cuprindă cel mult 7.000 de semne.

DTP: Pîrîu Octavian Dan
(octavian_dan_piriu@yahoo.co.uk)



Liviu Ioan STOICIU

Liste canonice, „care pe care”

Uniunea Scriitorilor a lansat (la Centenarul Marii Uniri) „un amplu proiect de evaluare identitară a literaturii române... intitulat: *Propunerile de listă canonică a literaturii române (1918-2018)*”; proiectul este menit să atragă atenția opiniei publice asupra tezaurului literar românesc din ultima sută de ani, să furnizeze învățământului de toate gradele un set valid de repere valorice”... Așa au apărut anchete ale revistelor *Steaua* și *România literară* pe seama cărților de proză (romane, nuvele, povestiri, jurnale, memorialistică), „100 de cărți de proză în 100 de ani”. Dacă revista *Steaua* a publicat în octombrie 2018 ancheta realizată cu Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor (inițiativa anchetei îi aparține Irinei Petraș; la anchetă s-au primit 19 răspunsuri), revista *România literară* publică în 18 ianuarie 2019 „o listă canonică (proza) 1918-2018” întocmită de „30 de critici, croniciari și istorici literari”. Nicolae Manolescu subliniază că „Ancheta va continua cu o sută de cărți de poezie, de critică, istorie literară, eseu și de dramaturgie” (personal, mă întreb de unde vor fi scoase... 100 de cărți de dramaturgie, în condițiile în care au fost ani la rând în care nu s-au acordat premii ale Uniunii Scriitorilor la dramaturgie din cauza absenței cărților de dramaturgie de valoare).

Cu siguranță, asemenea „liste canonice” pot fi orientative pentru autorii de manualele școlare alternative (eventual, cursuri studențești) și pentru bibliotecile publice județene care se respectă și achiziționează cărțile cuprinse în aceste liste (cititorii principali fiind elevi și studenți). Dar cum vor fi impuse aceste liste la Ministerul Educației Naționale și la bibliotecile care contează, în toată țara?

Dinspre „bătăliile canonice” în cadrul breslei scriitorilor... În toamna anului 2000, Ion Simuț observa (în *Familia*) că: „Discuțiile critice aprinse din 1990 încoace păreau să fi demolat vechea ierarhie de valori literare ce se conturase în anii '70 și promiteau să acrediteze o nouă imagine axiologică a literaturii contemporane. Se înregistrează însă o mișcare de recul din ce în ce mai accentuată, care ne face să credem că asistăm la o insidioasă și explicabilă inerție. Ierarhia valorilor literare impusă în anii '70 pare să reziste nemodificată”. Și observa că din 1945 încoace s-au succedat trei valuri de revizui: politic (deceniile cinci-șase), estetic (1965-1975; fiind recuperate valori interbelice și fiind promovați scriitori importanți afirmați în acest interval; „se știe prea bine că aproximativ din 1960 încoace, până în 1989, circulau în paralel două ierarhii de valori: una oficială, partinică, sprijinită ideologic, și alta neoficială, argumentată estetic și sprijinită publicistic de noua critică a generației '60”) și moral („din 1990 încoace asistăm la dezlănțuirea unei serii de revizui predominant morale, acuzatoare la adresa scriitorilor care au colaborat într-un fel sau altul cu regimul comunist”). Scrie Ion Simuț că după 1990, o regenerare a fondului de valori ar fi putut să vină din literatura de exil, din literatura de dreapta recuperată și din literatura din Basarabia, dar n-a urcat mai nimeni în ierarhiile literare de la noi: „Lăsând *Istoria critică a literaturii române* la primul volum, Nicolae Manolescu pare să se abțină deocamdată de la faptul riscant de a revizui o ierarhie care i se datorează în bună măsură”. Ion Simuț își încheia editorialul convins că „erodarea

vechiului canon continuă cu aceeași energie, neliniște și speranță”... Nicolae Manolescu (în *România literară* din 6 decembrie 2000, „Despre revizui”) i-a răspuns lui Ion Simuț că-i împărtășește observațiile și că: „Scara de valori stabilită cu treizeci de ani în urmă n-a putut fi înlocuită cu alta, în pofida libertății de exprimare și a contextului radicalizat de după 1989”. Tot atunci, Paul Cernat (în *Observator cultural* / 28 noiembrie 2000, „O falsă problemă”) a reacționat la textul criticului orădean cu: „Mai putem vorbi, oare, despre existența unui singur canon? Nu cumva avem de a face, în libertate, cu o proliferare a ierarhiilor locale, de grup sau de generație, bref, a unor ierarhii plurale, alternative, concurențiale? Nu cumva avem de a face cu o criză a vechilor instituții literare, a vechiului sistem literar, piramidal, dublată de o prăbușire catastrofală a interesului public pentru literatura estetică... Nu cred că mai putem vorbi de autoritatea unei singure ierarhii critice, naționale, fie ea și cea șaizecistă, ci de pulverizarea ierarhiilor, de apariția unor ierarhii autonome, alternative, inclusiv regionale... Consensusul național a devenit imposibil



în literatură după 1989, iar prăbușirea audienței literaturii estetice arată clar că un sistem bazat pe impunerea unei ierarhii axiologice naționale nu mai interesează, de fapt, pe nimeni în afara criticilor literari”. Oare Paul Cernat gândește și în 2019 la fel?

Azi avem aceste „liste canonice”, care pe care (revista *Vatra*, în decembrie 2018, publică un alt gen de liste, un „top al Centenarului”, sub titlul „Cărțile literaturii române, la Centenar”, în urma unei anchete la care au răspuns „45 de scriitori și critici”, în majoritate tineri, cu „cele mai bune cinci cărți” de proză, de poezie și de critică literară); ele dau de gol că rezistența vechii ierarhii de valori (cum spunea Ion Simuț în 2000) continuă, și nu din inerție, ci din firea lucrurilor, sunt valori așezate în posteritate. Iar adaosul unor optzeciști pe listă, azi (Mircea Cărtărescu a devenit un „clasic” și la poezie și la proză; dar sunt la proză, pe lista canonică a *României literare*, și Radu Aldulescu, Marta Petreu, Alexandru Vlad, Gabriel Chifu, Mircea Nedelciu, Gh. Crăciun, Petru Cimpoeșu, Varujan Vosganian, ba chiar e și o nouă venită, Florina Ilis) nu face decât să dea credibilitate canonului estetic.

1 aprilie 2019. BV

Nicolae PANAITE



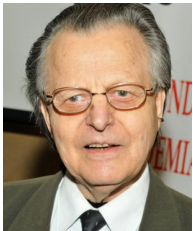
Nu-i nimic, merge și așa!

Expresia aceasta cunoscută am auzit-o rostită, nu fără un anume umor involuntar, și de un specialist în electronică din Țara Soarelui Răsare. Venise pe meleagurile noastre mioritice pentru a monta și pune în funcțiune niște mașini industriale de mari dimensiuni și precizie, fabricate în Japonia. Când vine vorba de un mod de viață exemplar în care rigoarea, atenția și ordinea fac parte din prioritățile și traseul fiecărei zile, atunci gândul nostru ne duce, fără prea mari eforturi, spre școala și disciplina samurailor. Echipa japonezilor, cu programul lor de lucru minuțios, pe zile, săptămâni și luni, i-a bulversat pe ai noștri prin prezența și plecarea de la serviciu, seriozitate și implicare. Munca ce-o efectuau, respectând un grafic pe operațiuni și priorități, avea ceva de metronom. Ei știau că piloții care calculează planurile de zbor doar cu un grad greșit își pot rata destinația cu sute de kilometri sau, și mai grav, se pot îndrepta direct spre un munte, spre un accident mortal. Farmaciștii care comit o greșală minoră când amestecă substanțele își pot otrăvi clienții. Există probleme pe care le putem considera ca fiind minore sau ne semnificative, dar, totuși, ele ne deviază de la ținta noastră. Dacă ne abatem de la curs, chiar și cu câteva grade, automat ne îndepărtăm de obiectivul propus.

Inginerul Lihor, unul dintre cei mai buni din echipa românilor, mi-a destăinuit că specialiștii niponi, deși aveau în bogata și aspectuoasă lor trusă toate sculele necesare, mai ușoare și mai grele, montării unei „balene” Sakurai, la vinclu cu laser, pe orizontală și pe verticală, nu a auzit vreodată sunete și lovituri stridente. Meseriașii noștri, implicați și ei în montarea acestor giganti industriali, se mirau că japonezii nu forțau, nu loveau cu ciocanul pentru a reuși planietăți și suprapuneri corecte. Domnul Kymo Huri, șeful niponilor, care spunea: „cine cu adevărat va dori să urce sus, va inventa scara”, a întrebat translatorul, după mai multe discuții cu tehnicienii români implicați în contract, ce înseamnă expresia: „Nu-i nimic, merge și așa!” Dumirindu-se de înțelesul celor explicate, deși a zâmbit, le-a spus românilor că, atâta timp cât vor fi împreună, trebuie s-o uite! La terminarea unui an de lucru, cele două echipe deveniseră o structură unitară. Domnul Kymo Huri, cel care la început spunea: „Întotdeauna drumul lung începe cu cel scurt.”, nu mai făcea acum vreo diferență între *ai lui* și *ai noștri*, „deoarece ceea ce-i valabil pentru noi este și pentru voi – trebuie să vrem, să înțelegem, să știm și să perseverăm.”

La încheierea contractului, inginerul Lihor, împreună cu cei implicați, au organizat o masă festivă, la *Sala cu frescă* a Hotelului Moldova. Aici, printre alte vorbe de duh ale oaspeților, am auzit una de o aleasă expresivitate: „Dacă vrei să pictezi ramura, trebuie să auzi suflarea vântului.” A doua zi, echipa niponilor a fost condusă la aeroport. La despărțirea și strângerea mâinilor, domnul Kymo Huri a precizat că, ajungând acasă, își va aminti cu drag de Iași și de România, mai ales că și-a îmbogățit vocabularul cu „Nu-i nimic, merge și așa!”, adăugând: „dacă problema poate fi rezolvată, nu merită să-ți faci griji pentru ea, dacă însă nu poate fi rezolvată, e inutil să-ți faci griji de ea.”

Din păcate, azi, la noi, expresia pe care japonezii nu mai doreau s-o audă este la modă, atingând o formă endemică. Ea se observă, din nefericire, cu mică atenție, în toate domeniile, pe față sau aluziv. Grav e faptul că nu se dorește să se renunțe la ea! De ce? Pentru că, dincolo de ea, sunt interese care trădează lipsa de generozitate și noblețe sufletească ale unor ipochimeni ce calcă și pe cadavre ca să-și atingă scopul. Pentru că nu se dorește să trăim decent, în lumina adevărului, bunului simț și a normalității. Unele descrieri îi prezintă pe zeii păgâni jucându-se cu soarta oamenilor de parcă ar fi zaruri, și încă unele măsluite. Oare zarurile decidenților de la noi cum sunt? Normalitatea a ajuns să fie, azi, o punte foarte îngustă și atinsă de carii. Cei care vor s-o treacă sunt tot mai puțini; curajoșii riscă enorm! Tocmai datorită celor ce și-au asumat aceste primejdii, cred că România mai poate fi salvată și se va mai gândi/trăi firesc, natural, obișnuit, adică normal. Într-un astfel de stadiu, vorba „Nu-i nimic, merge și așa!” va fi (sper) doar amintire...



Alexandru ZUB

Spiritul locului

Dacă admitem că există un spirit caracteristic fiecărui loc, cum se crede, un *genius loci*, după expresia din vechime, chestiunea ce se ridică imediat, o dublă chestiune, e aceasta: care să fie atunci spiritul urbei noastre și la ce obligă acel spirit pe oricare dintre noi? Răspunsul la prima parte a întrebării îl implică oarecum și pe celălalt. Postulându-se mai demult existența unui „spațiu psihologic ieșean”, s-a spus că acesta presupune „sensibilitatea pentru istorie, ca mod de existență, și respectul pentru marile creații ale minții”, că Iașii ar fi pentru noi, în sfera umanistică, ceea ce Florența sau Cracovia reprezintă în alte zone ale continentului. În adevăr, oraș cu vechime considerabilă, capitală a Moldovei de pe la jumătatea secolului XVI și centru cultural-științific de prim rang după Unire. Iașii constituie un adevărat cenotaf de valori ale minții și ale inimii care participă la patrimoniul național și totodată individualizează în chip eminent o comunitate. Oriunde te-ai așeza, în centrul său istoric, întâlnești urme alese, care evocă fapte, oameni, circumstanțe de odinioară. Istoria dă semne pretutindeni că se află într-un mediu propice, unde spiritul, rigoarea, fantezia au știut să participe la o creație colectivă dintre cele mai remarcabile. S-au înălțat de-a lungul secolelor edificii de cult, administrative sau private, s-au scris cărți, s-au zugrăvit biserici, manuscrise, tablouri, pe seama aceleiași psihologii specifice asupra căreia ne previn și străinii. S-au înălțat monumente de bronz, piatră, marmură, dând urbei din centrul Moldovei de altădată o strălucire unică. Nu ajunge să le numeri, multe cum sunt, nici să le descrii. Ființa orașului trebuie cunoscută fără intermediu, în structurile ei mobile, în valorile produse de-a lungul anilor, aliniind la monumentele făcute să înfrunte timpul atâtea mari personalități cu efigii monumentale. De la Varlaam și Milescu la Costin și Dosoftei, de la Cantemir la Veniamin Costachi, cronică marilor isprăvi cărturărești sau de artă evocă atâtea alte figuri și momente esențiale, menite să dea seama întruchipările acelui *genius loci* de care vorbeam. Kogălniceanu, Alecsandri, Russo, Eminescu, Maiorescu, Ralea, Călinescu sunt nume ce-ți vin numaidecât în minte, dacă e vorba de epoca modernă și de timpuri mai apropiate nouă, ca niște „eterni păzitori ai solului veșnic”. Iradierea lor în cultura țării a fost și a rămas considerabilă. Dar în același timp, mai cu seamă în secolul XX, s-a produs și un masiv exod de talente spre alte zone ale țării, îndeosebi spre capitală, ceea ce a făcut ca vechea urbe să piardă din tonusul ei spiritual și nu o dată să intre în alertă. S-au diminuat oare resursele de care dispune? Nu mai sunt activi factorii care au favorizat, în timp, atâtea creații memorabile? Dimpotrivă. Odată cu sporul masiv al populației se poate spera și în sporul șanselor de afirmare în sfera spiritului. Numai că punerea în valoare a potențialului existent prezună o pregătire sistematică în chiar spiritul care a făcut odinioară glorie urbei. Un oraș de câteva sute de mii de locuitori se lasă mai greu convertit și asimilat de acel spirit, ceea ce reclamă o „politică” de îndrumare și incitație continuă. „Omul, totdeauna, înainte de neam și-a iubit familia, înainte de lume și-a iubit neamul”, spunea Kogălniceanu, atent și el la relația afectivă ce dă aripi gândului și potențează creativitatea. Atașamentul față de locul natal sau de locul unde ți-a fost dat să te formezi ca om e o însușire de preț ce poate revitaliza o comunitate în plină expansiune. Iar această însușire nu poate rodi superior decât în măsura fidelității sale față de *spiritul locului*, așadar față de acel mănunchi de însușiri ce trebuie să exprime, în cazul nostru, luciditate, rațiune ponderatoare, atașament afectiv, reflexivitate. Care colț din vechea urbe nu îndeamnă consensual? Dacă fiecare piatră vorbește aici de trecut, cum s-a spus, ea trebuie să fie în același timp și un îndemn la faptă creatoare, iar fapta, punte spre viitorime. Să ne apropiem cu emoție de aceste urme care atestă vrednicie înaintașilor și să căutăm a ne spori, prin ele, voința proprie de a face!

Opinia studentească, XIV, 1987, nr. 6-7, p. 12.

Note dintr-un jurnal antinostalgic

Cu mulți ani în urmă, călătorind în Polonia, într-o misiune culturală, împreună cu marele actor al Naționalului ieșean *Teofil Vâlcu*, am văzut pe scena Teatrului „Juliusz Osterwa” din Lublin un excelent spectacol cu piesa „Garderobierul” de *Ronald Harwod*, un autor despre care la acea dată nu știam aproape nimic.

Piesa îl transportă pe spectator în Anglia anului 1942. Urlete sinistre de sirenă, bombardamentele Luftwafei, întreaga mizerie alienantă a războiului care violează umanitatea. Într-o mică localitate de provincie poposește o trupă de teatru ambulantă cu o reprezentație a piesei lui Shakespeare „Regele Lear”, rolul titular fiind interpretat de însuși antreprenorul trupei, supranumit de toți membrii acesteia *Sir*. Toată povestea scrisă cu un remarcabil simț dramatic se derulează în cabină, în „regatul” garderobierului Norman, servitorul credincios, protectorul și sfătuitorul lui *Sir*. Între acesta, individ despot, cabotin, paranoic, și Norman, s-au instaurat de-a lungul timpului relații de puternică dependență reciprocă. Interesant este că fiecare îl consideră pe celălalt opera sa, ba chiar proprietatea sa. Norman trăiește, de ani și ani de zile, în umbra actorului, în culisele teatrului și ale lumii, dând dovadă de o devoțiune fără margini în a-și pregăti stăpânul pentru



cucerirea publicului (și întreținerea mitului). Mai mult, el se consideră a fi creatorul celui care întrupează pe scenă personajul shakespearean, altfel spus – creatorul unui erou prin transfer. Garderobierul își tonifiază permanent stăpânul, elogiindu-i „-„geniul”, repetând rolul împreună cu el, cu aerul unui regizor infailibil. La rândul său, actorul oferă în schimbul sacrificiului anonim al lui Norman propria-i glorie. Dar... lovitură de teatru, *Sir* moare subit. În realitate, nu pe scenă. Rațiunea vieții gaderobierului dispare brusc. Drama se accentuează și mai mult însă când, în urma descoperirii unui jurnal ținut în secret de actorul cabotin, se produce mărturia clară a nerecunoștinței și disprețului celui pe care îl slujise cu un devotament maladiu.

Tranziția și moartea

Recitesc un text din volumul *Ilenei Mălăncioiu* „A vorbi într-un pustiu”. Se intitulează „Moartea își ia cota ei de țărani” și este, în fond, o proză a unei scriitoare din stirpea lui Marin Preda.

Ileana Mălăncioiu mergând acasă la mama sa, într-un vagon popular de clasa a doua al unui tren personal, asistând într-o stație mizeră, sub arșița secetoasă, la „dialogul” cu ceferiștii al unui navetist înfuriat că trenul se eternizase acolo, cum se întâmplă de obicei pe căile ferate din România: „Bă, fir-ați ai dracului să fiți, dacă mai trăia Ceaușescu, vă împușca pe toți!” Călătorii râd și el repetă: „Dacă mai trăia Ceaușescu, pe toți vă împușca, nu mai rămânea nici

unul, de sămânță”.

În fine, trenul pleacă, țăranii uitându-se pe geam constată resemnați că „dacă nu plouă nici săptămâna asta, s-a terminat”. Căci sistemele de irigație din vremea celui evocat de navetistul supraîncălzit de soare și de bere au dispărut în vâltoarea revoluției agrare postdecembriste și prin grija „primului nostru agricultor, Petre Roman”, cel cu pariul cu agricultura (ce ușor e să pariezi cu agricultura, când ai copilărit în Primăverii și ai fost dus la școală cu limuzina!). Cum s-a câștigat pariul? Răspunsul îl regăsim într-o imagine emblematică: „Astă primăvară, un om de peste 70 de ani se înhămasse la plug, în loc de cal”. Ajunsă acasă, călătoarea la clasa a doua află că „într-o săptămână s-au stins din viață unul după altul 9 inși”. Apoi, încă 5. Mama sa îi povestește că „o bătrână, în vreme ce aprindea lumânări la mormintele neașezate încă” zicea: „După munca și după cotele la care am fost supuși, moartea își ia cota ei de țărani; nu vedeți, pe unii i-a luat apa cu case cu tot, alții au fost loviți de trăsnet ori s-au înjunghiat între ei pentru pământ... Ai noștri măcar au murit de moarte bună...”

Îmi amintesc că un primar dintr-o comună vasluiană, bun și stimat gospodar, ajuns la o vârstă respectabilă, le spunea unor reporteri de tip nou de la niște ziare locale: „Domnilor, la țară, s-au înroșit clopotele de atâtea moarte!”.

Mă tem că pe interlocutorii săi terifianta metaforă îi depășea...

Puterea și averea

„Nici o laudă n-ar fi pe măsura acestui nume...”. Sunt cuvintele gravate pe mormântul „părintelui patriei” *Niccolo Machiavelli* din basilica Santa Croce de la Florența, aflat alături de cel ale lui Michelangelo și ale altor genii ale Renașterii.

Când am citit epitaful, mi-au venit în minte paradoxuri ale posterității unor personalități ilustre ale istoriei și culturii universale. Abia pe urmă am găsit (într-o carte apărută la Editura Institutului European din Iași, „Măștile puterii”, ediție îngrijită și prefată de *Elvira Sorohan*) textul unei conferințe despre Machiavelli a lui Benito Mussolini. Întrebându-se, în 1924, dacă faimoasa carte a florentinului – „Principele” – mai este actuală, după mai bine de patru secole de la scrierea ei, Mussolini răspundea fără echivoc: „Căci se poate spune că oamenii sunt în general ingrați, schimbători, ascunși, lași, interesați; când le faci un bine, dar nu ai nevoie de ei, sunt cu tine, îți oferă totul: sângele, averea, viața, copiii; dar când le ceri ceva, se revoltă...” Apoi, referindu-se la egoismul celor care trebuie guvernați, îl citează din nou pe Machiavelli: „Oamenii plâng un lucru pierdut mai mult decât moartea unui frate sau a unui tată, deoarece moartea poate fi uneori uitată, dar averea niciodată. Motivul este simplu: fiecare știe că o schimbare în stat nu-i poate învia fratele, dar îi poate restitui bunurile pierdute”.

Și încă o frază care denotă actualitatea perpetuă „a celei mai vechi, mai sistematice și mai durabile cărți de antropologie politică” (cum o caracterizează în Prefață *Elvira Sorohan*): „Oamenii nu fac niciodată binele decât din necesitate, dar când este prea multă libertate, dintr-o dată totul cade în dezordine și confuzie”.

Se poate reproduce mult, în cele din urmă totul, dintr-o operă neîntrecută până azi în materie de teorie a puterii, scrisă de un mare gânditor al istoriei care, în clipele din urmă ale vieții a mărturisit: „Iubesc patria mea mai mult decât sufletul meu”.

Cu „Principele”, constată un biograf al lui Machiavelli, începea istoria machiavelismului care continuă și va continua până la „sfârșitul istoriei”. O carte aparținând – cum s-a remarcat pe drept cuvânt – „celui mai puțin machiavelic dintre oameni”.



Constantin COROIU



Nicolae Ionel

Între mistica panteistă și sacralitatea logosului poetic

Printre cele mai recente cărți de poezie ale lui Nicolae Ionel se află *Poarta cerului*, publicată la Editura ieșeană Alfa (2017). După debutul din 1972 cu volumul *Cuvânt în cuvânt* urmează un șir de „diamante” care, în reflexia luminii binecuvântate, capătă și mai pronunțate străluciri; aici și-au găsit locul în timp, printre altele, *Poezii* (Junimea, 1979), *Calea vie* (Cartea Românească, 1983), *Scara de raze* (Junimea, 1990), până la *Mireasma Luminii* (Cartea Românească, 2014), *Aur taboric* (Doxologia, 2014), *Dincolo de astre* (Tehnopress, 2016), *Cât cer va fi* (Napoca-Star, 2016), *Fir de-adiere* (Tehnopress, 2016). Fără a trece cu ușurință peste cărțile de inspirație teologică și de teatru (*Rugăciune*, *Vlad Țepeș*, *Jeanned'Arc*, *Oedip*, *Meșterul Manole*, *Constantin Brâncoveanu*) plus numeroasele sale traduceri, Nicolae Ionel este considerat scriitorul „de frapantă originalitate și de valoare certă în toate domeniile în care s-a manifestat” (N. Mecu). Opera sa polivalentă exprimă o lume specială, una sensibilă, legată prin limbaj de lumea sacră. Cum se știe, realitățile nu sunt sacre în virtutea caracteristicilor lor proprii, ci pentru că în ele se manifestă *transcendența*, rezultând sensul absolut aparte, ambivalent și benefic. Critica literară, atât cât a avut timp să-și îndrepte atenția asupra operei și în măsura în care n-a fost condusă doar de presentimentul unei acceptabile comprehensiuni pe care îl întrezărește ireductibila identitate poetică a lui Nicolae Ionel (cum ar spune Lucia Cifor), sesizează totuși că întreaga sa poezie este căutare și o revelare a ceea ce înseamnă mistica panteistă, văzută printr-un „crez religios în descendența sacră a logosului poetic”.

Misterul divin pe care îl descoperim în poezia sa, dusă până la esențializare aurorală, pare a se plasa în vecinătatea spiritului Sfântului Francisc, Sfântului Augustin, Toma d'Aquino, în preajma unei gândiri universale de înaltă iluminare, unde întâlnim extazul, harismaticul, beatitudinea, sacralul, psalmul, în rostirea poetică toate luând forma logosului încărcat teurgic de energie și frumusețe cum rar pot fi întâlnite în literatura română. „În esență, dacă înțelepciunea este identică cu Dumnezeu, prin care toate s-au făcut, așa cum autoritatea divină și adevărul au putut demonstra, adevăratul filosof nu poate fi decât o făptură umană care-l iubește pe Dumnezeu”, spune Sfântul Augustin. Dar adevăratul poet? Se lasă influențat de ideile filosofului creștin și, pe deasupra, vine cu gândirea și limbajul lui. Cuvintele limbajului lui Nicolae Ionel sunt semne care iluminează sufletul. Desigur, a înțelege un text înseamnă a trece dincolo de litera lui. Se pare că, din acest punct de vedere, poetul s-a născut prea devreme pentru noi. Semnele lui nu epuizează niciodată fondul lucrurilor, după cum semnul din cuvânt nu este decât o traducere exterioară a logosului interior. Un poet care să illumineze sufletul nostru, să-l proiecteze în aerul sacru al divinului? „Cum ceruntreg e-n Tine, sunt – o știi! –/ cu totu-n toată bucuria Ta/ și, în Cuvântul Tău vorbind stihii,/ cu psalmul fac puteri, și inima/ Ta le primește ca silabe vii/ ale-unei noi zidiri, ca și cum a/ voit de la-nceput ca pulberii/ să-ncredințeze slava Sa,/ și-acum ce spun, ca și cum naltul sunt/ al tunetelor Tale, pronia/ în etnii și în toți îngerii rostești/ Tu însuși: cânt, imn, psalm ființial/ și, omenește-n vreri dumnezeiești,/ ce strig, ce-Ți strig e propriul Tău cuvânt!” (XI). Nicolae Ionel nu pare a face abstracție de doctrina existenței Dumnezeului unic și transcendent, pe care-l poate concepe în mod natural rațiunea, nici nu pare să se apropie prea mult de deism. Începând cu Kant, se știe, se face distincție în mod obișnuit între *deism* și *teism*, la baza primului

stă existența însăși a divinului, la originea celui alt se regăsește rațiunea. În acest sens se poate spune că Rousseau este teist, în timp ce Voltaire este deist.

Desigur, în poezia poetului nostru nu avem de-a face cu un discurs rațional despre formarea și structura universului – cosmologie, ci despre opusul termenului – cosmogonie, ceea ce înseamnă o expunere mitică și nerațională, adică tocmai proiecția poetică asupra lumii divine, a lumii infinite. Și această proiecție lirică străpunge, în viziunea metaforei mistice, orice *metafizică* a moravurilor, ajungându-se de la caracterul sacru al omului la ideal și sacralitate, la trăirea mistică de a pune în lumină *eul* deplin, cel care face ca „golul din ființă” să se diminueze până la limpezirea stării sufletești: „Toată dumnezeirea și tot cerul,/ toate viețile ce-au fost și ce vor fi,/ toată frumusețea și tot adevărul,/ iubiri și duri, nume și stihii,/ tot harul pe care cu sfinții ceru-l/ ca împlinire-a-ntregii profeții/ – totul în toate, toate-n tot, ciera/ splendorii vieții de-a pururi vii –/ e-aici și-acum, în mine, ca genune/ și ca o boare-a unei flori de crin,/ clipă de netrecut, de



neșfârșit,/ intrare cu toții viii-n rugăciune,/ etern pătași cu Cel ce ne-a zidit,/ aceleași iubiri într-un amin” (LXXVII).

Continuăm lectura din *Poarta cerului* și vom rămâne iarăși surprinși de emoționalul indus sufletului nostru grație iluminării prin verb. Gândul lui Dumnezeu în noi este originar și confuz (tot după Sf. Augustin) și acest gând trebuie să fie transformat într-o cugetare, într-o rugăciune pentru că sufletul omului nu poate să nu gândească la Dumnezeu. Versul poetului ne vine în ajutor: „Văzduhu-iradiant de străluciri/ în glas înalt de trâmbește vestească/ ziua universalei mântuirii!/ Acum toată întinderea cerească/ și toate-nari-patele oștiri,/ ceruri și-al cerurilor cer zbucescă/ în cântu-al bunei-jubilant-vestiri/ Pământu-n dans tresalte și cunoască!/ Luați în mâini timpane, să sune/ psalm nalt de ne-ngrădită bucurie!/ Strigați-vă, popoare, -al biruinței/ peste mări cântec și peste genune,/ că Domnul, neprimind prin ea-n sfinție,/ ne-a-n cer

mutat hotarele ființei!” (LXII). Lumina care bucură sufletul este comparată cu grația care iradiază sufletul. Posibilitatea iluminării vine din interiorizarea poetului, iar de aici este calea liberă pe aripile verbului spre dezlegarea misterului divin, asta neînsemnând că vom ajunge la dezlegare, ne apropiem atunci de conștiința mărturisitoare vie, și e vie pentru că e mărturisitoare, așa cum o manifestă poetul în versurile sale.

Ne e dat tot mai rar să citim poezie mitică și mistică în care însuși versul devine sacru, în care actul inițiativ este revelație, este gravitate, rugăciune și lumină. Mânuierea verbului și harul eului poetic capătă proporții ieșite din comun. „Nu seamănă cu nimeni”, spune Al. Paleologu, „Întemeiază o gnoză a bucuriei” (Lucia Cifor). „Poemul se exaltă până la exclamația în transă” (Al. Cistelean), „Liniile directe pe care se dezvoltă lirismul lui Nicolae Ionel: caracterul cosmic al angajării eului, senzația de pustiire a lumii, spiritualizarea absolută a materiei, precum și sentimentul auroral al atingerii unui început al tuturor lucrurilor” (Șt. Augustin Doinaș), „Poetul trăiește beatitudinea comuniunii eului cu universul prin intermediul unui peisaj cristalin, luminiscent” (Gh. Grigurcu). Și s-ar putea da atâtea alte referințe critice care conturează un mare creator de limbaj poetic, un destin lirico-religios nemaîntâlnit în zilele noastre. Poetul Nicolae Ionel se situează cu mult deasupra unor lirici contemporani, deasupra unora care fac mare valvă și se cred incommensurabili. Prin poezia lui putem accede la înțelegerea adevărului primordial, superior și inefabil, prin unire sau fuziune cu absolutul. Poemele sale sunt o fabuloasă inițiere a ființei în tainele misterului cosmogoniei, unde: „Se naște bucuria-ntregii lumi!/ Căci pentru noi sfârșită-i neputința/ de a trăi haruri cerești acum/ și ni-e deschisă toată conștiința-n/ putere și adevăr, fiindăvăzum/ umplută peste mal făgăduința/ divinei plenitudini ce-o asumă,/ toată iubirea, toată umilînța...” (LXV).

Afinitățile lirice din literatura română? Credem că sunt cu cele ale lui Vasile Voiculescu, Radu Gyr, Nichifor Crainic. Prin frumusețea mistică expresivă dar și prin adâncimea meditației lirice se apropie de starea lor hristică, de duhul suferinței purificatoare. Întâlnim aceleași stări mentale în care se intersectează extazul mistic, voluptatea gândurilor, ajunse în pragul supremelor elucidări, aspirația spre demiurgie, spre justetea divină a propriilor idealuri, a credinței în iubire și adevăr, în salvarea transplantării spiritului în trup și sursa recuperării ființei umane. Nicolae Ionel își proiectează versurile la înălțimi amănitoare, aici piscurile le îmbrățișează cu exaltarea ființelor parcă intrate în transcendență, pentru ca ele, versurile, să zboare prin „porțile cerului”. Citești sonetele lui Nicolae Ionel cu senzația că tu însuși faci parte din peisajul luminos, întrebându-te în același timp câtă stare mistică este aici și cât a mai rămas din realul pământean? Dar iată cum îl percepe pe Nicolae Ionel într-o viziune concentrată Marin Mincu: „(...) mi s-a părut că descopăr un autentic poet mistic (...). Totuși se poate afirma că Nicolae Ionel depășește tipurile de discurs religios cunoscute. Nu mai este vorba nici de o prelucrare gnostică a dogmei creștine în conformitate cu o mitologie proprie (Lucian Blaga), nici de căutarea îndârjită a identificării cu transcendența în direcția acelei apostazii ortodoxiste răsăritene (Tudor Arghezi) și nici de îmblânzirea panteistică a atributelor îngerești (Vasile Voiculescu). Autorul prezenței, precum un Girolamo Savonarola sau un Juan de la Cruz, tinde către o asumare extatică a misterului cristic, în măsura în care acesta poate fi asumat individual.”



Magda URSACHE

„Este, Doamne, unul mare, unul tare, unul cât, cât un rac roșiu și care ne-a pus cleștii lui în gât, cât un rac roșiu și care ne-a pus cleștii lui în gât!”

CEZAR IĂNESCU
(strofă eliminată de cenzură din volumul *Doina. Poezii*, C.R. 1983)

Un „cărțar” (în accepul meu, puțin diferit de al editorului Gh. Pienescu, „cărțar”- ul face, dar și citește cărți și dă sama despre ele) este etnologul, criticul și istoricul literar, lexicograful și monograful Iordan Datcu. Generația sa a prins stalinismul integral. Primul jurnal și l-a distrus în 1956, unde, ca student în anul al patrulea al Facultății de Filologie a Universității București, notase reacția colegilor față cu revoluția ungară. L-a distrus, înspăimântat de anchetă (timp de două nopți, în amfiteatrul Odobescu), dar și de arestarea a doi colegi, unul ucis de Securitate. Ce cereau studenții? Desființarea interdicțiilor bibliografice (*apud* Lenin, libertatea cuvântului slujea doar dușmanilor de clasă; Krupskaja lui epurase drastic bibliotecile din Rusia, ceea ce făcuseră și la noi lampadoforii de import). Mai voiau condiții normale de trai în cămine. Asta cereau studenții și-n ’87, la Iași, ceea ce dovedește cât de mult a ținut epoca planificată a minciunii ideologice, înscrisă în planul comunicării după hiatusul din 1948, numit Reformă.

„Adevărul tace”, în opinia lui Zaharias Lichter, eroul altui jurnal, care nota, prin mâna lui Matei Călinescu: „Diavolul a descoperit unul dintre lucrurile cele mai teribile: puterea minciunii”.

Datat ’81-’89, jurnalul celui mai urât deceniu ceaușist e supranumit de Iordan Datcu „Jurnalul de la Casa Scânteii”. Acolo, în sumbra clădire, erau îngrămădite edituri și reviste, Consiliul Culturii și Educației Socialiste (adică Ministerul Culturii), Centrala Editorială etc., sediu și al Editurii Minerva, iar colaboratorii pătrundeau cu înfinată greutate, dotați cu „bilet de intrare cu dungă roșie”.

Sub semnul Minervei, după aparentul dezgheț (controlat), redactorul de carte a rezistat înghetului progresiv, cenzura luând măsuri din ce în ce mai iraționale. Omului sobru, conținut, cu răspundere față de cuvântul tipărit mulți îi datorează debutul, printre ei și Petru Ursache, în 1972: „Notez aici cu mândrie – scrie în 31 oct. 1984 diaristul – că am tipărit ca redactor cartea de debut a lui Petru Ursache, „*Șezătoarea*” în contextul folcloristicii, prezentare erudită a revistei de la Fălticeni (1892-1929) și, totodată, a tuturor revistelor cu aceleași preocupări”. Și cu cât generozitate i-a oferit prietenului numerele de revistă care-i lipseau. Dar fără generozitate te poți numi editor? Voi reveni la calitățile necesare (multe) unui „cărțar”, iar Minerva deținea o falangă bine dotată. După excelența colaborare cu Iordan Datcu, agasat de temporizările și „negocierile” lui Zigu Ornea, șeful redacției de istoriografie literară, Petru Ursache a trecut *cum impedimentibus* la Cartea românească, unde a tipărit *Prolegomene la o estetică a folclorului* (1980) și *Eseuri etnologice* (1986), ultima cu titlul schimbat de cenzură. *Moartea forme* n-a plăcut. În România socialistă nu murea nimeni, erau veșnice și fondul, și forma.

Angajat în ’63 de Ion Bănuță și de Mihai Șora la Editura pentru Literatură, tânărul redactor Iordan Datcu intră în lungul război cu dirijismul, pe baricada Gutenberg. Consemnările – ține să precizeze autorul – sunt *neliteraturizate*. Jurnalul îi oferă prilejul de a vorbi onest, la persoana întâi. Spusa lui Camil Petrescu, „eu nu pot vorbi onest decât la persoana I”, i se potrivește mânăș diaristului lucid, sincer, lapidar.

Nesiguranță, numele tău este editare! Ion Bănuță fusese dat afară după jalba lui Jebe la foruri. Că de ce lipsesc din antologia lui N. Manolescu, *Poezia română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta*, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, Breslașu, Banuș și mai ales el. Simplu: pentru că Breslașu nu rimează cu Bacovia, nici Banuș cu Crainic, nici Cicerone cu Gyr, nici Jebeleanu cu Ștefan Băciu ori cu Aron Cotruș. Dar cum să fie antologia pe gustul forurilor, dacă îi cuprindea pe „fasciști” și pe „destărați”? Deși ilegalist, Bănuță a fost expulzat. Și Mihai Șora. În aceste condiții, în această atmosferă, profesa Iordan Datcu: riscând.

An de an, carte după carte, editorul e din ce în ce mai stăpânit de o stare de descumpănire față de indicațiile organelor și față de cei receptivi (cu entuziasm) la ele, ignorând evidența din oportunism. La noi la Iaș, dogma lui Jdanov (pe care Călinescu se prefăcea la curs că uită cum îl cheamă: „Zidanóv?”) a fost asigurată de Dumitru Ignea, muncitorul tipograf care scosese ziarul Canalului Dunăre-Marea Neagră; Corneliu Ștefanache a fost un liberalizant: s-a slujit de „aparat” (cum altfel?) pentru a înnoi modul de a face presă culturală. „Cadrele” l-au lăsat patru ani la conducerea „Convorbirilor literare” (1972-1976); Liviu Leonte, care s-a slujit de foarfece (ciuntea răzbit tot ce apărea) în folos propriu, a fost lăsat 10 ani la „Cronica”.

Am deschis această paranteză iașiotea pentru a proba o dată mai mult ce riscantă era condiția de refuznic. De ce a fost scos de la „Amfiteatru” Ion Băieșu? Din cauza oniricilor. La o masă rotundă (din ’68), Dimov-Țepeneag vorbeau de *vis ca mod de a cunoaște* și încă *lucid*. Au sărit la gâtul

visătorilor Ion Frunzetti și Paul Everac, Adrian Marino și, culmea, Al. Philippide. Trebuia să fim nu onirici, nu realişti, ci realist-socialişti. Coeziunea (inexistentă) ar fi fost salvatoare la vremea Tezelor din 1971. „Espunerea” tovarăşului suprem a fost proslăvită de Baranga, Eugen Barbu, Mihnea Gheorghiu (cu dor de vremea proletculturalizării). Decis, Breban şi-a dat răsunătoarea demisie de la „România literară”.

Cenzura – insuportabilă – scurta de cap orice autor. Tăia fără motiv, din prudenţă ori din prostie. Cele mai vâdate fuseseră „misticismele”. Crohmălniceanu le căuta la Blaga, Voiculescu, Arghezi; Mihnea Gheorghiu, la Dimov.

O ghicitoare, un descântec, un colind, o cimilitură, se editau anevoios. Mitologia? Mistică. Nu se împăca defel cu marxismul. Că mă şi mir cum a reuşit să treacă editorul Mircea Ciobanu cartea lui Petru Ursache, *Eseuri etnologice*, cu atâtea decupaje din folclorul religios. I-a sacrificat titlul, dar a salvat trimerile la simbolistica ortodoxă.

Notează Iordan Datcu, în 3 august 1981: „Da, nu m-am înşelat, cerberii de la Consiliul Culturii, lectorii postapariţiei s-au sesizat de cele câteva texte licenţioase (în *Materialuri folcloristice* de Grigore G. Tocilescu, vol. 2 şi 3, nota mea, Magda U.). Propuseseră să se retragă de pe piaţă volumul cu pricina, dar s-a revenit. Mi-a spus toate acestea Aurel Martin, directorul Editurii Minerva”.

Şi cum ar fi editat Iordan Datcu un joc de copii, „compus parcă azi”, din colecţia Tudor Pamfile:

„Unde m-aş duce, m-aş duce,
Dar mi-i că n-am ce aduce,
Unde aş pleca, aş pleca,
Dar mi-i că n-am ce cumpăra”.



Asta în timp ce Gospodăria de Partid nu-şi ţinea la regim de alimentare ştiinţifică organele; la două zile, un elicopter zbura spre Borsec, să le aducă, de la izvor, Ceauşuştilor 5 litri de apă minerală proaspătă.

Diaristul notează cu amărăciune că se tipăreşte din ce în ce mai puţin şi mai prost. *Getica* lui Vasile Pârvan, neereditată din 1926, a „beneficiat” de un tiraj redus: „nimeni n-o găseşte” (însemnare din 1983). Pe culmi tipografice, vol. 32 din *Scrieri* de Tudor Arghezi: „după ce a aşteptat un an la tipografie din lipsă de materiale tipografice, a fost tipărit, fără avizul editurii, pe o hârtie groasă, încât volumul, butucănos, ca o cărămidă, se prezintă ca patru volume iniţiale la un loc” (însemnare din 1981). *Istoria* lui G. Călinescu întârzie să apară: în 7 iulie ’81, ediţia a doua „n-a primit hârtia necesară”. Când a apărut, tirajul a fost insuficient. De ce, când s-ar fi vândut? se întreabă editorul. Rapoartele, da, deşi de necitit şi de nevândut, aveau multă hârtie de tocat.

Suzana Gădea, prof.univ şi acad. (a fost exclusă din Academia Română în 1992) ştia de unde bate vântul Puteirii. Îl aştepta pe gădele suprem, Petru Enache, secretar cu propaganda al CC, pe trotuar, în faţa sediului; când bătea vântul, siderurgista şedea răbdurie „pe scaunul în liftul prezidenţial”. Fostul tractorist, un fanatic ideologic, îl apostrofase pe Mircea Sântimbreanu: „Dacă aţi fi citit această carte, nu apărea”. Era vorba de *Urcarea muntelui* de Ileana Mălăncioiu. Scandalos rima cu Albatros! Sancţiunile n-au întârziat: Sântimbreanu a intrat în vacanţa mare, la fel redactorul de carte Gabriela Negreanu. Suzănica? Avea de apărut scaunelul, nu literatura. Demnitate sau competenţă la preşedinta culturii? Deasupra semnăturii olografe, tov. prof. univ. Suzana Gădea scria, într-o notă adresată editurii Minerva: „Rog luaţi toate măsurile să se rezolve în sensul indicaţiilor ce sa (sic) dat”. Lipsa de cultură e foarte.... intransigentă. Or, culturnicii erau din ce în ce mai incuţi.

Editorii, de teama represaliilor, nu mai aveau curaj să trimită cărţi cenzorilor. Sigur că nu era uşor pentru Iordan Datcu, editorul iremediabil.

Aspectul grafic al cărţii era degradat; oglindă a degradării cotidiene. Peisajul totalitar, cu cozile, ah, cozile din ce în ce mai lungi, în faţa rafturilor din ce în ce mai goale. Supravieţuim după programul de partid pentru sufragerie, pentru dormitor, pentru birou (în ’81, începusem să citim la lampă cu gaz).

Şi ce de ramuri-rămurele avea absurdul! Lumina se stinge în timpul spectacolului de teatru. Circulaţia se oprea înainte, dar şi după ce treceau ei.

Acad. Iorgu Iordan, de 94 de ani, ar fi vrut să doneze casa, biblioteca şi colecţia de artă, pentru a deveni *centru de cercetare*. Academia l-a refuzat. La 98 de ani, nu voia decât „să vadă cum se sfârşeşte *ăla*”. N-a apucat.

Generaţia lui Iordan Datcu şi a lui Petru Ursache a fost traumatizată de discrepanţa dintre optimismul lecţiei de ideologie şi realitate: viaţa imposibilă. Dacă asişti numai la minciuna propagandistică şi te deformezi mental. Pe deasupra, lecţia marxologilor, marxienilor trebuia învăţată pe de rost, cu entuziasm, avânt, râvnă. Râvna de arivist/activist, în divorţ de Etică, e cel mai bine ilustrată de versul lui Beniuc, reapărut la suprafaţă, taman înainte de Tezele din ’71: „Cucuvaie fost-am până ieri./ iar de astăzi iată-s ciocărlie”.

Cum să-ţi permiţi să fii stăpânit de pesimism în mândra Românie, când toată lumea muncitoare e „grasă, veselă, politicoasă”, când „fete şi feciori, din zori şi până seara” cântă de răsună zarea”? Iordan Datcu, folclorist avizat, se arată de-a dreptul consternat de „folclorul nou”, năpădind mass-media. Presară jurnalier mostre de imbecilitate ale rimătorilor (rămători, mai exact spus) ca: „Doina, jocul, ciocărlia s-au născut în România”. Diriguitorii erau dispuşi să mintă (în orice „şedinţă de lămurire”) că ţăranul chiar cântă aşa: „Viaţa nouă-nfloritoare/ Țărișoara mea de dor”. Un predisus la veselie, ca Benone Sinulescu, îl agasa, la fel „rimătorii prostituati” (Virgil Cărianopol e cel mai trist caz). În „Flacăra” din 4 dec. ’83, la aniversarea a 65 de ani de la Marea Unire, Mihai Viteazu şi Ceauşescu purtau, ambii, buzdugane. Ce-i drept, Dracula lipsea din imagine.

În fapt, *Jurnalul 1981-1989 urmăreşte distrugerea culturii*, subiect dureros pentru cei care au trăit-o. Cartea românească fusese un pericol pentru stalişti, duşman al poporului muncitor, de trimis la topit. Greu, foarte greu, s-au publicat „pagini alese” din clasici (alese de cine? prin ochelarii cui?), iar clasicii redeveniseră un pericol pentru „conducătorul suprem”. Cărţile se croşetau.

Un *feed-back* exista între autor şi editor. „Atrage atenţia B... în loc de Basarabia”, îl consola Val Gheorghiu, redactor la Junimea, pe Petru Ursache, după ce îi mutilase cenzura o ediţie. „Croşetele atrag atenţia, Bătrîne!”. Da, dar se înde-seau, iar pasajele dintre zecile de croşete erau din ce în ce mai lungi.

„Continuă procesul de ucidere a cărţii literare”, nota Iordan Datcu în 9 martie ’83. În caseta tehnică nu se mai specifica tirajul, pentru că tirajele titlurilor căutate erau insuficiente. Din ’83 nu s-au mai pus pe coperte fotografiile autorilor, dispoziţie de la „pozarul” Ceauşuştilor, Popescu-Dumnezeu. Editări fără hârtie de calitate; ediţii prost plătite sau neplătite, realizate prin muncă patriotică. Contabilii Consiliului erau puşi pe economii. Literatura străină? Puţină. Fragmente, în revista privilegiată: „Secolul XX”.

Se vorbea despre pătrunderea cărţii în mase (ce retorică!), însă tirajele erau limitate drastic şi cartea bună se scumpea. Prin ’67, cred, se inventase cartea la pachet: cumpărai ce voiai şi ce nu voiai, obligatoriu. Trebuia să plăteşti pentru sociologul Neculau, dacă voiai Noica; Anton Dumitriu era la pachet cu Al. Tănase. Sistemul, accentuat, a ținut până-n ’90.

Existau diverse moduri de a te strecura printre cenzori şi şefi laşi (vânduţi), dar riscul de a cădea în dizgraţie nu era mic. Şi teama de restructurări. Forurile (in)competente suprimau. Ferească Dumnezeu şi toţi sfinţii de acuza *confuzie ideologică*. Vasile Nicolescu, şeful culturnic, a făcut, în urma unor indicaţii care l-au perplexat, hemoragie cerebrală la 54 de ani. Dar cum să reziste creierul la suprapunerea marxismului cu suprarrealismul? Ca să nu mai pomenesc de oribilul lui distih închinat „Canalului”: „E o matcă de lumină săpată de partid”.

Pe fondul demolării monumentelor, caselor de patrimoniu (muzeul Simu, casele Maiorescu şi Macedonski, Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu”), se eroda şi demnitatea scriitorului. Cenzura cerea modificări peste modificări, iar autorii „pe linie” se cenzurau singuri, adică se minţeau singuri. Foarfeca făcea una cu condeiul propriu. Autorităţile şi „consacraţii” lor aveau BT de la Dulea, vicepreşedintele pentru care Iordan Datcu nutreşte o adâncă aversiune. Cum altfel? Lui Dulea i se aducea mâncarea de la bufetul Casei Scânteii, cu ordin să nu intre nimeni în liftul cu tava. Şi cum folosea foarfeca după ce i s-a pus în mână!

Paisprezece ani a luptat Iordan Datcu să apară Petru Caraman, trecut mereu în rezervă de plan. Zigu Ornea i-a spus *directorial*: „îţi tipăreşti lucrările când o să fii redactor şef”, „Adică niciodată”, a descifrat mesajul diaristul. Începuse munca de editor sperând că *birui-va gândul*, speranţă din ce în ce mai subţiată. Starea de revoltă în creştere a trecut-o în notele zilnice.

Jurnalele de sertar, memoriile vorbesc peste timp despre timpul ciumei propagandistice. Sunt un argument în lupta cu aceia care au organizat răul şi-şi caută acum alibiuri morale. Iordan Datcu – o voce martor.



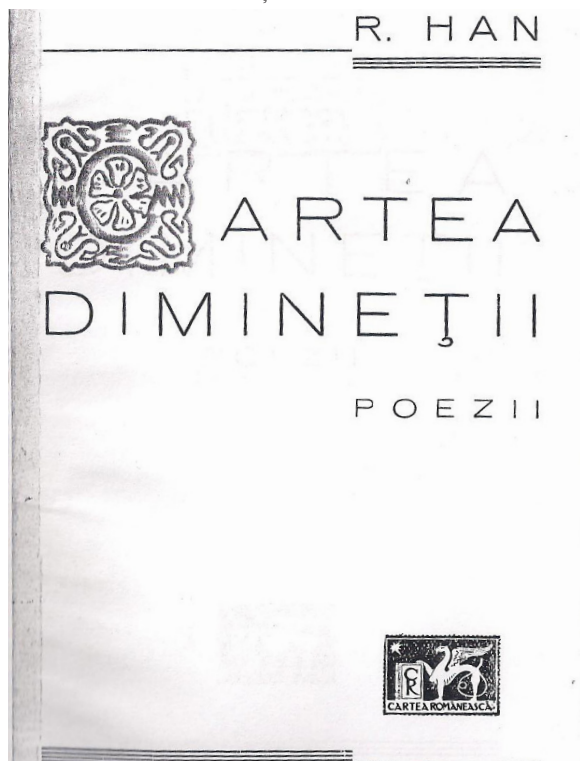
AL. CISTELECAN

O fată fericită (Raymonde Han)

Nici n-a apucat Raymonde Han (Han după măritişul cu sculptorul Oscar; pînă atunci o chema ceva mai lung – Hanard, fiind fiică de inginer belgian şi de român-că)¹ să-şi încropească singura ei cărţuie² că favorurile şi vorbele bune au şi copleşit-o. Abia publicase cîteva poeme prin *Gîndirea* şi Zaharia Stancu a inclus-o numaidecît în antologia lui de poeţi tineri.³ Şi nu era acesta nici primul, nici singurul entuziasm pe care Raymonde l-a stîrnit de la primele poeme. Şi mai sprinten la admiraţie a fost Vladimir Streinu care, după ce a citit-o, tot în *Gîndirea*, a zis că poemele lui Raymonde sînt ”un caz rar de cuvinte cîntătoare de la sine, fără artificialul rimelor şi numai cu o schiţă ritmică.”⁴ Atît de vrăjit era Streinu încît volumaşul Raymondei i se părea de-a dreptul ”o grădină de miresme fără flori, o muzică subtilă fără instrumente, o idilă aproape fără natură”, pe scurt - ”o lucrare care extrage esenţa”.⁵ Şi nu e vorba de entuziasme pasagere, de sezon, căci ele se întind pînă hăt la Mircea Scarlat care vede în Raymonde ”una din cele mai originale poete din literatura noastră.”⁶ În portretul pe care tot Scarlat i-l dedică în *Dicţionarul scriitorilor români*, poezia Raymondei devine ”una din cele mai interesante reacţii antisămănătoriste; relevantă pentru că este o reacţie de fond: artistică, nu doctrinară,”⁷ deşi nu văd cum ar mai fi putut fi, pe la 1939, antisămănătorismul ceva de merit, avînd în vedere că singurul sămănătorist care mai rămăsese era Nicolae Iorga, un fel de general al armatei moarte. Cu toate că nu e chiar singurul caz de răsfăt critic instantaneu, rămîne totuşi de mirare de ce Raymonde s-a oprit şi ea la debut.

Dacă e însă ca Raymonde să primească vreo decoraţie antisămănătoristă, atunci pe merit ar trebui s-o primească pe cea prin care se opune – printr-o poezie fericită – jelaniiilor de amor şi tînjelilor de plai şi de natale cu care s-au hrănit exclusiv sămănătoristele. Căci Raymonde *cîntecul fericit* vrea să-l cînte - şi încă din toată inima: ”Cîntecul fericit să fie:/ La fel cu frunza argintie./ Cu fraga muntelui, cu socul./ La fel cu noaptea, cu focul!” Şi chiar pe acesta îl cîntă, cu ”o seducătoare ingenuitate”,⁸ deşi tăinuind dedesubt adierile unei primejdii - dar şi ea de-a binelea voluptuoase: ”Tainic să poarte sub cuvinte/ De moarte-aducere-aminte/ Ce îndelung şi cristalin/ În calde nămiezi să-nfioare/ Mărunţii demoni de izvoare/ Care trec cu vara, lin”. Nimic nu-i va tulbura Raymondei reveriile candorii şi exultanţele unui limbaj primăvărat. E poezia unei fete care aleargă dimineaţa prin rouă, chiuint şi zbenguindu-se. Poate că e, cum zice Dumitru Micu, ”tradiţională prin figuraţie” şi ”modernă prin rafinamentul construcţiei imagistice”,⁹ dar sigur e o bacantă inocentă ce trece din extaz în extaz. Peisajele ei, oricît de delicat şi miniatural conturate, sînt pure chiote de frenezie, izbucniri candidale ale bucuriei de a trăi: ”În fotă aburie/ Şi iie/ Cu riuri încondeiată/ Aleargă dimineaţa-ncununată/ Cu rochiţa-rîndunicii în floare./ I se încolăceşte brîu de cicoare/ Albastru, pe trupul sprintar./ Şi-n mărgele şi brăţări/ Sună roua de cleştar” etc. (*Dimineaţă*). Toate anotimpurile sînt la ea reverii, de parcă ar fi urmat anume cursurile lui Bachelard şi

le-ar fi resimţit pe toate ca pură narcoză. Toamna e şi ea doar festivitate nupţială: ”Mirtul sălbatec să-ncunune/ Fruntea-mi în nimbul zăpezii./ Toamna tîrziu./ În zodiile bune.”// Cu scoarţa teiului, bălaie./ Să-mi leg cununa şi să-mi paie/ Că-n cîntea zeului uitat/ Al strugurilor domn./ În noapte m-am încununat/ Cu mirt aducător de somn” etc. (*Toamnă tîrziu, în noapte*). Nici iarna nu vine la Raymonde cu pedepse de peisaj, căci şi ea e prilej de reverie şi incantaţie: ”Urcai poteca oilor, pustie, pustie/ Ce duce iarna spre cer./ Vînt peste brazi în seninuri adie, adie.”// Sub bradul din culme n-a nins, n-a nins/ Iarba acolo-i bălaie/ Şi cetina verde-a rămas dinadins, dinadins” etc. (*Cîntec*). Raymonde se hrăneşte numai cu mierea lumii şi se răsfăţă-n exultanţe ingenuu senzualizate: ”Depart, vîntură sate secara/ Şi vînt pe mare se-ntinde lung/ Eu cînt mină-n mină cu vara/ Şi rîd cînd razele străpung.”// Un cînt din căldură ţesut/ Din sărituri de lăcuste/ Şi din zvonuri de val bătut/ Pe line nisipuri înguste.”// Mă tolănesc în aria bălaie/ Cu miinile pline de grîu./ În larma vocală de paie./ Cu caii- nnotînd pînă-n brîu” etc. (În Dobrogea). Toate peisajele ei sînt, de fapt, cîntece nupţiale, atît de intens le trăieşte vraja şi atît de intens se lasă topită în ea: ”Mă văd în cîmp, ca într-o fericire./ Un cimbrisor miroase-n dimineaţă./ Pîrîul sună ape sub verdeaţă./ M-alătur de pămînt, ca de un mire” etc. (*Mă văd în cîmp*). Un imn himeneic sînt, pe fond, toate bucolicele Raymondei, toate cîntînd spontan narcoza vitală şi colorînd lumea în pură bucurie, folosind exclusiv cerneală auriferă: ”Cînd ninge pe cheiul pustiu/ Aş vrea să ştiu să pictez./ Să fiu un artist chinez/ Şi cu cerneală de aur să scriu/



Un poem despre zăpadă/ Şi despre o pasăre care s-a dus” etc. (*Cînd ninge*). O beţie solară trăieşte Raymonde, drogată iremediabil de fericire şi ameţită de seve: ”O, lumea sub fagurii norilor/ În curcubeie, în ploaie cu soare./ Cînd nimic nu mă doare/ Şi-ameţesc în moara culorilor” (*Evohe!*). Şi toată această narcolirică e derulată genuin, deşi, probabil, şi Raymonde îşi „disimulează artizanatul sub prospeţimea impresiei.”¹⁰ Dar dacă îl disimulează, îl disimulează chiar bine. În orice caz, nu pare a fi vorba de poezia ”unei intelectuale cu bune lecturi, pe un fond de sensibilitate feminină degajată,” cum zice Florin Muscalu,¹¹ căci spontaneitatea copleşeşte orice referinţă livrescă iar ”sensibilitatea” e eminent feciorelnică, de nu chiar copilăroasă. Iar senzaţiile transcrise sînt exclusiv euforii adolescentine: ”În zile aromind a mărgărint/ Îmi suie tinereţea ca o stea/ Dintr-un jertfelnic de argint./ S-au tras cei întristaţi din calea mea!” (*Cei întristaţi*). Cred şi eu - cînd au văzut o fată radiind de atîta fericire! Întristaţii şi întristatele n-au loc în poezia Raymondei.

Nu scrie peste tot la fel Raymonde şi probabil că d-aia şi-a tăiat cărţulia în nu mai puţin de opt secvenţe (unele tăieturi cu rost, altele puteau lipsi). Colabora-toare le *Gîndirea*, face şi ea ceva gîndirism, mai ales de tip iconografic, în genul lui Adrian Maniu: ”Stau drept în mantii largi pe banca scundă/ Şi ţin în palme lumea cea rotundă.”// Cu ochi de cerb privesc fără să vadă/ Pasărea-duh în hău cum stă să cadă.”// În jurul tronului cu ramuri de sulfină/ Prielnic noaptea-n două se desbină” etc. (*Treime*). Dar gîndirismele astea sînt puse toate în secţiunea *Vinerea Mare* şi nu-s ele nota specifică a Raymondei. Aşa că e o exagerare să credem ce zice Constantin Fântăneru cînd afirmă că poemele ei ”aparţin structural curentului gîndirist”.¹² Aparţin, de fapt, doar incidental. Adevărata Raymonde e cea care cîntă ca o vrăbiuţă ”cîntecul fericit”.

1 *Dicţionarul general al literaturii române*, H-L, Ediţia a II-a revizuită, adăugită şi adusă la zi, Editura Muzeul Literaturii Române, Bucureşti, 2017, p. 12 (articolul e realizat de Nicoleta Borcea).

2 *Cartea dimineţii. Poezii*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, /1939/. Cu mulţumiri Bibliotecii Centrale Universitare Iaşi pentru ajutorul bibliografic

3 Zaharia Stancu, *Antologia poezilor tineri*, cu 55 chipuri de Margareta Sterian şi cu o postfaţă de Ion Pillat, Fundaţia pentru literatură şi artă ”Regele Carol II”, Bucureşti, 1934.

4 Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, V, *Marginalia*, eseuri, Ediţie alcătuită de George Muntean, Bucureşti, Editura Minerva, 1977, p. 65.

5 Idem, p. 64.

6 Mircea Scarlat, *Istoria poeziei româneşti*, IV, Cu un ”Argument” de Nicolae Manolescu, Ediţie de Dora Scarlat, Editura Minerva, Bucureşti, 1990, p. 74.

7 Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, coordona-tori, *Dicţionarul scriitorilor români*, D-L, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1998, p. 481.

8 Mircea Scarlat, *Istoria...*, p. 75.

9 Dumitru Micu, *”Gîndirea” şi gîndirismul*, Editura Minerva, Bucureşti, 1975, p. 613.

10 Vladimir Streinu, *op. cit.*, p. 66.

11 Florin Muscalu, *Dicţionarul scriitorilor şi publiciştilor vrânceni*, Editura Revista V, Focşani, 1999, p. 74.

12 În *Universul literar*, 19/1939.



Adrian VOICA

Reproş

În loc de lumină eternă
Învii cu o biată lanternă.

Rădăcinile albastrului din noi

Când mă voi contopi cu cerul
Descoperi-voi, poate, şi misterul.

Muzeul veşmintelor preoţeşti

Pojghiţa de frumos ce-o au pe ele
Mai tremură din vremile acele.

Gata de plecare

Am mai trăit o zi - şi m-a durut.
Din umbră, tu făceai semnul ştiut.

Distilare lirică

O zi prin alambicul meu trecută
Tumultul grav al vieţii împrumută.

Treapta

E omenească treapta pe care ai suit:
Dacă o ici la dreapta, ajungi la infinit.

Anapeşti

A fâşnit picătura de ritm
După un mic, dar vioi, logaritm.

Artă

Mereu avem ceva de lustruit,
Chiar dacă e de bronz sau de granit.

Scrisoare

O, Doamne, dă-mi putere să scriu ce m-ai lăsat
Să văd în Înviere: Destinul sublimat.

În concluzie

Vegheat de steaua mea, cobor
Să văd şi altceva, în alt decor.

Încrezător

Când stau pe-o bancă-n faţă cu o coală
Am antidotul pentru orice boală.

Spectator

Ce ştiu e picătura de farmec ce-o ascunzi,
Mereu biruitoare în lumea celor scunzi.

Aspiraţie

O zi acoperită de idei
Te poate înălţa până la zei.

Fum

Când munca mea de noapte mă deprimă
Îmi pun speranţa-ntreagă într-o rimă.

Miracol

Cuvintele câştigă-n greutate
Dacă în vers cu sacru sunt udate.

Educaţie

Gânduri scrobite şi şoapte de gheaţă
De timpuriu se învaţă.

Poesie

Emil NICOLAE



Rămășițele omului

SOLSTIȚIU INTERIOR

Exerciții de despărțire
pe cerul aproape tomnatec
stolul de berze lustruiește
oglindea retrovizoare
cu albastru egiptean

exerciții de despărțire
în apartamentul de la etajul opt
cu pași rari lustruiești
betonul opac – fisurat
de secretul ”genei egoiste” *

* v. Richard Dawkins, **The Selfish Gene**
(1976)

ESCHIVĂ

În ochiul zilei
cauți cu obstinație
tranșee de întuneric

le marchezi cu stegulețe
imaginare pe o hartă secretă
ești atent la vecinătățile
riscante și zgomotoase

în memoria fiecăruia
trebuie să existe
locuri de retragere

CETĂȚEAN DE ONOARE

Ce se vede acum –
nu ai o stea în frunte
dar ai o cocoasă în spate
nu-ți clipește fluturele lumina
dar îți varsă șobolanul întunericul
nu te mai mângâie îngerul Sol
dar te lovește copita zgomotului
nu te întâmpină fanfare
dar te surzesc motoarele gripate
nu te mai răcorește pădurea
dar te sufocă arșița recunoștinței

24 iunie 2018, la Piatra-Neamț

AER TARE

Dimineața devreme
domnul cu cățelul coboară de la etajul 2
și începe să deseneze trotuarul
de pe malul drept al pâraului de sub Cozla –
în amonte

în jurul orei nouă
doamna cu limuzină roșie coboară de la

etajul 5
și începe să deseneze prima bandă a șoselei
de pe același mal al pâraului de sub munte –
în aval

spre amiază
muntele își privește tatuajele false
de pe brațul său stâng
și se gândește să le șteargă

(I)REAL

Nu poți să știi de câte ori
urechea ei trandafirică
a fost comparată cu o scoică
încât acum când o privești
îți spui ”iată o scoică trandafirică
cu irizări și transparențe misterioase”
în același timp întrebându-te uimit
ce caută pe această pernă
alături de care ai dormit

LIBERTATEA DE EXPRESIE

Dacă nu va fi frumos
și nici adevărat
și nici credință
și nici iubire
și nici lumină

nu înseamnă obligatoriu
că va fi urât
că va fi minciună
că va fi trădare
că va fi ură
că va fi întuneric

dacă nu va fi cuvânt
nu înseamnă obligatoriu
că va fi tăcere

CANTANDO SOLO

Mereu viața începe în doi
la sânul mamei prima dată
la sânul iubitei a doua oară
apoi te vizitează un prieten
ca să beți o cafea împreună
și atunci îți dai seama că
împreună nu este totuna
cu împreunarea

și continui să bântui prin lume
ferindu-te de culorile stridente
astfel improvizezi viața ca și cum
ai fredona o melodie de jazz
ca și cum ai pași pe muchia
unei pânze sonore

până te înghite definitiv
sânul negru al nopții

SABAT

De ce foșnește rabinul cartea
mai tare ca de obicei
– pentru că e Sabat și e liber
la studiu intens

de ce poartă rabinul ochelari
cu lentile foarte groase
– pentru că studiul i-a obosit
ochii

de ce pare rabinul mai bătrân
decât este în realitate
– pentru că trebuie să-i învețe cineva
pe copiii lui să facă dragoste

PROTOCOALE

Copacul stă în fața pădurii
ca o înscenare a celebrului proverb
la o distanță de zece metri

comandantul stă în fața plutonului
pregătit să ordone execuția
la o distanță de zece secunde

amurgul stă în fața Podului Sinucigașilor
ca să nu-l deranjeze pe domnul cu lavalieră
la o distanță de zece pagini

aprilie 2015, la Paris

C.I.

Aproape că nu mai ai vreo îndoială
asupra faptului că ești / că existi
ca o emanație a lucrurilor
pe care le posezi
(un nasture o batistă un fular
ochelarii o carte un pachet de țigări)
și nici nu ți-a trecut prin minte
până acum că
e posibil să fii / să existi
mai degrabă ca o proiecție
a lucrurilor pe care nu le ai
(un crocodil un tanc
un cuptor de la Auschwitz
un mausoleu în piața centrală)
și treci mai departe cu identitatea relativă
”cel cu fularul roșu”
sau
”cel fără caschetă de război”



Un joc de himere

Adunând emoții ce răsar din ceea ce în juru-i, cât și din ceea ce îi oferă constant lumea culturală, poezia cultivată de Aurora Stef e o înlănțuire delicată de impresii sensibile, mereu decantate în timp. Nu e un discurs provocator și nici nu poți bănuî că se va întâmpla cândva așa ceva. Dimpotrivă: autoarea simte un anume canon interior pe care îl urmează neostentativ, întretinând libertatea discursivă modernistă cu arcuiri de cantilenă bine înțeleasă, cu versuri ce par decupate din forme de pastel adus în spiritul receptării moderne, cu înțelegeri de factură psihologică amintind de marea poetă a Antichității spre care trimite și titlul primului ciclu (*Elegii safice*). Rezultă astfel un discurs original, netributar și, totodată demn de urmărit; multe dintre poemele adunate aici par a fi roadele unui interesant proces de echivalare lirică, prin care autoarea reușește să dezvolte un adevărat evantai discursiv, în care, la loc de cinste, se află, nenumărate corespondențe și sinestezii parțiale, prin care autoarea încearcă să își traducă lumea, în dubla ipostază pe care o receptează.

De fapt, așa se și configurează universul liric descris în acest volum: din ambiția autoarei de a ne traduce semnele unei lumi prin care a trecut/ trece, la nivelul emoțiilor, stărilor, cunoașterilor multiple și a acumulărilor culturale decantate afectiv. În această echivalare, sunt percepute subtil ritmurile naturii asociate cu gânduri, simțiri, afecte, punctând două axe definitorii: axa *cer - pământ* și axa *timp efemer – timp cosmic*. În jurul lor, pe parcursul întregului volum, se orientează o întreagă zestre de imagini și de idei poetice, având un sens convergent câte o macro-imagine ce rotunjește finalul de ciclu. Astfel, cele trei cicluri din care încheagă volumul au individualitatea lor și, în același timp, posibilitatea de deschide relații totale de contiguitate, după cum spuneam, prin intermediul respectivelor imagini esențiale: *altarul catedralei vegetale* din finalul primului ciclu, *altarul veșniciei* din încheierea celui de al doilea ciclu și „ritul marii zeițe”, adică *tăcerea*, din finalul ultimului ciclu din volum.

Un cititor atent găsește în acest volum ritmuri specifice anilor de început de secol XXI, precum și sonuri care par a suna ca altădată, într-o dulce capcană poetică. E un fel de joc interior și de prelucrare poetică atentă, în același timp: în sinestezii parțiale, semne majore, *precum orga, pasărea, candela, floarea, clopotul*, acestea refăcând un circuit de analogii poetice cu îngerul muritor, visul, povestea, cântecul, *îndoiala*...Adică un altfel de traducere a unor receptări poetice: *De orga e spartă și clopotul mut/ și-i candela stinsă în zori,/ de-și caută sfinții nimbul căzut.../ mi-e teamă de abisul din noi*. E un joc al corespondențelor, spuneam, care asociază două lumi: aceea a semnelor filtrate poetic dinspre realitate și cele re-inventate prin acumulări culturale. Eul poetic ne trimite spre pagini nescrise, spre un „Dumnezeu ce plânge cuvinte ucise”; e o lume care pulsează prin semne marcate cultural, precum sărutul lui Rodin sau marile tenebre revelate de Dante sau migala creatorului Pygmalion, toate conducând spre ideea generoasă a sublimării infinitului Univers în poem. E un discurs ce continuă și în următorul ciclu, „Candele în timp”. Autoarea glosează frecvent pe tema timpului, segmentat de amintiri și căutări; rezultă sonuri plăcute, de cantilenă, și vizualizări în aria pastelului: *Și ploaie iarăși cu petale,/ ce lux pentru iubiți sărmani/ o ploaie albă pusă-n cale/ a nu se știe câtor ani... sau Și cerul greu de-atâtea stele/ Mai lasă neglijent să cadă,/ În jocul nopții,*



printre iele./ Nor auriu, ca o ofrandă. Alteori, dincolo de aria pastelului modernizat, întâlnim și grațioase stampe, toate denotând disponibilități creatoare în această sferă: *Aprinde seara în grădină/ pe lujer fin aripi de înger/ regin-a-nopții de lumină* sau, în tonuri ce amintesc, postmodern, de regăsirea unui puternic filon de parnasianism, din care autoarea se înfruptă ca o adevărată și fină cunoscătoare: *Esența-ncinsă în parfumuri/ tragic suflarea i-o consumă/ regina nopții arde-n ruguri*...Și peste tot, multe semne marcând timpul, inclusiv în mărcile culturale adionate: oglinda, ca simbol atotcuprinzător, Nefertiti și Ra, într-un joc grațios despre ieri și astăzi, vedenii moderniste din Olimp (un Zeus care privește fecioare despletite...), idei mutate în culoare și, desigur, unicul Dali, mitul prometeic și neatinsul ideal, o posteminesciană Veneție și redescoperirea labirintului de astăzi de către o modernă Ariadnă, pentru care Golgotele și reînvierile succesive de pasăre Phoenix nu îi sunt străine... Cât privește al treilea ciclu, al „tăcerilor”, între autodefiniri, acesta consacră „carapacea de cuvinte” și „labirintice icoane”, într-un demers care închide, fericit, o construcție poetică izbutită. Identificăm aici o mică bijuterie, ce trimite spre felul în care comorile din exterior se întâlnesc cu cele culturale, prin simbolul cărții care încifrează timpul : *mic raft de anticar/ o carte ascunde/ poetul e un dar/ și versu-i din unde.../ târzie iubire/ trimisă prin ere/ adâncă privire/ cu joc de himere.../ plimbare prin timpul/ de-acum două veacuri/ cu pașii în ritmul/ din alte cenacuri*...

Reluând imaginea, în versiune proprie, a unui *pantha rei*, poezia scrisă de Aurora Stef tentează o iluzorie insulă de departe, în care labirintul și *fatum*-ul guvernează, după cum se știe, de demult: o știm de la Șeherezada, din pași de menuet, din muzici sugerate, din umbra piramidelor și din semnele misterioase făcute de Isis...acolo, poate, crede un vers, totul ar putea fi altfel.

Și de aici puterea poeziei de a ne re-inventa periodic, așa cum se vede și din volumul de față, publicat de Lumen în colecția „Poesis”.



Dog's diary (din vremea cîinelui sub acoperire involuntară)

Char-ade & Char-isme (feluri de a muri). Continuă Char: „Față de moarte nu avem decît o posibilitate: să facem artă înaintea ei”. O vom obliga astfel să cadă în admirație sau măcar o vom deruta (face să întîrzie) prin trucuri și diversiuni, să intre într-o criză de inspirație, poate chiar de personalitate, va ceda un timp, va străbate, șovăitoare, o perioadă de amnezie, ne va întinde mîna pentru cîțiva pași inofensivi, împreună, într-o cadență care nu anunță *pasul dincolo*, ci aduce a sporovăială, a taclale duminicale. Iarăși Char: „Dacă omul n-ar închide ochii cîteodată în mod absolut, ar sfîrși prin a nu mai vedea ceea ce merită să fie văzut”. Îmi este imposibil să nu mă gîndesc la Raymond Fosca asaltat de epuizările, de extenuările sale, la inerția în care te abandonează și prin care se traduce, în ultimă instanță, imposibilitatea de a muri. Simțurile au, *hélas*, o doză de bun simț. Abdică primele. Numai că, pînă una alta, departe de avansurile morții, omul închide ochii mai ales pentru a-și crea alibiul de a nu fi văzut esențialul sau, mai mult mai rar, pentru a-l aprofunda, trecîndu-l mai abitir sub tăcere, ca pe o specie protejată pentru uzul lăuntric. Ce înseamnă asta? Că putem sta liniștiți, rafinamentul nostru îl întrece pe acela al morții. Dar și că trăim într-un suprealism cu drepturi depline și, ca atare, ne va fi oricînd la îndemînă să ne refugiem într-un imaginar de serviciu. Mai departe, Char: „Văd omul pierdut în perversiuni politice, confundînd acțiunea cu ispășirea, numîndu-și cucerire nimicirea”. Fără îndoială, chestiunea cu interșanjabilitatea dintre acțiune și ispășire ar fi putut purta lejer marca Sartre. Perversiunile sînt acum livrate drept strategii ingenioase de gestionare a imaginii sau măsuri legitime de protecție a ei. Altundeva, Char: „Consimțirea luminează fața. Refuzul îi dă frumusețe”. O consimțire aflată mereu la post, de veghe în lanuri nedecarate, mult mai vigilentă decît se poate crede. Nu naivitate, nu picaj în fascinație sau punere de bine. Poate purtînd meteahna de a nu fi personalizată suficient, un soldat devotat, însă fără virtualul, mirabilul baston de marelă în raniță. Totuși, refuzul, forța negației... tot drăcușorul salvator poartă opera pe umerii săi și în tolba nuanțele care împrăștie ceața anonimatului. Dar, dacă nu ai nici măcar o coastă de drac, ce te faci? Că de cumpărat, doar de dobitoace se găsesc...Ce-i drept, am auzit de Faust o bună parte dintre noi, însă odată și odată lucrurile chiar devin

insurmontabil de plictisitoare tot calchhiind și xeroxînd în foileton. Căci, se pare, „luciditatea e rana cea mai apropiată de soare”. Adică, pînă la urmă, a renaște cu adevărat, e a-ți pune cenușă în cap sau, din ce în ce mai comod, a-ți-l băga într-un nor de cenușă. De regulă, căutăm să ne ascundem rănile, dacă nu cumva vom trece drept excentrici sau exhibiționiști sau, altfel așezîndu-ne, dacă nu ne vom fi epuizat resursele de orgoliu, ceea ce e în afara oricărui program. Cu luciditatea mai e însă ceva. Pînă la un punct, poate fi privită ca o rană de lux, însă dincolo de asta, nu ai încotro și devii vizionar: îți dai seama că de ea vei muri. E subîntinsă de corvoada, de canonada anamnezei neîncetate, transformă fiecare reacție într-o fațetă a vulnerabilității. După un anume prag, nedorit de discret, de administrare, luciditatea poate fi privită ca o SIDA a psihicului. „A face parte din salt. Nu din ospăț, epilogul său”. Parcă învățasem cu totul altceva, anume că este mai lesne să ajungi sus, decît să te menții acolo. Pe de altă parte însă, Char ne obligă să readucem în discuție metoda, adică să punem mingea la centru. Or, metoda, frivolă fiind, versatilă, adoptă repede condiția de instrument, de vehicul al obsesiei, de capcană care se dezvăluie după ce îi ești oaspete. Și atunci să teții seducție! Verticala seduce, orizontala bălțește, chiar dacă uneori îi iese destul de estetic. „Prezența dorinței, ca și prezența zeului, îl ignoră pe filosof. În schimb, filosoful pedepsește”. Filosoful, ca mandatar al lucidității, lipsit de puseuri de mîntuire, este fără urmă de compasiune. Altfel, ar fi luat-o pieptiș pe cărările poeziei. Cu cît mai nemarcate, cu atît mai remarcabile. Vezi, Heidegger, deși poate nu este chiar cel mai fericit exemplu. El măcar s-a mai intersectat și cu ființa, nu doar cu limbajul. Cît despre dorință, ea sălășuiește ascunsă în ființă, adesea de-a-ndoaselea, ca o specie de vampir de peșteră. Dar ființa, la rîndul ei, se ascunde, ceea ce face ca dorința să se manifeste mai curînd ca ființare, ca motor al acesteia, un motor care își uzează teribil angrenajul care îl găzduiește, cu trepidații sale înfiorătoare. Așadar, putem spune, fără a avea nevoie de înalte încuviințări, că dorința ignoră și ființa, obiectul de studiu, oficial cel puțin, al filosofului. Culmea e că, deși, aparent mai aproape de verticală, ființarea trădează atributele orizontale. Și dăi cu sofisme! „Imaginația consyă în a alunga din realitate mai multe persoane incomplete, pentru

a obține, punînd în mișcare puterile magice și subversive ale dorinței, întorcerea lor sub forma unor prezențe pe deplin satisfăcătoare. Atunci obții nestinsul real necreat”. Cumva *wishful thinking*, aud? Așa mai înțelegem ceva. Deci, dualitatea îi oferă dorinței caractere masculine (ale verticalei) și feminine (ale orizontalei). Mucles despre reevaluările feministe! Prin faptul că este (și) subversivă, aparține (și) orizontalei. Iată cum, grație imaginației, omul se trezește cu o calificare demnă de a clătina înțietatea așa-zisei celei mai vechi dintre ele...aceea de cosmetician! S-ar cere revizuită cronologia nomenclatorului de meserii! Iată cum, pe un drum atît de radical diferit de cel al lui Sartre, se poate reveni în același punct. Asta, lăsînd la o parte răsunătoarele idiosincrazii ale ultimului, față de suprealism. Mă gîndesc că Char are în vedere aici acel real care e matricea & textura sacre, de fundal, în care se așază realitatea. Realitatea acoperă porii realului, că tot pomenirăm de cosmetică, se depune ca un fard aplicat cu măiestrie. Imaginația, în ipostaza de avangardă a realului și de operator în domeniul experimental al realității, ca formă alternativă la conștiința realității, are o funcție corectivă, de filtru. Problema apare cînd filtrul trebuie înlocuit, din motive cel mai adesea tehnice, căci nu mai corespunde canonului. Dacă trăiești în acest (supra?)real și nu-ți aduci prinosul la îmbunătățirea sau măcar reînnoirea fardului, devii strident de inactual și vei încasa corecție după corecție, pînă la evacuarea subiacentă. „E bine ca poezia să fie inseparabilă de ceea ce e previzibil, dar încă neformat”. Există aici o atingere, un *insight*, pe care îmi place să cred că mi-am asumat-o aproape sistematic. Asta nu înseamnă că trebuie să dai, fie și din întîmplare, peste vreun orizont de așteptare! Prietenii știu de ce, cu precădere dacă numărul lor este profilactic foarte scăzut. „Între cel mai mare bine al tău și cel mai mic rău al lor, se învăpăiază poezia”. Aș umbla puțin la acordul fin, în ideea că vasele comunicante care pot fi considerate poezia și viața (dintr-un exces ontologic care ar putea părea, astăzi, cel puțin suspect, dacă nu de-a binelea blamabil), mai joacă și feste, iar proporțiile și dozele, precum în alchimie, o mai iau și razna: între cel mai mic bine al tău și cel mai mare rău al lor. Cîtă luciditate, atîta poezie...se poate și așa deși e dificil de pus în acord timpul și locul potrivite pentru a face lumină.



Vlad SILVAȘ

Prețul eternității

PROLOG

„Nisip...doar un fir de nisip” și-a spus, contemplând micuța planetă ce își schimba încet consistența și culoarea, de la sideful unei perle la rubin, ca mai apoi să devină albastru metalic și rece. „În acest univers fără de sfârșit, la marginea unei minuscule galaxii, într-un microscopic sistem stelar...aici, am ascuns scânteia ce va lumina infinitul și ne va aduce nemurirea! Pentru ea voi sacrifica totul!”

*

„Nisip”, a gândit pentru o secundă, neștiind, cu adevărat, dacă a fost gândul ei...a deschis ochii, iar tot ce privea i-a putut cuprinde era infinitul roșiatic al unui deșert luminat de asfințitul soarelui. O adiere ușoară de vânt îi mângâie chipul gingaș, ca de copil și îi aruncă un fuior de nisip, ca o tresărire de orgoliu a naturii, înspre ochii de un albastru celést. I-a închis repede și ca să-i facă în ciudă deșertului, își imaginează pentru o secundă unduirea haotică a valurilor mării. Brusc, câțiva stropi sărați i-au invadat, cu iz de alge marine, simțurile. Când privi din nou, un ocean nesfârșit se întindea la picioarele ei, înspre toate zările, ocolind sfios petecul de nisip, ultima amintire a deșertului pe care stătea Anna cu o clipă înainte.

Cu o împingere lentă, familiară, a călcâielor în nisipul umed, Anna se ridică ușor, deasupra valurilor, sfidând de sus gigantul învolburat. Cu o viteză uluitoare începu să zboare înspre discul de foc al soarelui care se scufunda în mare. Lăsă valurile să îi atingă trupul, să îi ude fața, pentru ca apoi să plonjeze în văzduhul senin, atât de sus încât părea doar un punct pe cer, singur.

- Sunt atât de plictisită, m-am săturat să-ți ascult sfaturile...nu îmi sunt de folos...vreau pur și simplu să nu te mai aud!!! strigă Anna cât putea de tare către Vocea pe care o auzea din totdeauna în mintea ei și care îi îndrumase pașii, îi alinase singurătatea și o învățase că propriile ei gânduri erau adevărata forță a naturii.

„Anna, draga mea Anna...mai ai atât de multe de învățat despre tine și despre lumea care te înconjoară...”

- Știu totul despre lumea asta...îi tăie vorba revoltată...pot să aduc furtuna și să o preschimb într-o adiere, pot să transform prăpastia cea mai adâncă în cel mai înalt munte...nu mai ai nimic să mă înveți!

„Dar eu nu sunt altceva decât un Gând, iar rolul meu este să te ajut să îți descoperi puterile, să îți cunoști limitele. În final, tu îți vei alege destinul...până atunci însă, mă vei auzi...” încheie amuzată Vocea.

- Bine, i-a răspuns Anna, cu ironie în glas...atunci răspunde-mi la întrebare...De ce sunt numai eu pe această lume?!...nu există nimic care să se miște din proprie voință. Aici, totul se „mișcă” doar din dorința mea...iar Tu...tu nici măcar nu ești cu adevărat....

„Hmm...întrebarea aceasta este singura la care nu îți pot răspunde acum...nu ești pregătită să auzi răspunsul, nu încă...”

- Vezi...iarăși începi...vorbești în dodii...mereu îmi ascunzi ceva, mă înveți, dar niciodată nu îmi dezvălui totul...m-am săturat de ghicitorile tale...și cu un gest ferm al mâinii ridică din mare o stâncă înaltă și netedă, întunecată ca și gândurile ei. Fără să își dea seama, cerul se transformase într-un cazan de plumb, norii cenușii amenințând, parcă, să strivească totul sub greutatea lor. Fulgerele argintii brăzdau ochiul furtunii și aruncau reflexe demonice în ochii Annei, iar vântul sufla prin pletele ei negre, ce păreau că dirijează concertul urgiei. Se așeză cu picioarele încrucișate și închise ochii, rostind neîncetat: - Dispari...dispari...dispari...Deodată, un gând i-a străfulgerat mintea, luminându-i fața și alungând furtuna ca pe un vis urât.

Marea se retrase, ascultătoare, din calea ei, lăsând în urmă nisip fin și umed. Anna cazu în genunchi și își apropiă, încet, palma de suprafața moale și apasă ușor, lăsând conturul mâinii sale gingașe, cu degetele răsfirate, într-o încercare, parcă, să dea viață materiei neînsuflețite.”Sunt gata...știu că acum am puterea și cunoașterea să reușesc...” gândi înverșunată Anna, sperând că Vocea o va auzi, așa cum făcea de obicei. Se ridică îmbufnată, de parcă s-ar fi așteptat să se întâmple o minune. Mai privi o dată către acea urmă efemeră și se întoarse dezamăgită. Ideea ei nu funcționase. Observă cu uimire că mâna ei, atât de tânără și fină, era acum puțin ridată...îmbătrânită. Se întoarse cu frică înapoi la micul ei experiment și observă cum acea amprentă începe să prindă volum, devenind o palmă vie, care înainta înspre văzduh, ca mâna unei ființe ce încerca să iasă de sub nisip, dinspre veșnicul întuneric înspre lumina vieții.

Creatura, îi era asemănătoare, doar că era toată din ni-

sip. Înainta orbește, simțind parcă locul unde se afla cea care a creat-o. La început, Anna a fost îngrozită, apoi, ca un tremur pe șira spinării, sentimentul cel mai înălțător pe care îl avusese de-a lungul întregii sale existențe, o făcu să exclame: - Am reușit!

*

- Cum ai putut să faci o astfel de eroare?!...Ai creat un monstru...ai încălcat toate regulile acestui univers...roști somptuos o Voce baritonă, obișnuită, parcă, să poruncească și să fie ascultată.

- Totul este sub control, știu exact ce se întâmplă în mintea Annei, roști el în apărarea sa.

- Hmm...ești atât de sigur de tine...cu toate că știi și tu, că nu poți controla un astfel de experiment...ai încercat de unul singur să creezi o ființă cu inteligență....așa ceva nu s-a mai întâmplat...roști o nouă Voce, mai subțire și mie-roasă, simulând diplomația.

- Un gest total nesăbuit, sincer mă așteptam la asta din partea ta...îl atacă a treia Voce, cu un ton agresiv, chiar înspăimântător.

- Dar...ea este moștenirea noastră...cea care ne va aduce o latură pe care voi ați uitat-o de milenii...acest Univers nu poate supraviețui decât dacă ne asumăm riscuri, dacă năzuim să cunoaștem tot mai multe din misterele sale, doar așa am evoluat și noi...este cursul natural al Existenței...

- Uită că au trecut miliarde de ani, de când acel experiment, al strămoșilor noștri, ne-a dăruit, din întâmplare, darul vieții și al cugetării, spuse Liderul.

- Întocmai...poate ce am reușit eu...va depăși realizarea strămoșilor...Anna are doar câteva mii de ani...

- Din nou nu ascultă...tocmai acele miliarde de ani sunt adevărata noastră putere...noi am învățat de-a lungul tim-



pului din greșeli, am evoluat încet, pas cu pas, am cunoscut adevărata putere abia atunci când ea nu ne mai aducea satisfacția copilărească pe care, nu mă îndoiesc, o resimte în aceste momente Creatura ta...îi spuse răspicat Războinicul.

- Sunt convins că Anna este o creație nespuse de frumoasă...încercă să-l îmbuneze Înteleptul...dar existența ei pune în pericol întregul echilibru al Universului...știi foarte bine că acum ea a devenit zeul creator al unei întregi civilizații, acum sunt milioane de ființe create din propria ei voință...și nu sunt doar creaturi neajutorate...le-a înzestrat cu rațiune și cu o imensă capacitate de adaptare la orice mediu de viață...nimic nu le va sta în cale...ocean, pământ sau foc...

- Înțeleg obiecțiile voastre, îmi asum acest risc...dar poate vor evolua mai repede decât am făcut-o noi...și ne vor deschide noi porți...spre lumi la care noi nici nu visăm...de milenii suntem o specie plafonată, am crezut că nu mai este nimic, în niciun univers cunoscut, care să ne aducă acel fior sublim al unei noi descoperiri...trebuie să recunoașteți că magia acestui neant s-a pierdut pentru noi...Anna și creaturile ei sunt singura noastră șansă...pentru a reînvia!

- Această civilizație nu va rezista, se vor autodistruge sau, mai rău, vor distruge galaxii întregi...nu ne vom asuma acest risc în numele tău...am hotărât deja...voința noastră se va împlini...roști tunător Liderul.

*

Mileniile au trecut repede peste micuța planetă - experiment, iar Anna a învățat că totul are un preț în acest univers și că nemurirea îi va cere un preț pe care nici ea, Zeul-Viu al acestei lumi, nu era sigură că va putea să-l plătească.

Fiecare secol care trecea și fiecare creatură zămislită din propria-i ființă, adăuga un rid pe chipul său odinioară tânăr. Alteori, un fir din părul ei întunecat se transforma într-un firșor de gheață, ca amintire a sacrificiului ei. „Oare și tu ai trecut prin aceleași chinuri când mi-ai dat viață?” o lacrimă, își îngădui ca semn solitar de slăbiciune, în timp ce mintea ei încerca, în zadar, să găsească din nou, Vocea de care, cu nerăbdare, încercase să scape, cu mult timp în urmă.

*

Mii de creaturi grotești, de diferite forme și dimensiuni, unele cu zeci de ochi, altele cu câte cinci mâini sau cu sute de picioare...unele subțiri și unduitoare, altele masive, chiar gigantice, privindu-le arrogant pe cele mai mici și amenințând să le strivească...toate înaintau ca hipnotizate, cu un singur țel...să o vadă pe zeița lor...cea care le-a dat darul vieții...Anna.

Un templu înalt, din granit întunecat, era locul în care zeița a ales, ca progeniturile sale să-și aducă omagiul și venerația cuvenite. Monolitul se ridica în mijlocul unei câmpii imense, iar suprafața sa netedă reflecta, somptuos, razele celor doi sori, aflați la distanțe egale, de o parte și de alta a lăcașului sacru.

O femeie îmbătrânită, cu parul alb ca zăpada și chipul ca de ceară privea marea de trupuri ce i se închina. Ochii săi celești erau însă neschimbați...și străluceau de satisfacție.”Sacrificiul meu a dat roade...poate nu voi trăi veșnic...dar prin voi, mi-am câștigat nemurirea...” gândi impresionată Anna. Gândul i-a fost întrerupt de un sentiment familiar...o prezență pe care nu o mai simțise de multă vreme...poate prea multă...”Anna, copilul meu...suspină Vocea...a sosit ziua în care ne vom desparti...”

- Nu ne-am mai auzit de ceva timp, Învățătorule, privește ce am realizat...tu m-ai învățat, fără să îți dai seama...ei sunt copiii mei...spuse cu un amestec de nostalgie și mândrie Anna.

„Trebuie să-ți spun adevărul...îți datorez măcar atât...” - Reapari în Lumea Mea și vorbești prăpăstios...te voi asculta...dar să știi că nu mai sunt fata naivă pe care o cunoșteai, roști arrogantă Anna. „Nu mai am mult timp, așa că permite-mi un ultim act de egoism...” Anna îi încuviință discursul cu un gest leneș din mâna scheletică.”Noi suntem o rasă veche, mii de Eoni au trecut peste noi. Niciodată nu am încercat să aducem acestui cosmos nemișcat, amorțit în nemurire, un strop de mișcare, o ființă vie care să aducă imprevizibilul și care să ne dea un motiv ca Noi înșine să renaștem...Tu ești unica în acest neant...atât de aproape de perfecțiune, dar atât de departe totuși de ea...nu mă percepi decât ca pe o Voce în mintea ta...dar cuvintele mele nu există în realitate...însuși zumzetul liniștit al planetelor, tunetul exploziilor stelare...ele sunt vocile noastre...ceea ce auzi în acest moment este însăși muzica universului...acum înțelegi drumul lung pe care ar fi trebuit să îl parcurgi, până să ajungi, să creezi alte ființe asemenea ție?”

- Mda...și spuneai că eu sunt hedonistă, zâmbi ironică Anna.”Tu ai fost speranța mea în a aduce acestei lumi renașterea mult așteptată...dar înțeleg acum că am dat greș...și voi suporta consecințele la fel ca tine...” Ultimele cuvinte parcă abia se auziră...Anna privi cu uimire cum cerul se transforma din albastrul fără pată, într-un roșu sângieru.

Râuri de foc au început să curgă din cerul incandescent. Insuși pământul s-a cutremurat, desfăcând guri întunecate, fără fund, care au înghițit milioanele de creaturi îngrozite, ce alergau, urlau, plângeau și înălțau rugăciuni disperate zeitei lor să-i salveze. Anna a mai avut timp doar pentru un ultim gând: “Acum înțeleg, Învățătorule, dar este prea târziu...prea târziu...”

EPILOG

Acest ultim regret îi răsună încă în minte, cu un ecou sinistru, în timp ce privea întreaga planetă, experimentul său prețios, cum era înghițită de ea însăși, într-o implozie haotică, dureros de lentă, aproape teatrală.

- Este vina Ta pentru pierderea acestor vieți...ai pus în pericol însăși existența Noastră prin nesăbuiința ta...pentru aceasta vei fi pedepsit...Te Vom Uita pentru Vecie...nu ne vei mai auzi, nici simți vreodată...ești un Proscris...condamnat la veșnică Singurătate...roștiră toate cele trei Voci, acuzator, pentru ca apoi, o liniște apăsătoare, impenetrabilă, să se așeze peste întreg universul său.

Rămas singur, o singură idee îi oferi speranță:”Voi începe un nou experiment...îl va chema Adam...”

Sfârșit



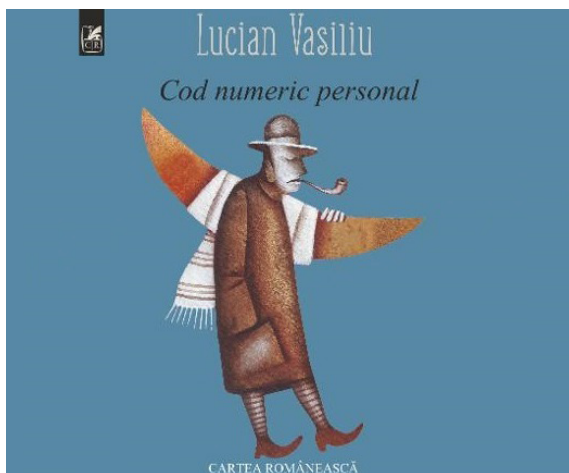
Lucian Vasiliu: autoportretul, și dincolo de „rama” lui

Chiar de n-ai ști nimic despre biografia autorului, nu poți ignora atâtea semne care, în *Cod numeric personal* (Cartea Românească, 2018), cea mai recentă carte a ieșeanului **Lucian Vasiliu**, trimit la un univers familiar lui de o viață: cărțile și scrisul, biblioteca, muzeele, lumea scriitorilor. De aici, din acest „acasă” al Iașilor, din celălalt, al începuturilor: Bârladul/„Baaadul” său și al lui Cezar Ivănescu, ca și din atâtea alte locuri: Cernăuți, Balcic, Freiburg, departele Chinei. Dar nu de mobilitatea în spațiu e vorba în primul rând, cât mai curând de o alta (de altă natură), pe care, citindu-l, o simți mai peste tot, ludic „provocatoare”, aparent colocvială, ceva mai în adânc molipsitoare nu numai de verva și „fentele” unei dicțiuni poetice, ci de o anume libertate, interioară înainte de toate, din care urcă în scrisul său aceste „semnalmente” stilistice, de ton și de „identitate” lirică proprie lui. Altcva decât o pură facondă a „spunerii”, un *mod* apt să trimită la metaforicul „Cod numeric personal” (titlul cărții), cu tălcul ei de conștiință de sine a acelei *ludice identități* ce emite din text(e).

Și pentru că tocmai i-am evocat această valență de *joc* al unui metaforism emblematic, să citez și singurul poem în care, dincolo de pragul *onoma text*, o regăsim: „În casa memorială <<George Bacovia>> mă visez...// Împreună cu muzeograful ovidiugenarian,/ la ochelarii adolescentelor visez/ citind din aforismele lui Emil Cioran// Mă privește melancolică/ Mașina de scris/ expusă într-o laterală a saloului,/ neînscrisă la poliție,/ fără buletin de identitate,/ fără amprentă,/ fără alte date de identificare// Ne interoghează umil:// -Unde este Întunecatul April?/ unde este poetul-actor Amil Botta/ să ne rostească/ regal/ bacovianul *Cod Numeric Personal*?” (*Expoziție cu mașini de scris*). Am citat prea mult? Da, în întregime: dar nu e, totuși, prea mult. Totul în text e cultură: casa memorială, băcăuană, dar nu provincială, compania „visată” a poetului Ovidiu Genaru și cealaltă, nostalgizată, a „poetului-actor” Emil Botta, lectura aforismelor lui Cioran și amintirea „privirii” mașinii de scris din acel interior muzeal... Toate acestea, absolut toate, confluente până la urmă într-un climat de *regalitate a poeziei și a poetului*, rebelă tiparelor obediienței comune și plate, sustrasă suspiciunii, hăituirii și obrocului oricărei puteri și poliții (sau miliții). E oare „livresc” poemul? Poate că așa le-ar părea unora, de i-ar lipsi neliniștitorul ecou venit din alt timp istoric, ceaușist, de botniță securistă pusă mașinilor de scris („amprentă”, cazier). Cum se vede, cultura nu e vreo călduță și confortabilă „oază”, refugiu și adăpost departe de adevărul și tensiunile lumii *noastre*: a „celorlalți”, a tuturor. Dar poezia, arta, cultura, afirmă, ele, o libertate refractară tiparelor și înserierii, de o altitudine a ființei și a creației de „bunuri simbolice”, da, dar nu elitist-distantă, ci dimpotrivă, și în numele înșilor obișnuiți („comuni”), cei lipsiți de privilegiul unicității irepetabile, dătătoare (ca în cazul lui Bacovia) de „Cod Numeric Personal” (majusculizare a grației, care nu e deloc un capriciu).

Nu o aureolă personală, derivată pro domo dintr-o astfel de înțelegere a poeziei, i se impune cititorului, ci un lirism „secund”, de laudă adusă poeziei inesei și emblematicilor ei înalți Slujitori, între care și citații Bacovia și Emil Botta. Dar deloc un ceremonial de encomion reductibil la idee”, ci asumat lăuntric, *trăit* într-o comuniune a scrisului, ca de la maeștri la descendenții lor în timp, departe de a se erija în „egali” ai acelora, dar nici pedestri epigoni ai lor. Să-i rezervi propriei tale poezii tonul unei atare reverențe, dar nu teapăn-„elogios”, e ceva de natura unui gest cultural și poetic nu mai puțin orgolios, înscris în succesiunea-„ștafetă” a generațiilor, „vocea” de azi vorbește dintr-un timp târziu, de orizont al căutării *altor* drumuri, înnobilită de conștiința acelei apartenențe la care trimite semnele „rangului” recunoscut *bacovieniei* „Mașini de scris” (majusculă cu tălc) față de pluralul uniformizant din titlu: *Expoziție cu mașini de scris*. Blazon de sinecdoacă a creației, încă mai mult pus în evidență de metaforismul libertății hăituite a scrisului, din altă secvență istorică. Se simte o matcă de apartenență și climat cultural viu, fecund în autentică vibrație lirică, de efect nicicum paralizant, ci stimulat și credibil în limbajul ei scriptural, de nerigidă comunicare și comuniune cu valori de peren teaur. Sugestie de sinteză ultimă, atotîmbrățișătoare, de „contemplare/ nepereche/ a clepsidrelor răsturnate în Marea cea Mare”, de confluență transistorică: într-o altfel de „Marea cea Mare”, una de vastă teaurizare ca rod al culturii și creației. Ieșit din acumulările unei agende de biografie trăită într-o lume a cărților și (predominant) a celor care le scriu, volumul nu rămâne la un nivel de „poezie de album” și de „adnotare” pe marginea unor voiajuri și popasuri de confraterne amicitii, camaraderii și conclavuri. Și asta pentru bunul motiv că autorul detectează (și citește în filigran) în imediatul unui atare „ocazional” un strat mai adânc și de durată, al unui tălc realmente poetic, doar prilejuit de „litera” notației, nu și închis în ea.

„Colocviali ne întorceam de pe malul Mureșului/ evocam/ invocam/ clamam/ înfulecam delicioase plăcinte clujene cu varză”: e tonul unui „prozopoeem ocazional”. (*Unde mi-s, visători, ochelarii?*), cu prozaicele lui amintiri și repere de drum pe calea ferată, nu numai citatele „plăcinte clujene”, dar și Vereștii despărțirii de „Gellu și Nicolae”, pierdutele și regăsitele „lunete”, grație „firmei Star Curier”, și altele încă. Îngăduind, într-un mai larg deschis sinopsis, de („fantezistă”?) sintaxă asociativă, și scufundarea „sacrei cetăți Crimeea”, „halucinanta umbră/ peste imensele prăvălii Carrefour” a avioanelor NATO și (fantasmatic?) ecouri de istorie, pe citite/ pe trăite, „între Yalta și Malta”. Sau ghid-„muzeograf improvizat”, în peripatetic periplu bucureștean, alături de „olimpianul amic Iohannis Holbanibus”, cu amintiri legate de „prieteni civici/ Ana Blandiana și Romulus Rusan”, Laurențiu Ulici, Virgil Mazilescu, chilia lui Matei Vișniec, dar și dinspre un timp al lui Eminescu, „în gazdă” la Slavici și înapoi, la „Biblioteca imaginară” Mihai Șora, vii și morți comunicând parcă, peste spații și timp, într-o altfel de „democrație”, una a „tărâmurilor” împăcate poate de „metaforicul copac Gică”, acela care „încă rostește fără frică/ poeme/ de Nichita Stănescu”. Ocazional? Da, și ocazional, în punctu-i (*poietic*) de plecare, dar cu o deschidere, cumulativ-progresivă, într-o zăriște totalizantă. Altădată, mai „cuminte” decât în tocmai citata „*Măr de Sfântul Ilie*, compania de contemporană Școală Ardeleană a unor Ion Mureșan, Adrian Popescu, Ion Pop, Marta Petreu. Sunt și altfel de reuniri, nu fantezist-nălucite: fiul Cezar, ju-



când șah cu poetul „Don Caesar” (*Partidă de șah*), „rugi burg-unde”, la Sibiu, cu Iustin Panța. Sau vreun *Examen cu Alexandru Călinescu*, cu răspunsuri ale autorului „examinat”, polemic „cu poeții idilici în esperanto/ cale de șapte diatribe”. Tot mai strânse îngemănări de pretexte din real cu fanteziste proiecții de imagine proprie, în „rama” deschisă și altor prezențe, colegiale, confraterne, un decupaj în care nici nu mai știi cine cu a cui companie se mândrește mai mult. Accent de sinceră camaraderie, dar și, nu mai puțin decisiv, cel al ludicului, împletit cu fanteziste libertăți și „decolări”.

E unul dintre cei trei *Pelerini în Munții Rodnei*, în urcuș „să zidim/ pod de fag și de piatră/ dinspre scund spre înalt/ dinspre acest tărâm spre celălalt...”. Sens de *participativă* emulație, de breaslă, a „ziditorilor” de astfel de „pod” metaforic, ideal, către „înalt”, nu fără versantul de revers, al Hotarului dintre „tărâmurii”. Joacă, altundeva, fantezistă a „vedeniei” unui François Villon, în „hrube” bistrifene, scriind, discret/ poeme pe Internet...”. Sau autoportret de „anchetat, acuzat”, plus „amenințări telefonice”, dar nu se insistă pe victimizare, nici pe *to have* („avere discretă”), ci pe ce-l leagă de „parcul eminescian Copou” și de „COR-BUL/ domnului profesor Edgar Allan Poe” (*Lucianogramă 2012*). Un *Vis cu junimistul Ion Creangă*. La CENTENAR se dezmargințește, în spațiu și timp, dinspre „perorația iridentă” către proiectul „crengian” de „nouă Capitală europeană”, BRAGAL („fuziune” *Brăila + Galați*) și se încheie cu „un Dumnezeu relaxându-se visător” taman „în grădina junimistului Pogor”. Dar apogeul hiperbolizant și impregnă de umor al descătușatei combinatorii e în *Simfonia a 14-a sau lista lui Vladimir Putin*: „Sinedriu Poetic”, poet favorit al lui Putin, salvat defensiv de „cartea holbaniană” din fața belicoaselor amenințări rusești, pacificarea livrescă, soldați rostind poeme de Blandiana, Ursachi, Ioan Romanescu și Cezar Ivănescu, „în loc de tancuri, defilau cărți”, conclav poeticesc în Italia... O baroc-compoziție „visare a visării” având drept miez un întreg (e drept, doar „visat”) *Univers-Carte*, al cărților și al autorilor lor, cvasi-borgesiană reverie a unei Lumi-Biblioteca. Și astfel, vasiliana „Simfonie a 14-a” cufundă în uitare putiniana Armată a 14-a, care se tot

„retrage” (și nu mai termină s-o facă) din Transnistria.

Dar dacă lirismul din *Cod numeric personal* s-ar limita la ceea ce am abordat până aici, l-ar pândi, poate, o anume suspiciune de „descărnare”, fie ea oricât de nobilă, de totuși prea ascetică laudă adusă valorilor culturii și poeziei, dacă i-ar lipsi necesarul complement de *proiecție directă* (nu pe circuitul camaraderiei de breaslă, sau, mai strâns delimitat, al „optzeciștilor”) dată omenescului individualizat, de eu liric auctorial, în raporturile sale cu ființele cele mai apropiate sieși. Mai restrânsă cantitativ, această latură are, în schimb, o pondere *calitativă* fără de care cartea nu ar mai avea aceeași „priză” de adâncime, la lectură, nici aceeași durabilă rezonanță. Cel puțin câteva astfel de piese ating o treaptă de substanțială sinteză și împletire a seducției stilistice cu o ludică semantică poetică, de fond liric grav, însă dezvăluind o conștiință a „tregerii”, mușcătura timpului și reversul ei de tandrețe față de ființele dragi. Secvențele-scene de familie, întoarcerea spre rădăcini, ca și spre urmași, nu vin în disonanță față de restul volumului, ci în armonia unei adâncitoare prelungiri a climatului discutatei camaraderii de breaslă. Familia, pe verticala generațiilor, stă în miezul de sugestii iradiante ale *duratei trăite* cu irizări și emoții din totdeauna ale sevelor poeziei. E amprenta afectivă legată de alunecarea în timp, de pildă, în versuri pentru „divina mea doamnă”: „În fond, ea este/ extazul lumânărilor/ când revenim/ de la Denii// În fond,/ ea este câmpul cu maci/ în care am să mor// Fiu rătăcitor/ prin fostul cimitir/ de la Muzeul-epavă „Casa junimistului Vasile Pogor” (*Forme, în fond*). Muzeul, munca, atâția ani, acolo și cei apropiați intră, deopotrivă, într-o mai larg deschisă iubire, în care astfel de „linii” ale vieții se împletesc. Asimptota sacralului înlumează finalul de ceva mai înalt decât jocul verbal: „Împreună/ spunem rugăciunea de seară,/ cu Fiul Amin,/ cu fiica Amina.” Succesiunea în trepte a generațiilor se încarcă de ecou thanatic, semne de întrevăzută „scadență”: „Eu sunt tată,/ tu ești fiu,/ eu pe ducă/ tu zglobiu”, tandem de „roluri” în umbratică melancolizare: „Fiule/ zglobiu/ Cezare,/ seara suflu-n lumânare// și mă-nreb de moartea are/ cui/ să-i spună/ rugăciunea/ la culcare”. Cadență a unor „recapitulări” de posesivă îmbrățișare în *Din Vale spre Deal*: ființe dragi, locuri, vârste, cu emblematica efigie a „mierlei și mierloului” de la Pogor („aripi înghețate - / abia își amintesc de mine”).

Firească, conștiința *duratei trăite* se deschide și spre înlănțuiri de *Arbore genealogic*, de la „Tatăl meu, Ștefan”, din Bârladul/Baaadul lui „Tache, Ianke și Cadâr”, la nepoții-copii ai celui căruia îi „prevestean” astrele călătoria la mormintele Fecioarei, propria-i naștere se înscrie într-un calendar literar văzut ca legat și de Tolstoi sau Rimbaud: o venire, parcă, mai curând într-o lume a cărților, a scrisului. *Pui ești, puieștean* e ludică încă din pragul-titlu: „Mă-ntreabă lumea cum făcuși/ de te născuși/ în satul Ruși/ printre coline cu mătuiși”. O firească, modestă situare în lume: „n-am oștire, nici supuși/ și nici suspuși/ la Moscova, Sankt Petersburg [...] părinții-mi sunt apuși/ de mult în paradisul cu scoruși// Mă trage frigul pe sub uși...”, ca totul să se încheie „întru visare cu Brâncuși”. Anticipări de iernatică vârstă „siberiană”, dar glaciala suflare a thanaticului e ludic moderată. Anaforicul tipar „Beau” conduce, în *Ritual citadin*, la o învăluitoare armonie oximoronică și un accent de cvasi-barbiană aripă a timpului: „Beau vinul casei din clepsidră/ care ne îngroapă/ cu tot cu groapă/ într-o seară mioapă”.

Astfel, coordonatele majore ce definesc identitatea omenească și scripturală a autorului acestui *Cod numeric personal* configurează un orizont de lume a culturii, a scrisului și a muzeului, a bibliotecii, toate-metafore ale unei „Memorii” transindividuale, purtând în miezul ei imaginea unui eu (și a celor apropiați lui), marcată de rezonanța afectivă a conștiinței timpului, a „tregerii”. Fantezismul și ludicul nu sunt menite să netezească asperitățile existențelor înscrise în istoria „în mers”, dovadă biografia-palimpsest al „vremurilor”, cea a „bunicii de la Bârlad” (*Bunica în Primăvara de la Praga*). Joacă și capriciul sunt la ele acasă în *Biblioteca lui Arcimboldo* și autorul se mândrește cu colecția-i fantezistă de „chipiuri”, tot atâtea altoiuri metaforice pe disparate sinecdoce, până la urmă confluente într-o încăpătoare matcă a literarității. O „declarație de avere” tot atât de liber/liberator asociativă cât și „duelul” amical, de turcisme, cu poetul turc Mustafa Kız, din cvasi-ionesciana *Harababură...*, lăsată în voia unei asumate copilării, de „bairam lingvistic, nu câr-mâr”.

Între cărțile de poezie ale autorului, *Cod numeric personal* e rodul unei „vârste” legate adânc de conștiința acelei identități (din metafora-titlu) deschise, ludic și grav totodată, în concentrice orizonturi largite, către ființele dragi și apropiate, către o „familie” a colegilor întru scris și, fără limite de spațiu sau timp, spre valorile-reper, *perene*, ale culturii.

Seria a III-a

Allez enfants de la patrie

4. Un intermezzo intitulat *Cuvinte(n)locuite*

1959- martie, aprilie?

Elev în clasa a III-a într-un colț al „regiunii Galați”. Nu-și mai amintește numele străzilor pe care mergea până la școală, aflată la ceva distanță de bariera de cale ferată și de gară. Drumul era destul de lung, nu avea însă de ce să se plângă, colegii care veneau din Berești-Meria parcurgeau distanțe mai mari. Nu se înțelegea prea bine cu cei „de la țară”, iar sentimentele erau reciproce: băștinașii nu aveau încredere în orașenii veniți de aiurea „în interes de serviciu” (poștă, agenție CEC, miliție, cai ferate), astfel încât copiii acestora erau izolați. Își amintește și acum de lovitura primită în „fluierul piciorului” de la un coleg de clasă când a vrut să joace fotbal: nu era una întâmplătoare, cauzată de intenția „deposedării” de minge, gheata era îndreptată spre mijlocul tibiei...

Nu a priceput decât mult mai târziu care era cauza, când un fost ofițer de Securitate a povestit cum, prin 57-58, participase – ca militar în trupele organului de represiune – la lupte cu „dușmanii poporului” ascunși în pădurea Tălășmani, adică la nu prea mulți kilometri de școală. Atunci, în clasa a III-a, nu avea cum să afle de asemenea întâmplări, memoria era în curs de formare cu versuri pionierești, romane despre minunata copilărie din țara sovietelor, alternate cu Frații Grimm, Legendele Olimpului, Cartea cu jucării a lui Arghezi – din care aflase că o fetiță poate purta numele de Mitzura, iar fratele ei pe cel de Barățiu.

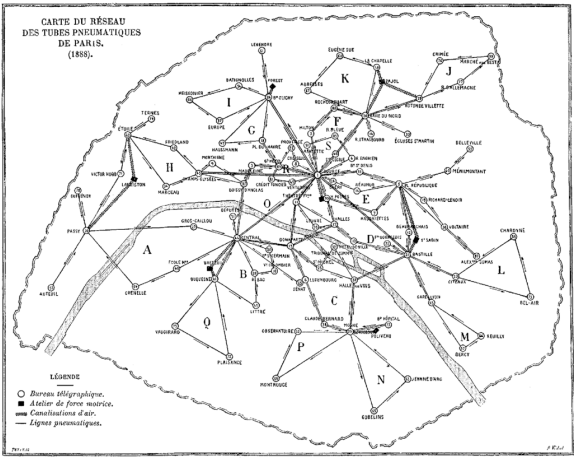
Renunțând la visul de a fi fotbalist (parte a imaginarului masculin), era atras de tot ceea ce este hârtie tipărită. Așa se face că, traversând calea ferată, a găsit un imprimat neobișnuit, dreptunghiular, cu lățimea mai mică decât a prospectelor (formatul era cel al unui semn de carte, obiect încă necunoscut). Hârtia era de culoarea lămâii, iar literele erau maron, în partea de sus scria „Academia Republicii Populare Romine”, iar dedesubt un cuvânt straniu: *Lingvistică*. I-au trebuit încă zece ani pentru a afla despre ce este vorba, dar acea vocabulă s-a gravat într-un ungher al minții. Nu mai bătea mînea de ceva vreme, revenirea în orașul natal (dotat cu șapte coline, zic legendele) se precipita, iar el, fără să-și dea seama, începuse a locui în acel cuvânt necunoscut.

2019, aprilie

Reiau, după o lungă perioadă, lectura cărții lui Claudel purtând titlul *Un poète regarde la croix*. Fusesem fascinat de stilul autorului, descoperit târziu, în anii 70 nu era tocmai comod să discuți la cursul de literatură franceză acest gen

de texte. Titularul disciplinei la secolul XX, legendarul „Papa Stol” (având licență în franceză, dar și în germană, luate separat, nu pe „dublă specializare”) încercase marea cu degetul, lansând formula „élan pneumatique”, sub care putea fi cuprinsă concepția poetică a lui Claudel, dincolo de viziunea religioasă. Știa că în anul al treilea făcuserăm un curs de istoria filosofiei cu un profesor pasionat (condamnat ulterior să predea cursuri de ateism), care pregătea o teză despre Bergson. S-a trezit cu niște priviri opace, „pneumatic” era pentru noi un cuvânt tehnic – ne trimitea fie la toate vehiculele cu pneuri, fie la un sistem de trimitere a corespondenței specific Parisului, invenție englezească de fapt, funcționând timp de mai bine de o sută de ani în multe orașe.

Pneumatica lui Claudel, urmărită pas cu pas în momentul abordării Cronotopiei Credinței în Rusia și Franța (într-o încercare prezentată în 2008 la Sankt-Petersburg) m-a iritat: suflul poetic era bântuit de duhul fundamentalismului catolic, mai ales în secțiunea intitulată *Prières*. Rugăciunile pentru aducerea la credința tradiției apusene a celor de alte confesiuni îi cuprindea pe *Evrei, Musulmani, Păgâni, Protestanți, Necredincioși* (adică Atei) nu mă lămureau asupra relației cu tradiția răsăriteană. O subsuma pur și simplu „Bisericii Universale”, o ignora cu totul? Atitudinea ambiguă m-a iritat, am aflat apoi că *omul* Claudel nu era tocmai limpede din punct de vedere etic: scrisese o odă pentru Mareșalul „regimului de colaborare”



cu Germania nazistă (în 1940), pentru ca apoi să fie cuprins de suflul bătând din partea Generalului Eliberator.

După un deceniu, lectura îmi dezvăluie altă fațetă, cea a exegezei exotopice a textului Sfințelor Scripturi, adică a dublei tâlcuiri a Cuvântului – dinlăuntru și dinafară, pornind de la principiul *Dieu est à la fois hors de nous et en dedans nous*. Reîntorcându-mă la sutele de pagini citite din strania disciplină numită lingvistică (redușă de spiritele leneșe la poliția corectitudinii exprimării), am realizat că toate călătoriile prin Hexagon – reale sau imaginare – se supuneau unui dublu traseu circular: în jurul cuvintelor de care credeam că mă folosesc (deși unii susțin că e tocmai pe dos) și învărtindu-mă în cerc în interiorul lor, cum se întâmplă când faci o *călătorie în jurul camerei*. Un titlu de care am fost privat de un autor francez din „Secolul Luminilor” (Xavier de Maistre, 1794), pretext al savuroasei scrieri despre (ne)vânătoare a lui Odobescu (*Pseudokynegetikos*, 1874), acoperită de colbul literaturii cu ifose psihologice din Aur.

Mulțumindu-i în gând pentru ceea ce m-a ajutat să descopăr, îi iert lui Claudel suficiența cu care vorbește despre ortodoxie: „*Întreaga Biserică Grecească s-a uscat treptat, pe măsură ce s-a îndepărtat de rădăcina Apostolică, (acum) nu mai e decât lemn mort*”. Nu venise încă vremea punerii în perspectivă filosofică a celor două ramuri. Abia recent, în splendida carte a lui Stéphane Barsacq, am găsit o viziune comprehensivă:

Ortodocșii îl au pe Platon, catolicii pe Aristotel. În fiecare suflet se află o parte platonice și una aristotelică. Întreaga istorie, de la începuturile ei, nu e nimic altceva decât o dezbatere între platonicieni și aristotelicieni. Platon: revelația; Aristotel: explicația. (Mystique, Editions de Corlevour, 2018).

Mă întorc la Claudel și constat că, atunci când *călătorește în jurul cuvântului* (cum ai face plimbându-te în jurul casei sau al camerei), militantismul confesional (ramură uscată a credinței) înmugurește, dând o imagine a cărturarului complet. De care nu mă pot lipsi dacă vreau să merg mai departe în înțelegerea Franței pentru a o desluși cititorilor. Iar rețeaua telegrafului pneumatic parizian (pe care o atașez textului) figurează tocmai conexiunile dintre diferitele locuințe zidite în/prin cuvânt.

Notă
Pentru a urmări călătoriile autorului intrați pe YouTube (Master X TVD)



Victoria MILESCU

Zâmbetul ciopârțit,

El face curat prin casă
mătură, șterge praful, șterge
urmele
captivității, cumpără
șampanie
pentru femeia lui nebună
ce colindă prin lume și nu
se mai întoarce
decât bucată cu bucată
e pus să o recunoască
picioarele după solzi
capul după creierul lipsă
mărgелеle roșii înfășurate
în jurul gâtului
sugrumându-l
le rupe cu ciudă, una câte
una
le îngroapă în ghivecele de
lut
să înflorească vesele la
fereastră.

Porția de trădare în viață

Perdeaua de apă ivoire
desparte, împarte
oameni și fiarele din dotare
așa au construit restaurantul
cu pereți transparenți
el mănâncă, bea
amestecă băuturile,
zvonurile
se uită afară prin rama
ochelarilor goală
șiruri de oameni
mărșăluiesc
flutură cartoane cu versuri
șchioape
caricaturi hilare
ar putea să li se alăture
să strige ceva mai inspirat,
să-i șocheze, să-i
electrocuteze
înainte de-a se întuneca
când încep să vâneze
bufnițele...

Îndură ce va urma

În paralelipipedul de sticlă
el așteaptă
bea bere, citește ziarul
ea sosește
îi povestește despre
foștii iubiți
părăsiți
după prima noapte de
dragoste
el se ridică, iese la o țigară
vorbește cu chelnerița, cu
alte femei
ea pune sare, piper
în tequila –
cea mai recentă rană a ei.

Când albul strălucitor ia mințile întunericului

În fiecare din ele
poate fi el
în ceștile goale, în
scrumiere, pahare
le speli în chiuvetă
le pui cu gura în jos să
spună tot
le lași la uscat
unele mai picură câte un
strop
din zâmbetul lui flegmatic
din vocea nazalizată,
inconfundabilă
desfrăul cioburilor au
dreptul la o singură moarte
când el aruncă în păsări cu
cântece
până dimineață vor fi ca noi
în amintirea nopții
triumfului rațiunii
asupra zațului vieții...

Final Frontier

Pe contrasens cu placa
proptindu-se-n
automobilul negru
farurile puternice o fixează
ca doi ochi de linx
nu poate fi decât el
la volan
mă recunoaște, mă
avertizează
așteaptă răspunsul la
întrebarea supremă
vine spre mine
cu întreaga caroserie
proaspăt vopsită în iubire
de la răsărit la apus
îmbrățișându-mă
cu ficiații și creierii eliberați
din șapca ridicată pe frunte.



ZIGURAT

Nr. 10, aprilie 2019

Expres cultural

Supliment

Apare trimestrial

Epistolar Radu Petrescu

Despre Radu Petrescu, reprezentant de primă importanță al "școlii de la Tîrgoviște", se vorbește azi parcă mai puțin. Pentru cine l-a citit, el ilustrează rigoarea, o responsabilitate a cuvîntului scris greu de înțeles astăzi, într-o epocă în care se scrie nu importă cum, în care autorul de beletristică este proclamat cu atît mai... modern cu cît scrisul său arată o mai evidentă lipsă de gîndire coerentă. Poate că într-o zi va exista o repunere a valorilor după criterii adevărate și Radu Petrescu va fi din nou, cum a fost, un model pentru demnitatea scrisului literar... Cînd am parcurs, primit de la editorii volumului care stă să apară (*Pagini de istorie a literaturii române în corespondența lui Radu Petrescu* la "Casa de pariuri literare"), secțiunea cuprinzînd schimbul meu de scrisori cu Radu Petrescu am încercat, firese, sentimente contradictorii. Sînt fragmente de viață – literară și nu numai – din anii 1978 – 1981; vechi, cu alte cuvinte, de o viață de om... O perioadă în care eu mă aflu încă după un debut consolidat în presă și în fața unuia întîrziat în volum. Căutările din acea vreme, împărțășite, parțial, în acele scrisori, îmi confirmă că știam deja, în poezie, care era drumul meu. Mi se părea – și mi se pare – că poezia în românește trebuie să meargă cumva contra spiritului narativ, digresiv, molatec al limbii, că trebuie să arate unghiuri ascuțite, o tăietură de bisturiu extrem de precisă. Cu totul altceva decît poezia trîncăneală care se impunea masiv tocmai în acel moment. Radu Petrescu, interlocutorul meu, se pare că achiesa la poziția mea poetică "de-a curmezișul" evoluției liricii locale într-un anumit moment... În ce îl privește pe corespondentul și, îndrăznesc să spun, în pofida diferențelor dintre noi, prietenul meu de discuții literare, acesta se afla în perioada cea mai bună a carierei sale literare cînd, după *Matei Iliescu*, își consolidase poziția solidă de prozator de mare rafinament. În paralel se ilustra ca un cunoscător de mare finețe și comentator (din păcate ocazional) al fenomenului cultural al acelor ani. Întîmplările mai complicate din acea perioadă ar trebui să le povestesc în altă parte. Sînt multe lucruri de spus despre contextul literar, despre oamenii cu care m-am intersectat – unii dintre ei cunoștințe comune. Deși textele corespondenței privesc exclusiv chestiuni literare, uneori chiar tehnice, vizînd inclusiv mecanismele publicării unor scrieri literare (azi nu ne mai gîndim că în acei ani tot ce se publica apărea exclusiv în presa controlată de partid, prin cenzură și securitate, că spațiile în care se putea publica erau infime în comparație cu ziua de astăzi, iar cîștigarea unui astfel de spațiu devenea o competiție), ceea ce mi se pare mie mai important după lectura acelor epistole este însă un anumit ethos, o tensiune spirituală extraordinară consacrată creației literare, o responsabilitate și un număr de scrupule astăzi pierdute cu totul. Iar publicarea corespondenței, după volumele somptuoase de jurnale, ne arată încă o dată că, în ceea ce îl privește, Radu Petrescu menținea fără discriminare, în tot ce așternea pe hîrtie, indiferent dacă era o operă beletristică, un eseu, o pagină de însemnări cotidieni sau de corespondență, o imensă considerație față de cuvîntul scris, un semn al respectului de sine pe care îl trădează fiecare rînd așternut pe hîrtie.

Constantin Pricop

28. 06. 1978, Iași

Stimate domnule Radu Petrescu,

Înfăptuiesc acum intenția mai veche de a vă scrie. După întîlnirea de la Cluj, atît de plăcut instructivă pentru mine, dar care s-a terminat cam brusc, „în muchii”, m-ar fi bucurat continuarea dialogului. Mi se întîmplă destul de rar să am sentimentul că ceea ce gîndesc și trăiesc, într-o fază încă nebuloasă, să fie înțeles, și chiar mai limpede, de o altă persoană. Iată motivul pentru care atunci aș fi putut continua discuția încă mult timp fără să am senzația pierderii din intensitate. Nu știu însă dacă această disponibilitate va fi fost și reciprocă. Pentru a nu vă plictisi mă mulțumesc acum la comunicarea câtorva vești. În nr.7 din „*Convorbiri*”, în pagina „*Biblioteca Convorbirilor*”, vor apărea două comentarii la romanul lui Mircea Horia Simionescu. În nr. 8, din august, va fi prezentat, în aceleași condiții, *Oceanul întors*. Unul din comentatorii cărții dv. voi fi eu. Dacă nu intervine niciuna din posibilele – dar, e drept, realele – neînțelegeri redacționale totul se va desfășura așa cum v-am relatat, spre bine-meritata punere „la vedere” a două din numele cele mai complexe ale literaturii noastre de azi. În ce mă privește sper să mă exprim cît mai axat în paginile pe care le voi scrie. Mai ales că pe amîndoi autorii amîntiți mai sus i-am trecut în sumarul unei posibile cărți pe care am oferit-o editurii *Cartea românească*. De asemenea, vă invit să ne trimiteți un text de aproximativ 10 p. pentru „*Convorbiri literare*”.

Cu multă prețuire,
Constantin Pricop

*

București, 28 iunie 1978

Mult stimate Domnule Constantin Pricop,

Scrisoarea Dumneavoastră mi-a făcut o aleasă plăcere. Întîlnirea noastră de la Cluj îmi este vie în minte căci a fost o mare satisfacție de a cunoaște un intelectual atît de fin și de serios ca Dumneavoastră, un eminent spirit critic. Faptul că am fost răpit (acesta este cuvîntul exact) din compania Dumneavoastră, m-a contrariat destul de mult și v-aș fi scris imediat la Iași pentru a vă spune ce s-a întîmplat și a vă cere scuzele pe care vi le datoram, dacă v-aș fi cunoscut adresa.

Tot ce mi-ați spus atunci despre preocupările Dumneavoastră a fost pentru mine de cel mai mare interes și aș fi încântat dacă am putea continua discuția începută în holul Teatrului Național din Cluj.

Sunt foarte onorat, mult stimate Domnule Constantin Pricop, de atenția pe care o acordați scrisului meu. Articolul Dumneavoastră despre *Matei Iliescu* este cel mai serios din câte, din 1970 până acum, au fost scrise despre această carte. Dumneavoastră și colegii Dumneavoastră din redacția *Convorbirilor* vă gîndiți la mine cu o delicată prietenie căreia îmi va fi totdeauna greu să-i răspund după cum aș vrea.

Vă mulțumesc și pentru invitația de a vă trimite cele zece pagini și vă rog să-mi acordați pentru aceasta un oarecare răgaz.

Îmi veți permite să revin în curînd cu o scrisoare mai lungă și să vă rog să primiți expresia celor mai sincere sentimente,

R. P.

*

10 august 1978, Lui Constantin Pricop, Iași. Am primit versurile Dumneavoastră. Vă mulțumesc. Peste două zile încep lectura.

Radu Petrescu

*

Luni, 17. 08. 78,

Mult stimate domnule Radu Petrescu,

Până la data menționată mai sus, după amiază, n-am primit nici un mesaj poștal de la dvs. Peste o oră voi fi în trenul de Suceava, unde voi rămâne, eliminînd jocul probabilităților, până pe 7 septembrie.

Aș dori, în cazul în care nu ați pus nimic la poștă pentru mine până la data când vă va parveni scrisoarea și în cazul când ați dori s-o faceți, să folosiți adresa mea mea pentru perioada indicată. Ea va fi: C. Pricop, Bd. 1 Mai, Bloc H 3, ap. 6, 5800

De asemenea vă rog, pentru cazul când am putea fi în contact epistolar în următoarea lună, să-mi comunicați și eventuala dv. adresă. Zilele acestea m-am întîlnit cu M. D. Gheorghiu. Mi-a vorbit de o apropiată venire a dv. la Iași, prin septembrie. Ne-am bucura cu toții, admiratorii dv., să ne întîlnim aici, așa cum v-a transmis și M. D. Gheorghiu.

În Suceava sper să am răgazul să termin capitolul despre Radu Petrescu din proiectata carte despre Proză. În perioada următoare mai sper să fac același lucru și în privința lui M. H. Simionescu.

Dacă aflați cumva un loc unde se mai găsesc din cărțile sale mai vechi, v-aș fi recunoscător să mi-l semnalați. Desigur, pot face împrumuturi la bibliotecă, dar mi se pare

cu totul altceva să lucrezi pe volumele tale...

Vă doresc spor la lucru, urare strâns legată de dorința și marele interes de a citi următoarea carte semnată de Radu Petrescu.

Cu multă stimă,
Constantin Pricop

*

București, 17 august, 1978,

Mult stimate Domnule Constantin Pricop,

Permiteți-mi să vă spun încă o dată plăcerea aleasă pe care mi-a dat-o ultima întîlnire cu Dumneavoastră, ca și precedenta, tot în București, ca și prima, la Cluj. Sub mica, verdea umbrelă vegetală de deasupra mesei noastre, am încercat să vă spun prima impresie pe care mi-a dat-o poezia Dumneavoastră. Nescriind eu însumi versuri, judec poezia din afară, din punctul de vedere al spiritului. Din același punct de vedere, trebuie să repet, după cea de a doua lectură, impresia mea că versurile Dumneavoastră se constituie din tensiunea de a auzi rumorile unei lumi în stare aurorală sau vesperală, de a capta amprenta sensului pe care până la urmă îl degajă murmurele aparent neorganizate, întîmplător laolaltă,

indiferente
pete albe
pe-o hartă nescrisă.

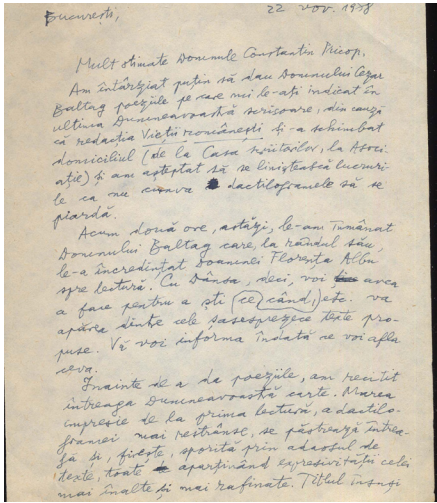
Atîta atenție a timpanului până la urmă asurzește, creează senzația nimicului, a golului, golul dintre doi dinți, dintre mandibulele deschise ale foarfecelor, dintre o clipă și alta, dintre o față și altă față pe care privirile se mută. Corelativa asurzirii din prea mare și îndelungat efort al atenției este tendința de a da lipsei de sunet, golului,

nimicului, o întrupare – și-i oferim propriul timp, propria viață: dorința de a fi nimic, tăcere, gol, extirpare a sentimentelor, inima simțită ca o impuritate pentru că e guralivă, vorbește, contrazice tăcerea care vrem să fim. Linia frîntă (*Ienupărul*), condamnată și ea pentru că e mai sonoră decît linia dreaptă. În felul acesta poezia Dumneavoastră se așează la frontiera spațiului extrem-oriental care a celebrat vidul dintre spițele roții, anularea, nimicul gheșos.

Dar nu în interiorul aceluia spațiu, nici nu s-ar fi putut, ci la frontiera lui. Adică de fapt tot în spațiul european, întrucît golul îl vedeți ca un disc (chiar dacă părelnic, pentru că e doar forma rotundă a marginilor unei gropi) și acestui disc i se alătură mișcările înainte și îndărăt ale unui pendul. E vorba, deci, de ceasornic, simbol, după Spengler, al spiritului european. În poezia Dumneavoastră cosmosul însuși e o mașinărie cu roți dințate, de ceasornic – și imaginea, fundamentală pentru viziunea Dumneavoastră, se funcționalizează fatal și în formă gnostică (foarte fină, exactă, de mare realizare) pe care o ascund uneori versurile, ca și, alteori, în discursul monologat, shakespearian, intonat cu o discreție impecabilă, care este în sine o performanță.

Ajuns aici, pare că ne aflăm în fata unei contradicții, a unei imposibilități. Am raționat greșit? Nu, poetul e cel care caută cuadratura cercului, care se plasează anume în fața imposibilului, nu pentru a-l rezolva, ca în enigmatică, ci pentru a-l aduce ca atare, fascinant, pe hîrtie, ceea ce Dumneavoastră ați și făcut.

O contradicție și o imposibilitate de alt fel există în judecata criticului care, în fața unui monolog shakespearian, prin excelență dramatic, spune „lipsă de



suflu”. Aici contradicția este neatenție și poetul nu are de ce să o ia în seamă. Cum nu scriu versuri, nu sunt nici critic. Așa încât nu pot califica portretul poeziei Dumneavoastră așa cum l-am văzut și cum am încercat să-l pun pe hârtie mai sus. Pot afirma doar atât, că portretul acesta este al unei individualități literare puternice și profunde, pline de resurse stăpânite coerent, specific, individualitate a cărei prezență, așa cum s-a concretizat în versurile sale, este indiscutabilă și necesară.

Dacă aş avea formație de critic, nu numai că aş califica portretul, dar l-aş amplifica, arătând multe alte note din care se compune. Aş vorbi, de ex., despre dramaturgia perfectă, de mari efecte acoperite, care face ca ultimei poezii din volum, *Socoteală*, să-i răspundă prima, *Zi ultimă*, despre extraordinara imagine din

*Răspunsul trece
fără să întreb
prin
părul nopții*

sau aceea din

*De-atâta viață
zi de zi
noaptea-i penibilă
ca golul dintre
doi dinți*

sau din acea viziune a ploii, cea mai frumoasa poate dintre câte știm în românește sau concretizarea extraordinară a oboselii (*Oboseală*) sau a trecerii (*Balanță*).

*
București, 31 august, 1978

Mult stimate Domnule Constantin Pricop,

Înainte de a vă spune câtă plăcere mi-a făcut scrisoarea Dumneavoastră din Suceava, trebuie să vă spun că acum zece zile, la 21 august, cu o zi înainte de a pleca la schitul Sfântul Sava (local, Savu, după asigurările pictorului Ilie Boca) din Buda, comuna Berzunți, la cca șaizeci de kilometri de Bacău, am pus la poștă, pe adresa din Iași, un pachet conținând volumul Dumneavoastră de poezii, *O singura vârsta și* o scrisoare unde am încercat să fixez, cu toate aproximațiile de așteptat în cazul meu, imaginea mea la lectura poeziei pe care ați înfăptuit-o. Ea diferă oarecum, firește, de aceea pe care v-am comunicat-o verbal, după prima lectură. Vă mărturisesc acum, că, deși nu sunt critic literar cum nu sunt nici critic de artă plastică, mă gândesc să adun într-o carte mică cele câteva pagini despre scriitori și pictori, pe care le-am publicat și care au apărut în general cu oribile greșeli de tipar. La acestea se mai adaugă altele, în așa fel încât rezultatul să fie o hartă sumară a spiritului românesc la ora noastră, atât și așa cum îl înțeleg eu. S-ar putea ca proiectul să rămână proiect, dar pe schița de hartă, poezia Dumneavoastră își are locul ei, pe care sper să-l intuiesc corect. Dar chiar dacă această cărțule nu o voi scrie, eu v-am spus totuși, chiar acum, sentimentul meu că poezia Dumneavoastră este indispensabilă pentru înțelegerea realității noastre spirituale.

Închei, zilele acestea, romanul, sunt în plin lucru la o altă carte despre care cred că v-am vorbit, și în clipa în care voi ști că am trei zile relativ libere voi întreprinde călătoria la Iași, unde sper să vă întâlnesc și să reluăm convorbirile noastre. Până atunci, sper să le putem duce în scris.

Al Dumneavoastră,
Radu Petrescu

*
07.09. 1978

Mult stimate domnule Radu Petrescu,

De puțin timp v-am expediat o scrisoare foarte lungă, voinđ să conțină „graficul” preocupărilor mele în momentul de față, exprimat însă prolix și greoi-confuz, lucru cât se poate de regretabil când vorbeați despre „compoziție” etc.

Sper că îmi veți fi iertat „efervescenta”. Se datora confirmărilor primite prin descoperirea (redescoperirea, mai exact, citatele fiind însemnate de mult) unor principii concentrice care țin de metodă dar, simultan și de viziune. Ceea ce poate fi deosebit de interesant la modul teoretic, se pierde cu totul când e vorba să fie „tradus” artistic. Asta o știu foarte bine, eu însumi având idei „să dau și la alții” (cum se spune) fără să fi reușit totuși, în proză, să spunem, ceea ce mizam cu atâta siguranță.

Reflecția teoretică nu poate exista profitabil la un scriitor decât în măsura în care urmează liniile interne ontologice ale operei... Adică elementele fără de care aceasta nu poate să existe. Ce spun eu aici poate să pară cât se poate de banal. Dar am ajuns destul de ocolit la concluziile astea. Poate părea banal, dar în fond e cât se poate de complicat: cine poate să-ți garanteze că ai intuit într-adevăr un element al operei asupra căruia să meditezi? Evident, nimeni. Toată istoria modernă a literaturii se reduce în ultima instanța la această căutare. Proust, Joyce, Musil, Faulkner, Virginia Woolf etc. Mai ales că fiecare din aceste elemente e foarte complex și poate fi abordat

din mai multe unghiuri. Nu este vorba, desigur, de ceea ce desemnează obișnuit cuvinte atât de uzate de critică: timpul narațiunii și al textului, persoane, compoziția etc. etc. ci o realitate care, pornind de la primele sensuri ale mai sus enumeratelor concepte, însumează toate sensurile operei. Greu de explicitat, dar dv. ați realizat foarte clar toate acestea în *Oceanul întors*. Faptul că am descoperit aceeași preocupare și la Eisenstein explicit exprimată, ca să nu mai vorbesc de noii și foarte noii romancieri francezi sau de „*i novissimi*” italieni (Eduardo Sanguineti mi se părea acum câțiva ani un scriitor deosebit de interesant, dar neajungând la cărțile lui [la romane] direct, mă opresc aici) îmi confirmă frământări vechi. Dar ceea ce m-a șocat la dv. e contopirea meditației cu elementul ales. Aproape că nu se poate face justificat distincția între „teorie” și (elementul) asupra căreia e aplicată. Meditația trebuie să fie așadar foarte apropiată elementelor cele mai concrete. Iată câteva din concluziile personale la care am ajuns după diverse cercetări. Dimensiunea unui text în sensul cel mai concret, determină toate celelalte elemente. În poezie, de pildă, sub un anumit număr de versuri nu poate fi folosită decât o figură a demersului literar. Mai mult de una încarcă și saturează de sensuri (redundante). Peste această dimensiune folosirea unei singure figuri scade interesul de lectură. Etc. În figuri eu includ toate mijloacele prin care se produce efect strict literar (deosebit de vorbirea obișnuită). Dispunerea acestora e și ea impusă de dimensiuni.

De altfel, mi se pare că ați atins tangențial acest aspect atunci când vorbeați de secțiunea de text care revine în ultima dv. carte. Problema nu e, desigur, așa cum o pun eu, foarte originală (un Queneau a atins-o, Ponge merge paralel pe undeva etc.). Dar ceea ce încercați dv., alți câțiva, eu poate, e cu totul nou în românește și original în tot contextul pentru că folosind o limbă anume, incumbă toate particularitățile posibile. Iarăși m-am întins, iarăși teoretizez și inițial îmi promiseseam ca de astă dată să fiu mai explicit. Mă veți scuza încă o dată. E ultima zi la Suceava. Diseară voi fi în Iași, unde sper să găsesc pachetul dv. Și eventualele dv. scrisori următoare.



Cu stimă,
Constantin Pricop

*
Iași, Vineri, 08. 09. 78

Stimate domnule Radu Petrescu,

Cu toate că ieri v-am pus la poștă un plic din Suceava, nu mă pot opri de a-mi manifesta plăcerea și bucuria de a fi citit rândurile dv. și de a vă mulțumi pentru carte. Imaginea creată în jurul supuselor mele poezii e atât de coerentă și de puternică încât rezistă în ea însăși ca unul din bunele dv. texte. Vă mulțumesc foarte mult și voi fi fericit dacă cele spuse de dv. vor fi măcar în parte confirmate de destinul volumului. Aș vrea să repar într-un fel o nepolitețe zicându-vă motivul pentru care nu v-am dăruit volumul, așa cum mi-ar face mare plăcere să pot. Numai că în momentul de față el nu este încă definitiv. Aș vrea să mai adaug câteva lucruri, să mai scot altele. Să mă gândesc la o eventuala ordine justă... Când voi ajunge la capătul acestor încercări veți fi desigur printre cei câțiva cărora îmi va face mare bucurie să-l pot dăruî. Și asta nu pentru că aş crede că valoarea a ceea ce scriu ar putea feri ci pe cineva. Dimpotrivă, voi fi bucuros ca oamenii pe care-i prețuiesc să-și amintească într-un fel că exist – fie aceasta și cu prilejul unei simple ordonări a hârtiilor între care s-ar afla și locul meu.

Vă mulțumesc încă o dată pentru bunele cuvinte și mai ales pentru perspectivele noi deschise de rândurile dv. proprii mele înțelegeri.

Cu deosebită stimă,
C. Pricop

*
16 09 78, Iași

Stimate domnule Radu Petrescu,

Neavând încă plăcutul prilej de a vă răspunde, de a da replică opiniilor dv. așa cum e firesc să se întâmple într-un dialog, de data aceasta țin să vă comunic câteva lucruri.

De când m-am întors din concediu corectez numărul 9, care va apare în jurul datei de 20 septembrie. Am parcurs așadar și „*Biblioteca revistei Convorbiri literare*” adică articolele lui M. Iorgulescu și al meu despre *Oceanul*

întors. Acum ar trebui să se întâmple cine știe ce pentru a amâna apariția.

Mă bucur foarte mult, mai ales că, deși nu lucrez la sectorul critică, inițiativa îmi aparține și, mai ales, e dusă cu bine până la sfârșit. Mai urmează ca articolele să vă facă plăcere și dv. Încă un moment plăcut am avut în zilele din urma când am descoperit că revista *Steaua* mi-a publicat patru poezii din cele pe care le știți. E vorba de nr. 7 al revistei pe care n-o văzusem la timp.

Deocamdată acestea sunt noutățile. Așteptând un semn de la dv, sau pe dv.

Cu stimă,
C. Pricop

*
București, 17 septembrie, 1978

Mult stimate Domnule Constantin Pricop,

Am primit scrisorile Dumneavoastră din 7 și din 8 septembrie. Prima din Suceava și a doua din Iași. Înțeleg că din nefericire, o scrisoare precedentă, din Suceava, nu mi-a parvenit. Regret din atâtea motive, în primul rând pentru că din ea aş fi înțeles mai bine nu numai poezia Dumneavoastră, care este foarte reală și despre care, dacă cineva ar face o investigare la fel de reală a domeniului respectiv românesc, ar fi obligat, /???/ ci și ceva mai mult despre preocupările Dumneavoastră. Cazul Joyce de care amintiți este al artistului complet, care își trăiește ideile pentru care este născut și educat, și el reactualizează celălalt caz al *Iliadei* și incredibila ei riguroasă compoziție, ori cazul cântului al XII-lea din *Ierusalimul* lui Tasso analizat de mine în ultima mea carte, în textul elevului meu din Prundu Bârgăului, Crăciun Albu, pe care l-am tipărit și studiat în *Oceanul întors*. Fenomenul este clar: spiritul pus în condiția manifestării liber, dacă este născut și educat pentru această libertate, elaborează structuri severe în desăvârșită spontaneitate. E și cazul marilor muzicieni care calculează tot atât de mult ca matematicienii sau ca arhitecții. Opera literară nu e niciodată finită, căci modurile în care este citită în timp se adaugă realității ori istoriei sale. Primul cititor al operei este cel care o face, pe măsura ce o face, și asta, aveți dreptate, complică problema. Domnul Liviu Leonte a avut prietenia de a face, la radio, o cronică la ultima mea carte și cu această ocazie s-a referit la analiza *Morții pescărușului*, nuvela lui Camil Petrescu, analiză nesatisfăcătoare din punctul de vedere al Domniei Sale, pentru că am lăsat de o parte motivările ideologice care au dus pe Camil Petrescu, teoretician și practician al epiceii „spontane”, „fără talent” etc. să structureze în această nuvelă atât de detailat. Obiecția Domnului Leonte nu este îndreptățită: ideologia, din punctul de vedere al eficacității literare nu este același lucru cu ideile, care au carne pe ele, mister, și sunt astfel opera literară însăși. *Moartea pescărușului* nu este, cum pare să creadă Domnul Liviu Leonte, rezultatul încercării lui Camil Petrescu de a se adapta împrejurărilor istorice (asta poate fi adevărat, în parte, pentru *Un om între oameni*, și în și mai mare măsură pentru nefericita piesă de teatru antimaioresciană, etc.) ci exact dimpotrivă. Faptul că fabula din nuvelă este a unui Mecena trivial, fals, nu are a face cu problema de gândire artistică profundă de care m-am ocupat eu și prin care Camil Petrescu vine foarte aproape de preocupările noastre. În ce mă privește, va apărea în nr. 9 al *Vieții românești* un mic *studiu despre naturalism*, în care am încercat definirea acestui sistem de gândire pe cu totul alte laturi decât cea zolistă, singura luata până acum în considerare (G. Călinescu și ceilalți comentatori). Eu m-am ocupat în special de Flaubert unde se află tot. Nu știu însă cum privesc astăzi francezii înșiși chestiunea, pentru că nu îmi pot procura cărți, de nici un fel.

Vă mulțumesc, mult stimate Domnule Constantin Pricop pentru promisiunea Dumneavoastră, ca și pentru cuvintele atât de amabile pe care mi le-ați adresat mie. În așteptarea rândurilor Dumneavoastră vă rog să primiți cele mai prietenești salutări.

R. P.

*
24 Sept 1978

Lui Constantin Pricop. Vă mulțumesc pentru *Convorbiri*. Text detașat și somptuos, strălucit. Infinit onorat de încredere și prietenie.

Radu Petrescu

*
București, 28 septembrie, 1978

Mult stimate Domnule Constantin Pricop,

Trebuie să vă spun cât de onorat sunt de prietenia literară a Dumneavoastră. Textul din numărul 9 al *Convorbirilor literare* este detașat și somptuos ca unul dintre eroii romani ai lui Plutarh (acest Shakespeare timpuriu, eroi totdeauna de o simplitate fastuoasă, grandioasă). Încerc să mă apropii de inefabilul textelor critice ale Dumneavoastră, atât de frapant singulare. Dacă ar fi să imaginez pentru textul din *Convorbiri* un alt titlu, în genul titlurilor bizare pe care muzicienii vechi, Rameau, le dădeau compozițiilor lor, l-aș intitula, referindu-mă nu la obiectul său, ci la caracterul în care este tratat, Antonius, Sylla sau Iulius Cezar. Nu

știu, firește, cum vedeți opera Dumneavoastră din viitorul apropiat și mai depărtat însă vă rog să mă numărați printre cei care vă vor urmări.

Consider noul roman francez drept școala franceză a lui Joyce și provenit, prin viziunea naturalistă flaubertiană care, sprijinită pe senzualismul lui Condillac, afirmă prin obiectivarea personajului „*par rapport à lui même*”, lumea simbolică a obiectelor, Lulu, papagalul împăiat, drept Sfânt Duh, fața exclusivă a lumii prin care accede prin contemplare și agonie, biata Felicité din *Un cœur simple*. Robbe-Grillet respinge orice simbolism dar tot ce se întâmplă în stradă, sub zăpadă, în jurul felinarului, etc. trimite la cel care, întins pe pat, în solitudinea încăperii, contemplă praful de pe masă, becul electric, gravura din perete. Un mare ochi înconjoară circular personajele, fabula, obiecte în sensul că sunt privite, că în ele se obiectivează, cedându-le realitatea, cel care le privește.

Este o problema de natură. Structura mea nu este însă a unui naturalist, ci a unui realist în sensul dat de G. Călinescu noțiunii.

Cred că am determinat astfel și legătura dintre expresia poetică și cea critică la Dumneavoastră, dacă vă amintiți că în legătură cu poeziile auzisem în unele texte ale Dumneavoastră murmurul monologului shakespeareian, este foarte plutarhian. Această coerență este foarte emoționantă.

Dacă îmi evoc „vocie” lui Maiorescu, a lui Ibrăileanu, Lovinescu și a lui Călinescu, vocea Dumneavoastră mi se pare că vine senzațional de bine. Dar o mare activitate critică este posibilă oricând? Ce forme poate lua în anumite împrejurări?

Vă strâng mâna cu profundă cordialitate și aștept să vă reintâlnesc – la Iași, la sfârșitul lunii viitoare.

Radu Petrescu

*

Iași, 02. 10. 78

Mult stimat domnule Radu Petrescu,

Privesc de câteva clipe scrisoarea dv., adusă chiar acum cu poșta. Peste puțin timp plec la Suceava. Nu atât pentru manifestările de acolo, ci pentru că întotdeauna în clipele noastre mai întunecate ne întoarcem în locurile unde am văzut doar lumină. Cuvintele dv. mă fac fericit. Cu câteva zile în urmă am primit și o frumoasă scrisoare de la Mircea Horia Simionescu. Nici nu-mi vine să cred că oameni atât de aleși, atât de „unici” (las acum la o parte gramatica) mă prețuiesc, mă apreciază. Îmi vine să cred cu greutate atâta generozitate când în viața (literară) zilnică nu se fac distincții : “toți sunt o apă și un pământ”. Dar mă consolez gândindu-mă că alții, mai luminați ca mine, au trecut prin aceleași etape. Poate cândva, voi reuși să las ceva după mine, pentru poezie, poate proză, poate critică (lipsă de seriozitate, va spune lumea, văzând înșirate atâtea genuri) ceva care să fie compatibil cu demnitatea și forța umană spre care tindem. Recitesc rândurile dv. și mi se pare că sunteți mult prea generos.

Dar prieteniei sincere, calde, pe care mi-o acordați, nu voi ști niciodată cum să-i răspund pe măsură. Vă rog să-mi iertați „valul” de melancolie cu care răspund rândurilor dv. Uneori nu suntem mai mult decât niște „bieți oameni”. Aștept cu nerăbdare întâlnirea de la Iași. Mai ales sper să putem găsi, în atâta zgomot, între rafalele de cuvinte ce ar bântui, timpul de a putea discuta nestingheriți, în liniște.

Al dv.,
Constantin Pricop

*

Iași, 30. 10. 78.

Mult stimat domnule Radu Petrescu,

După „periplul” meu bucureștean, iată-mă din nou în Iași. Mi se pare bizar, dar de fiecare dată trebuie să-mi cer scuze, după întâlnirile cu dv., pentru tendințele mele „acaparatoare”. De data aceasta mai mult ca oricând.

Poate oboseala, poate „ascunsele” licori, poate amândouă împreună, m-au făcut să abuzez nealoid de timpul dv. Și mai ales să vă fac părtaş la destăinuirii ce cred că nu v-au interesat câtuși de puțin și mai mult, poate v-au tulburat, făcându-vă – „nevinovat” – participant al apelor tulburi prin care viața mea intimă a poposit. Cred că nici nu sunt lucruri atât de tragice cum mi-au apărut la ceas târziu – timpul, așa cum spuneati, va liniști, cred, toate volburile. Mai cred că fiecare om cu o anume sensibilitate e supus acestei încercări, așa că n-avea nici un rost să fac dintr-un lucru firesc mai mult decât poate să însemne. Încă o dată multă iertare și speranța că, așa cum s-au ivit, din noapte, cuvintele acelea se vor topi tot în noapte, neauzite de nimeni altcineva.

În privința frumoasei inițiative despre antologie , cred că se poate bine merge pe ideea de operă de artă, cu grafică originală multă și pe imposibilitatea ca o editură să preia demersul. Nici autorul economic al riscului financiar

asumat, nu mi se pare de ocolit. Totul e ca anume cineva să-l poată prezenta – proiectul – unei persoane lunate de la forul competent. Măcar ca discuție informativă. Pe urmă va fi multă muncă, dar frumoasă și cred că posibil de dus până la capăt, cu frumoase succese. Volumul de poezie sper să se poată intitula VIAȚA FĂRĂ SENTIMENTE. Cred că e în acord cu intențiile lui lirice.

Ordinea textelor rămâne deocamdată provizorie. M-ar bucura dacă veți avea răgazul să-mi spuneți câteva cuvinte despre textele noi - nu mai mult de jumătate din volum. Duminică am fost până la Mircea Ciobanu care s-a purtat foarte amabil cu mine și mi-a dat asigurările sale că volumul meu ar putea ieși în afară de concurs, dată fiind îndelunga mea activitate de critic. Am convenit să-i expediez astăzi volumul – și sper să mă pot ține de cuvânt. El mi-a promis, îl va citi cât se poate de repede și îmi va comunica părerea lui. V-aș rămâne îndatorat dacă, spre sfârșitul săptămânii curente sau în decursul celei viitoare, în eventualitatea că l-ați întâlni, îl întrebați care e părerea lui și ce are de gând să facă. Bineînțeles că întrebarea ar fi cel mai nimerit să vină „din afară” , ca o curiozitate – în felul ăsta bănuiesc că și răspunsul va fi fără *parti-priul* eventualei amicicii. În momentul de față mă interesează părerea nudă și concretă – adică șansele de a apare. El scrie o cu totul altfel de poezie și din discuțiile avute am înțeles în mare care-i sunt opțiunile poetice - iar ele nu concordă cu ale mele. Poate, totuși, mă va accepta.

Vă rog să nu vă supărați de această rugămintă a mea care nici nu e valabilă decât în măsura în care îl puteți întâlni întâmplător, fără nici un efort din partea dv.

Așteptând cu nerăbdare vești, al dv.,
Constantin Pricop

*

Iași, 30 oct. 78.

Stimate domnule Radu Petrescu,



Constantin Pricop în perioada corespondenței cu Radu Petrescu

auzit atâtea lucruri interesante nu-i umbrită, oarecum, de aceste constatări. Sper totuși, fără ipocrizie, să fi spus și unele lucruri cât de cât pertinente. Mă grăbesc să vă trimit manuscrisul despre care v-am povestit. Înainte de a-l pune în plic am mai citit pe ici pe colo și încrederea în mine a mai scăzut. Sunt deosebit de nerăbdător să cunosc opinia unui cunoscător al literaturii de calitate dvs. În cazul unei dezamăgiri prea mari, vă rog dinainte să fiu iertat. Poate altădată voi face mai bine. Cred că dacă aș reciti cu atenție tot ce scriu anevoie n-aș mai îndrăzni să public ceva. Și totuși, altceva, mi se pare că nu greșesc prea mult. Vă rog să citiți toate textele, cu toate că asta vă va lua iarăși timp și un consum de energie. În discuția pe care am avut-o în ultima zi a șederii mele în București, Alex. Ștefănescu mi-a reproșat o anume lipsă de „suflu”. S-ar putea să aibă dreptate, cu toate că tocmai acest „suflu” am căutat să-l elimin, ca pe un corp străin.

Dar e greu să știi când poți păstra adevărul echilibru...

Dv., care aveți un simț al proporțiilor ireproșabil veți simți de îndată erorile.

Una din temele care au revenit în discuția noastră a fost aceea a literaturii în specificul ei, ferită de „impuritățile” ce o însoțesc de multe ori. Acum mă întreb dacă nu cumva tocmai aceste impurități pot da, deseori, valoare specificului. Problema e cu siguranță de mai mare complexitate decât simpla ei enunțare și, în ultimă instanță, rezolvarea nu e decât adevărata existență a textului. O anume nostalgie însoțește orice întrebare abstractă, nostalgia realității din care pornește. Reuși-voi vreodată – cum spune poetul – să nu micșorez distanța până la dispariția nostalgiei, dar să evit și pericolul celălalt, poate mai mare, când aceasta devine

copleșitoare? Poate atunci îmi va fi mai ușor să-mi răspund la sumedenia de întrebări ridicate de rândurile celorlalți și la cele scrise de mine... Nu știu dacă scrisoarea asta reușește să fie suficient de echilibrată, de limpede. Eu o văd în continuarea dialogului.

Cu deosebita stimă și prețuire,
Constantin Pricop

Am recitit câteva pagini din D’Annunzio. Subtilitatea e neîndoielnică, mai ales privitor la relațiile dintre parteneri. Rămâne însă problema construcției, ansamblului, care de la Joyce ne apare în altă perspectivă. Dacă ar fi scris după acesta, am fi avut poate, astăzi, alte ierarhii.

*

București, 8 nov. 1978

Mult stimat Domnule Constantin Pricop,

Scuzați-mă vă rog, pentru întârzierea răspunsului. După întâlnirea noastră la București, am fost, încă sunt, prins într-o menghină de treburi care nu mă lasă să respir. Vreau să vă spun că întâlnirea cu Dumneavoastră a fost, pentru mine, ca totdeauna, extrem de interesantă și am regretat scurtimea sa. Avem a vorbi, totdeauna, despre multe, chiar când acestea nu țin de literatură ci din ce se hrănește ea, care se hrănește cu totul.

Particip fără rezerve la momentul Dumneavoastră de încercare grea. Vestea bună, aceasta, că Domnul Mircea Ciobanu este hotărât să publice *Viața fără sentimente* în afara concursului, mă bucură. Sigur că îl voi întreba, vă voi comunica. L-am văzut acum câteva zile și, spontan, mi-a vorbit despre Dumneavoastră ca despre o prezență deosebită în viața noastră literară. Nici eu nu cred, ca și Dumneavoastră, că felul poeziei pe care o scrie Dânsul l-ar putea determina să aibă o poziție negativă în ce privește apariția cărții pe care o semnați. Apariția poeziilor Dumneavoastră este, prin valoarea lor, și cauza mea și a tuturor celor care iubesc poezia. În ce privește *Viața românească* aș putea vorbi eu cu Domnul Cezar Baltag. Dacă îmi veți indica titlurile poeziilor pe care ați intenționa să le propuneți revistei, eu le-aș scoate din dactilograma de la mine și le-aș duce – în caz că soluția aceasta vi se pare bună.

Zilele viitoare, profitând de răgazul pe care îl întrevăd, voi avea bucuria de a deschide *Viața fără sentimente* și o altă bucurie va fi de a vă scrie imediat impresiile mele.

Cu toată prietenia,
R. P.

*

Iași, 13. 11. 78

Mult stimat domnule Radu Petrescu,

Vă mulțumesc pentru scrisoare și pentru prietenia Dv. E așa de rar ca cineva să te înțeleagă și să te însoțească în toate momentele – nu numai în cele “civilizate” și impersonale... Vă înțeleg foarte bine cum trebuie să fiți prins într-o mulțime de activități – eu, la rândul meu fiind de un timp într-o situație asemănătoare. Am citit cu plăcere generosul articol despre Tamara Pintilie și efectul lui a fost puternic, mai ales pentru cei mai tineri, printre studenți, acolo unde poezia circula mai liber, fără idei preconcepute. De asemeni și impresionantele cuvinte despre lirica Angelei Marinescu. Poezia ei mi se pare a fi singulară la noi și neacceptată în sensurile ei adevărate, așa cum se întâmplă și cu proza Dv. Să sperăm că până la urma, în amândouă cazurile, se vor fixa realele proporții.

De la Mircea Ciobanu n-am nici o veste. A fost, desigur ocupat în primul rând cu premiul care i-a fost acordat. După un timp îl voi căuta – după un timp în care va avea, sper, răgazul să se uite prin volum! Ideea de a vorbi dv. cu Cezar Baltag mi se pare foarte bună. N-aș vrea să abuzez de bunăvoința Dv., dar pe moment nu văd altă soluție. Aș alege eu textele și le-as trimite poștal, dar acum nu mai am nici un exemplar, trebuie sa le rebat la mașină și nu am răgazul. Sper că Cezar Baltag, după ce le va citi și, eventual, își va spune opinia, vă va restitui dactilogramele. N-as vrea ca, atunci când veți putea citi *Viața fără sentimente*, volumul să aibă lacune. Titlurile la care m-am gândit ar fi : *Reverie* ; *Apatie* ; *Fascinație* ; *Eu un pahar* ; *Întunecare* ; *Ienupărul* ; *Înțeleg* ; *Rotație* ; *Vacuum* ; *Pericol* ; *Ploaie* ; *Bucurie*, sper că sunt de ajuns. Nu cred că ar putea publica așa multe, dar din ele își poate face o părere. Oricum, instinctele lui de poet îi vor spune că poezia de factura asta trebuie să apară într-un grupaj compact – un singur text sau două mai degrabă vor deruta. După cum vedeți, multe din titluri vă sunt cunoscute. Nu că nu aș avea încredere în cele mai noi, dar nu le-am verificat încă în lectura unor alte persoane.

Vă mulțumesc încă o dată și aștept vești de la Dv.
Constantin Pricop

Despre intervenția *asupra naturalismului* din “*V. R.*”, aș vrea să vă scriu mai pe larg.

*

Iași, 15 . 11 . 78

Stimate domnule Radu Petrescu,

Vă scriu în mare fugă – mă veți ierta. Am două cărți care cred că vă vor interesa. Nu știu dacă le-ați parcurs sau nu – dar și eu le-am împrumutat și nu pot aștepta un răspuns, nu le pot ține foarte mult. Cartea e de un nivel scăzut, mai mult „povestiri” ale volumelor discutate, dar uneori și „procedee”. Oricum, interesante ca informație. Autori care mi se par mie demni de urmărit nu foarte mulți, dar printre cei mai discutați și comentați astăzi în America. Sper să nu vă deranjeze această expediere inopinată a pachetului.

Cu stimă,
Constantin Pricop

*
București , 22 nov. 1978

Mult stimat Domnule Constantin Pricop,

Am întârziat puțin să dau Domnului Cezar Baltag poeziile pe care mi le-ați indicat în ultima Dumneavoastră scrisoare, din cauză că redacția *Vieții românești* și-a schimbat domiciliul (de la *Casa scriitorilor*, la *Asociație*) și am așteptat să se liniștească lucrurile ca nu cumva dactilografele să se piardă. Acum doua ore, astăzi, le-am înmănat Domnului Baltag care la rândul său, le-a încredințat Doamnei Florența Albu spre lectură. Cu dânsa, deci, voi avea a face pentru a ști când, ce etc., va apărea dintre cele șaptesprezece texte promise. Vă voi informa îndată ce voi afla ceva.

Înainte de a da poeziile, am recitit întreaga Dumneavoastră carte. Marea impresie de la prima lectură a dactilogramei mai restrânse, se păstrează întreagă, și, firește, și sporită prin adaosul de texte, toate aparținând expresivității celei mai înalte și mai rafinate. Titlul însuși (*Viața fără sentimente*) este admirabil anume pentru că, deși prefăcează cea mai reală poezie pare să anunțe mai de grabă o carte de proză, fără ca totuși distanța să fie atât de mare încât să devină epigramatică.

Efectul, fin, este acela al versurilor false, atât de gustat de Gautier în poezia lui Baudelaire.

Modul succint de o antiretorică atât de plină de tact, nu are ezitări. Tipărită, cartea Dumneavoastră va fi dintre acelea, puține, pe care ni le strecurăm în buzunarul hainei pentru a le avea mereu, oriunde, asupra noastră. Poeziile necunoscute până acum mie, nu mi-au modificat imaginile esențiale despre cartea Dumneavoastră, dar le-au adăugat ceva neașteptat: o circumstanțiere, o antologie mai largă de mici gesturi jurnaliere caracteristice ale poetului și ale mediului său, care face să treacă prin toate piesele un foarte discret fir epic, un murmur care încadrează poezia așa cum rama încadrează pictura pusă pe perete. Epicitatea aceasta disparentă face cu puțină cutezanța unica, după câte știu, în poezia noastră, de a aduce în versuri scaunul de faianță.

Convenisem cu domnul Mircea Ciobanu să ne întâlnim astăzi, înaintea plecării sale pentru câteva zile în provincie, dar probabil că ceva a intervenit în programul său și întâlnirea nu a mai avut loc. Când se va întoarce în București, voi fi în măsură, cu speranța că va spune ceva.

Până atunci, mulțumindu-vă încă o dată pentru marele dar al cărții Dumneavoastră vă rog să primiți din parte-mi gândurile cele mai prietenești.

R. P.

*
Buc. 2 mai, 1979

Mult stimat Domnule Constantin Pricop,

Nu am avut plăcerea de a vă întâlni în ultimele mele ceasuri de ședere în Iași. Am regretat mult, cum am fost consternat și de situația că nu am avut posibilitate de a schimba decât atât de puține cuvinte. Aș regreta și mai mult dacă, fără să vreau și fără să știu, v-am pricinuit vreo contrarietate. Cu speranța că nu s-a întâmplat așa ceva și rugându-vă să credeți în profunda, ferma prietenie pentru omul și scriitorul care sunteți cu atâta strălucire și necesitate, aștept rândurile Dumneavoastră și ocazia de a vă revedea,

Radu Petrescu

*
(7.VI.79)

Mult stimat domnule Radu Petrescu,

Am întârziat mult cu scrisoarea deoarece speram să pot veni mai repede prin București. Acum îmi dau seama că prilejul nu se va ivi curând. Mă țin aici o multime de treburi. Trebuie să termin cartea despre poezie „*de la Nichita Stănescu până azi*” prin august – septembrie și s-o predau de îndată pentru a putea ieși (cum mi s-a promis de la editură) în primele luni ale anului următor. Cartea e foarte greu de scris. Pe de o parte fiind incapacitatea mea de a face „recenzii” propriu-zise – văd fiecare carte înscriindu-se într-o corelație de idei și asociații ce depășește deseori cu mult simple consemnări. Dar pe de altă parte tocmai acest fel de critică îmi impune foarte

multă atenție pentru a nu folosi idei prea mari la cărți prea mici. În felul acesta s-ar „caria” ideile și totul ar părea... umflat cu pompa. Iar scepticismul meu fundamental în fața „operei” (cuvântul e prea mare pentru a nu fi sceptic) și în fața a ceea ce fac eu mă împiedică să progrez în ritmul de dorit. În plus, referatele și examenele pentru doctorat (tema: „critica interbelică” - domeniu imens) mă țin legat de casă și de bibliotecă. Cu toată mulțimea preocupărilor n-aș putea spune că nu fac și câte ceva folositor. Printre altele am auzit că am trezit un anumit tip de manifestări din partea lui Dan Laurențiu, poet altfel interesant (în felul lui) dar îngrozitor în partea „teoretică” pusă cu emfază la începutul și la sfârșitul *Zodiei leului*. Nu de alta, dar e un domeniu care mă interesează acut – ontologie plecând de la limbaj (deci și de la literatură) și văzând cum pot fi bălbâite ideile nu pot să nu mă revolt. Din câte am auzit el deturnează critica mea afirmând că așa fi împotriva ideilor sale... religioase (sau mistice – cred că nici el nu știe exact). Or, asemenea experiențe sunt posibile – și uneori necesare – în poezie. Nici gând să-l „reclam” pentru asta, ci pentru gravul fapt de a arăta cu degetul și cu o figură solemnă false neliniști, nearătate nicum de ființa lui literară. Ați auzit și Dv. ceva despre povestea asta ? Când voi avea răgaz voi definitiva „faza a doua” a „activității” mele poetice. E un volum scris într-o perioadă scurtă, de mare tensiune, după care va trece multă vreme, probabil, până când voi putea scrie din nou. Aștept în continuare materialul pentru „*Alma Mater*” (*Dialog*). Cel pentru *Convorbiri* cred că e bine să-l trimiteți direct lui Corneliu Sturzu. Ioanichie Olteanu a văzut poeziile? S-a pronunțat într-un fel?

Așteptând vești de la Dv., cu stimă,
Constantin Pricop

*
București, 13 iunie 1979

Iubite Domnule Constantin Pricop,

Am primit cu multă, sinceră plăcere scrisoarea Dumneavoastră. Faptul că lucrați intens îmi dă mie însumi indemn la lucru. Am fost însă atât de sistematic smuls din fața hârtiei, încât acum merg foarte greu, m-am înstrăinat, mi se pare absurd și să nu scriu și să scriu. Mă tem că nu



voi putea să termin până la 1 septembrie și că, deci, cartea nu va apărea decât în 1981. Am dat Domnului Ioanichie Olteanu cele douăsprezece poezii ale Dumneavoastră și mi-a promis că se va ocupa ferm de publicarea lor îndată ce va avea spațiu în revistă – acum ocupat până în noiembrie. Dânsul vă cunoaște din reviste, am avut împreună, despre Dumneavoastră, o convorbire dintre cele mai plăcute. Însa voi reveni și pe alte căi, pe care le voi studia ca să le aleg pe cele mai bune dacă ele există).

Stau de mult în casă, cu ieșiri rezezi la librării. Fizionomia Domnului Dan Laurențiu mi-a sugerat totdeauna bonomie, afabilitate, nu mi l-aș fi putut imagina transformat în dragon împotriva criticii, mai ales când e vorba de Dumneavoastră, care sunteți un critic adevărat, adică plin de o secretă amenitate chiar în negație.

Când veți veni în București, poate la toamnă, țin foarte mult să vă cunoașteți cu Domnul Paul Gherasim, sucevean ca și Dumneavoastră (dânsul însă e din Botești), strălucit și suflet al unei strălucite pleiade de pictori, Horia Bernea, Marin Gherasim, Florin Niculiu, Gh. Berindei, Vasile Varga, Octav și Ion Grigorescu. Aceștia sunt unii dintre oamenii cei mai aleși ai timpului nostru. Dintre ei se afla și Doru Bucur, mort în 1969, ca un erou al destinului său de pictor.

Mircea Horia Simionescu este la Pietroșița, lucrează la romanul său, C. Olăreanu a dat editurii un roman.

A apărut zilele acestea *Om în mers* de Ștefan M. Găbrian, din care am citit acum vreo doi ani un eminent fragment în *Transilvania*. Mi-ați promis obiecțiile Dumneavoastră la textul meu despre naturalism. Neprimindu-le până acum, pot crede că ele sunt atât de severe încât nu mi le trimiteți pentru a nu mă măhni, dar atunci ele mă interesează cu atât mai mult, așa încât continui să le aștept.

Cu afecțiune și profundă stimă,
R. P.

*

(21 VII 1979)

Stimate domnule Radu Petrescu,

De la Suceava, unde-mi petrec concediul, văzând ultimul număr din *Convorbiri* aș vrea să vă explic ce s-a întâmplat cu materialul d-lui Tudor Țopa. Nu am adresa d-lui aici și probabil că după ce a văzut revista a fost nedumerit. În plus după ce dv. ați avut amabilitatea de a solicita răspunsurile, în numele meu cred că e firesc să vă explic și dv. despre ce e vorba. Când am prezentat prima serie de răspunsuri (printre care și al dv.) redactorului șef, am încercat să rețin spațiu și pentru dl. Țopa, răspunsul lui urmând să sosească în câteva zile. Redactorul șef mi-a răspuns însă, foarte categoric, că un astfel de răspuns nu-l interesează, că el nu-l cunoaște pe autor ca scriitor, etc. Încercările mele de a argumenta au rămas fără rezultat. Gândindu-mă însă că e o ieșire de moment, pe care o va uita după un timp (cum s-a mai întâmplat) am încercat să-l prezint încă o dată la continuarea în numărul de față al revistei. Reacția însă a fost aceeași. Acesta e motivul și recunosc, fără plăcere, că n-am putut face nimic împotriva primirii cu care am fost întâmpinat. Îi cer scuze d-lui Țopa pentru promisiunile pe care nu le-am putut îndeplini și dv. de asemenea. Peste nu foarte multa vreme voi fi din nou în Iași. Aș fi bucuros să găesc, la întoarcere, câteva rânduri de la dv. Ar fi și un semn că neînțelegerea survenită va fi luată ca atare.

Cu prietenie și stimă,
Constantin Pricop

*
București, 7 septembrie 1979,

Mult stimat Domnule Pricop,

Este evident că în situația descrisă de Dumneavoastră, nu se poate face nimic. Aceste accidente au fost și vor fi totdeauna curente. Singurul lucru oarecum surprinzător este că persoana de care mi-ați scris nu a auzit de Tudor Țopa. Prietenul nostru va avea oarecare măhnire, însă cum mai toate lucrurile pe lumea asta duc la această stare totul se va încheia cu bine. Aștept, împreună cu Doamna Adriana Babeți, proza Dumneavoastră, pe care i-o puteți trimite și direct la redacția Orizontului, pe numele Dânzei, fie acasă, str. Păltiniș 12, Timișoara și aștept noutățile Dumneavoastră sucevene și ieșene, cele mai plăcute.

R. P.

*
Iași, 10. 3. 80

Mult stimat domnule Radu Petrescu,

Vă mulțumesc foarte mult pentru *Ce se vede* și pentru atât de generoasele cuvinte care o însoțesc.

Sper că în curând să am bucuria de a ști ce e dincolo de ... „ce se vede”

Cu stimă,
Constantin Pricop

Mai sper să ne putem întâlni, cât de curând, în București. Mizând pe această întâlnire, vă rog să iertați scurtimea prezentei epistole.

*
Iași 05. 04. 80.

Mult stimat domnule Radu Petrescu,

Vă trimit manuscrisul și, încă o dată, scuzele și regretele mele pentru eroarea produsă. Din fericire, atât cât am investigat eu, eroarea tipografică n-a fost interpretată decât ca o greșală tipografică pur și simplu. Nu cred că trebuie să vă faceți griji în acest sens, Rămâne, desigur, regretul de a fi fost mutilat textul. Încă o dată îmi pare rău pentru încercătura produsă și sper că aceasta să nu afecteze prietenia pe care mi-ați arătat-o.

*
12 aprilie 1980

Mult stimat Domnule Constantin Pricop,

Vă sunt obligat pentru marea prietenie cu care mi-ați trimis manuscrisul. Vă rog să nu vă faceți nici un fel de grijă în legătură cu nenorocitele greșeli de tipar. Ele par a fi (și sunt) atât de puțin evitabile! Aici, timp închis, ploaie ca și permanente, foarte rar câteva ore de soare, - totuși – nu frig. Când meteorologia se va stabili, ne vom pomeni de-a dreptul în vară. Îmi promit pentru acel timp multă liniște pentru caietele mele și oarecare dispoziție de scris.

Aș fi bucuros să aflu cele mai bune noutăți despre sănătatea surorii Dumneavoastră și despre lucrările pe care le întreprindeți. Despre Iași nu mai știu de foarte multă vreme nimic.

Vă rog, mult stimat Domnule Constantin Pricop, să îmi păstrați prețioasa Dumneavoastră prietenie și să credeți în sentimentele mele cele mai alese

R. P.



Eugen MUNTEANU

Kafka, inimitabilul (II)

Responsabilitatea cu care eroul kafkian își asumă destinul, prefigurează responsabilitatea existențială a eroului camusian, și el consecvent cu sine în refuzul absurdului. Acest erou se vede zdrobit de absurdul existenței prin înstrăinarea de către propriul eu, înstrăinare careia nu-i poate opune decât protestul său și o revoltă radicală. Acestea care sunt la fel de absurde, în lipsa lor de eficacitate. K. din *Procesul*, chiar dacă ar vrea să protesteze, nu are față de cine, Legea, în numele căreia este condamnat fiind abstractă și anonimă. Reprezentanții ei sunt inflexibili, fantomatici, fără trăsături umane distincte. Anchetatorii din *Procesul* sau locuitorii *Castelului* sunt fantome rigide, figurine corecte, întruhipări fantasmagorice ale inflexiunii anonime. Romancierul Kafka apare astfel cititorului ca o imagine a Creatorului angrenat în Creație, adică în efortul de a da o formă haosului în structurile micro-cosmice ale romanului. Cum aminteam mai, eroul devine purtătorul unor trăsături de maximă generalitate umană. Mecanismul acesta poate fi identificat și la alți mari prozatori moderni. În vasta sa construcție polifonică *Ulisses*, James Joyce suprapune planul mitic, cel al aventurii exemplare a eroului homeric, peste evenimentele dintr-o singură zi din viața lui Stephen Dedalus. Implicațiile simbolice sunt vaste, iar autorul apare asemenea creatorului, refăcând gestul originar. Un alt mare scriitor, americanul William Faulkner ne oferă spre contemplație destinele unei singure familii, urmărită în timp pe parcursul mai multor generații, ca pe o paradigmă a destinului uman.

Aceste realizări ale romanului modern, și multe altele, își au originea, nu neapărat istoric demonstrabilă, în marea deschidere operată de Kafka.

Aria inovațiilor marelui scriitor se întinde și asupra limbajului. Kafka pare să fie primul scriitor din istoria literaturii universale care săși fi datr seama că supremul rafinament stilistic este chiar lipsa oricărui stil. În aparență discursul kafkian este simplu, lipsit de orice ornament. Avem însă doar o aparență, întrucât Kafka a renunțat tocmai la acele artificii nesemnificative care pot lipsi într-o narațiune. Limbajul kafkian capătă prin aceasta o personalitate puternică, inconfundabilă. Inefabilul este la el rezultat din structuri semnificative de adâncime, și nu din elemente formale, așa întrucât se poate spune că arta discursivă kafkiană anulează condiționările impuse de o limbă dată. Textele lui Kafka par să fie ușor de transpus în alte limbi. Artă sa își păstrează polisemantismul și autenticitatea în orice limbă. Fiecare frază, clară și distinctă, aderă firesc la unitatea ansamblului formal care susține cu pregnanță universul semnificațiilor. Această particularitate centrale a artei kafkiene este remarcată cu subtilitate de Eugeniu Coșeriu, care scrie: „*Don Quijote* și întreaga

operă a lui Kafka (...) se pot traduce foarte ușor în alte limbi, deoarece faptele de limbă importante pentru fconstruirea sensului în aceste opere, și anume «nesiguranța numelor», respectiv «limbajul administrativ» sau «limbajul dării de seamă», nu sunt legate de anumită limbă.” (*Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica sensului*, versiune românească și index de Eugen Munteanu și Ana-Maria Prisacaru, cu o postfață de Eugen Munteanu, Iași, 2013, p. 209).

Kafka nu a manifestat neîncrederea în limbaj pe care o teoretizează, de pildă, reprezentanții ai „noului roman francez” care datorează totuși atât de mult autorului *Procesului*. La aceștia, absurdul este susținut de nesfârșite disocieri, fără niciun sens, susținând în parte tribulațiile unui personaj care nu vrea să spună nimic, nu vrea să



ajungă nicăieri. Alcătuirea circulară a acestui tip de roman este ceva exterior, lectura putând începe și de la cap la coadă. Plurisemantismul kafkian este înlocuit, la acești epigoni, de absența oricărui sens. Absurdul lui Kafka este o concluzie existențială și nu un punct de plecare convențional, ca în cazul mai noilor teoreticieni ai absurdului.

Studiind în manieră istorică metamorfozele structurilor romanului modern, R. M. Albérès observă ca o rezul-

tantă a dezagregării formelor dorece a narațiunii trecerea romanului de la *privirea exterioară* la *privirea interioară*, alături de ceea ce el numește „îmbogățirea romanului prin tot ce nu este roman”. În altă parte, reputatul exeget observă că „... romanul devine astfel o *artă*, ca arhitectura sau ca poezia”. Dacă, în peisajul romanului contemporan, evoluția către aceste forme noi ne pare firească, întrucât ne poziționăm la capătul acestei evoluții, rolul de promotor al lui Kafka în această direcție nu poate fi ignorat. Pe de o parte stilul său prevestește, prin puritatea de cristal a discursului narativ, pe adepții „narațiunii pure” de tipul reprezentanților noului roman francez. În același timp romanul kafkian adoptă și elemente externe narațiunii de tip realist, oferindu-se ca structură polisemantică. Din acest ultim punct de vedere el e omologabil categoriei de mari artiști demiurgi de tipul J. Joyce, Faulkner, Dos Passos. Privită de la un nivel mai general, pe coordonatele propuse de Albérès, acțiunea lui Kafka apare ca un catalizator al dezagregării formelor tradiționale, grefate pe impulsul anti-intelectualist care caracterizase estetismul acut al unui Flaubert, de pildă.

În altă ordine de idei, asimilând fundamentala experiență dostoevskiană, Kafka să fi depășit fundamentala insuficiență a marelui romancier rus: inadecvarea formei raționale a discursului românesc tradițional la conținutul irațional, insondabil, al textului. Kafka este cel care a fundamentat absurditatea unor structuri ale realității prin structuri prozastice adecvate. Sprijininduse pe funcțiile aluzive ale limbajului, inovațiile din registrul narativ, integrabile la Kafka într-o puternică rigoare discursivă, anunță libertățile totale, permise romanului modern. După Kafka, romanul poate fi orice, reportaj, eseu, poem, ficțiune, toate în același timp.

Trecând într-un alt plan, se cuvine să relevăm evidente tangențe care există între Kafka și unii gânditori existențialiști, care nu rareori îl amintesc pe scriitorul praghez printre precursori. Criza sentimentului modern al libertății, angoasa, absurdul și lipsa de sens a existenței, obsesia suferinței incomensurabile și a inulității revoltei, iată câteva coordonate încadrabile cosmosului kafkian și ridicate de existențialiști la rang de principii. Eroul kafkian se găsește adesea în fața unei evidențe la care ajung existențialiștii: omnipotența morții, a tăcerii finale. Kafka a fost totuși departe de neîncrederea manifestată față de limbaj de mulți existențialiști. Magnifica arhitectură a romanului kafkian stă suficientă dovadă în acest sens.

În încheiere fie spus, emergența operei lui Kafka după ultimul război mondial dovedește, prin valențele ei profetice, un imens potențial de virtualități artistice, capabil să țină pasul cu dinamica sensibilității postmoderne.



Ioan ȚICALO

A cădea – cădere, melodie pe-o strună

*Astăzi mi-a *căzut* la examen o tâmpenie și am... căzut, dar nu de tot, că m-am sprijinit într-un cot (nici măcar acolo nu mă doare) pe niște euroi.

*Vecinul meu *a căzut din lac în puț*, dar nu s-a înecat, căci puțul și-l căpușise cu sute de milioane; astea l-au scuipat în piscina de deasupra. El, însă, tot nu-i mulțumit, vrea numaidecât un ocean; doar pofta vine mâncând.

*Cici din deal, îndată după nuntă, *a căzut la pat*, iar lui Drăguș i s-a părut că-i *cade cerul pe cap*, de supărare. De unde să știe că, mireasă fiind, ei îi *căzuse cu tronc* altul. Mamă-sa, trecută prin multe la viața ei tumultuoasă, i-a zis de la obraz: „Măi Drăguș, tu la faza asta *ai căzut de fazan!*” Tare mă tem că avea dreptate, că și ei, în tinerețe, îi *cădea cu tronc* câte cineva...

*Unchiul Mitroi *a căzut în doaga copiilor*, nu a celor inocenți, ci a celor care stau cu ochii holbați la filme deocheate și a început să-și mustre nevasta, după ce *a căzut pe gânduri*: „Tare *dragă* mi-ai *căzut* în tinerețe, dar ce folos, că n-ai vrut să mă faci fericit niciodată; n-ai vrea să-ți arăt niște figuri?” „Ce-i, moșnege, *ai căzut în cap* și ți-ai scrântit mîntea, s-a mâniat mătușa. Acuș pun mâna pe culișer și numai să vezi ce figuri o să iasă!...”

*A venit, zilele astea, una, foi de varză colorată pe ea, c-un pachet de cărți slinoase, să-mi spună ce-o să-mi *cadă la așternut*. I-am spus că mi-am așternut demult și dorm

tare bine. Doamne ferește, nu vreau ca, la aniiăștia, să *cad în bot*...

*Nepotul vine de acasă de la muncă și *cade frânt* de oboseală; îndată îl auzi că mână porcii la jir, dar asta numai după ce nevasta îl miluiește cu două-trei pahare de trascău. Până la miezul nopții, să tai lemne pe el, vreme în care drăguța de ea, câteodată, îi *cade în brațele* altuia.

*Când Didina a plecat de acasă, mamă-sa, grijulie, a cuvântat către gujulie: „Fii atentă, draga mamei, dragă, *să nu cazi în ghearele* unui netrebnic”. Fătucă s-a uitat galeș la mamă și a liniștit-o de îndată: „Încă nu s-a inventat, mă-mucă, lațul în care *să cad* eu...”, iar în gând: „O să am grijă *să cadă* alții într-al meu...”

*Vasile, când s-a înșurat, a avut o singură pretenție de la soție: „Să-mi fii bună gospodină, că altfel ai *să-mi cazi în dizgrație* și va fi vai de pielea ta.” De noua nevastă s-a lipit doar adjectivul pe care l-a dus la superlativ și a devenit... buună. Și ce talent la ea – tot *cade în picioare* precum mîta...

*Vrăbioiul Mitică mălai visează în toată ziua; plecând de-acasă, se gândește de fiecare dată: „De mi-*ar cădea* ceva *plească*...”

*Povestea bunicul: „În Galiția, unii au făcut-o pe vi-tejii și, când a început să latre o mitralieră, *au căzut po-log* în fața mea; eu am așteptat, am aruncat pușca și *am*

căzut prizonier. Mai târziu, *căzut în genunchi* și mâncând papară, m-am întrebat de ce n-am făcut-o și eu pe eroul? Abia acasă, *căzut în brațele* femeii, am zis altfel...”

*Ion și Ileana *au căzut de acord* de la început: bărbatul se ocupă de treburi importante, în vreme ce femeia le rezolvă pe cele „mănânțele”. După zece ani de căsnicie, Ion cade în extaz, constatând că în gospodăria lor au fost doar aspecte... mănânțele.

*Două vecine, după obiceiul pământului, o judecau pe a treia: cică ea, având toate calitățile, a mințit-o derbedeul din capul satului și *a căzut grea*. Concluzia lor a fost că mereu poama bună *cade* în gura porcului...

*Niște bărbați sfătuiau altfel: momăia aceea a lui Gheorghe tot *cade în brațele* cui nu gândești. A boalei femeie! Și nenorocitul ăla, în loc să pună grebla pe spinarea ei, *a căzut în patima beției*. În schimb, Vasilica *a căzut pe mâini bune*. Cum o zăpșește bărbatu-său că i se aprind farurile pe fază lungă, i-o scurtează, după care îi cântă: „Să stăm drept și *să nu cădem în ispită*...”

*Iar eu, auzind și văzând atâtea, *am căzut pe gânduri*, precum alții, știind bine că ce mi-a *căzut drag* odată, nicicând nu mi-a *căzut greu la rânză*, ceea ce m-a ținut în bună stare de la tinerețe până la bătrânețe. Doar câteodată, de efort, seara, *cad de pe picioare*. S-au muat săracele și trebuie să le dau crezare.



Diana VRABIE



Fluturașii albaștri ai Lucreției Bârlădeanu sau despre „amintirile din altă copilărie”

Domeniu fascinant, complex, cu vaste disponibilități creatoare, în plină expansiune și dezvoltare, literatura pentru copii și adolescenți antrenează tot mai semeț, în ultimul timp, scriitorii oarecum „specializați” în literatura pentru maturi (deși astăzi hotarele dintre cele două sfere sunt mai mult decât fluctuante). Este și cazul lui Nicolae Popa, de pildă, care intra foarte sigur în literatura pentru copii cu volumul *Balcoane cu elefanți*, în 2011, continuându-și epopeea editorială cu *Marele Ciulică* (2012), iar apoi cu volumul *Ghiozdanul zburător*, în 2015. Cam același traseu îl înregistrează și scriitorul Dumitru Crudu, care, după ce, în 2015, debutează în materie de literatură pentru copii cu volumul de teatru, *O bătrână de unsprezece ani*, „recidivează”, în 2016, cu volumul de proză pentru copii, *Vrabia din geantă* etc.

Din aceeași tagmă a scriitorilor seduși de reflexele paradisului pierdut, tentați, într-un act de reverență, dar și previzibilă nostalgie, să-i fixeze resorturile speciale în scriituri la fel de speciale, face parte și Lucreția Bârlădeanu. După ce vreme de câteva decenii s-a lăsat prinsă între clamele poeziei (*Rouă de cuvinte*, 1988, *Clipe de păsări*, 1996, *Capitalul din Para Sângelui*, 1998) și, mai târziu, între cele ale prozei și eseisticii (*Secolul nomazilor*, 2006; *Scrisori din Paris*, 2011; *Tunica portocalie*, 2016), în anul 2010 și-a surprins publicul cu o carte de povestiri, *Dealul Drăguței*, inspirată „din altă copilărie”, după cum ține să precizeze în subtitlu. Această „altă copilărie” este chiar proiecția copilăriei autoarei, care, urmând modelul crengian, își evocă anii mitului de aur, așa cum se conturează aceștia la vârsta maturității. Este prezent Humuleștiul sorocean, Tătărușca Veche, satul de baștină al autoarei, „așezat în Câmpia Sorociei, printre dealuri și văi, nu departe de Nistru și de cetatea de Scaun”, în centul căruia se află casa părintească, ridicată „odată cu biserica”. Satul obține ipostaze mitice prin incursiunile etimologice pe care le întreprinde naratoarea, așa cum se întâmplă în cazul evocării Dealului Drăguței, „un deal înalt și plesuv”, situat aproape de „malul șerpuitor al bătrânului Nistru”, care își trage rădăcinile dintr-o splendidă legendă, legată de destinul dramatic al Arghirei, condamnată să-și bocească urșiții, prăbușiți pe Dealul Drăguței.

Dedicată memoriei părinților, Raisa și Ion Bârlădeanu,

volumul va restitui proiecțiile acestora, prinse în canavaua unor amintiri calde. Tema familiei este axată pe modelul patriarhal al conviețuirii într-un context de afectivitate și respect reciproc. Ca și în narațiunea *Grămăjoară* a lui Ion Druță membrii familiei îmbracă roluri memorabile în asigurarea unei copilării imperturbabile.

Excelentă ambasadoare a copiilor, Lucreția Bârlădeanu adună în acest volum o serie de povestiri antrenante și solare (*Cuptorul*, *Baloanele*, *Rochița de mătase*, *Moneda*), din care transpare o esență admirabilă de copil, comportând toate însemnele unui Nică, în variantă feminină. Altminteri, autoarea completează în chip fericit galeria personajelor copii din literatura română din Basarabia cu un prototip feminin inconfundabil. Mult mai anemic reprezentate în acest sector literar (ca și în altele, de altfel), unde primatul îl dețin versiunile masculine (Trofimaș sau Bobocel al lui Ion



Druță, Guguță, Radu, Ciuboțel ai lui Spiridon Vangheli, Nătăfleată al lui Aureliu Busuioc, Fănel al lui Nicolae Esinencu, Păsărel al lui Nicolae Dabija, Emilaș al lui Vasile Galaicu, Ciulică al lui Nicolae Popa, Pălăriuță Oranj al lui Iulian Filip), esențele feminine, iată că își fac vizibile prezențele. Lucreția, protagonista acestor narațiuni, alături de Fulguța Lidiei Hlib sau Domnița-Păstorița a Claudiei Partole îmbogățește acest diapazon cu viziunea inventivă a fetei ce-și instituie propria sa filozofie asupra vieții. Lucreția Bârlădeanu completează această galerie cosmocentrică cu tipul copilului degajat, cu simțul replicii, inocent prin naturalețea gesturilor sale, candid și curios să pătrundă misterele universului, având deplină suveranitate în hotarele lui.

Toate mărcile unei copilării albastre, descinsă din verile trase de „fluturi, de buburuze și de furnici”, ca să o parafrzez pe Ana Blandiana, se regăsesc în aceste pagini. Pigmentată cu mult umor jovial, echilibrat, concepută într-un stil alert, lucrarea are de câștigat prin ironia caldă, eleganța ludică, colocvialitatea, spiritul fantezist, toate consumate într-o atmosferă senină ce profilează acest poem despre copilărie (re)trăit din perspectiva adultului nostalgic.

Dealul Drăguței e o carte despre copii, dar nu în mod exclusiv pentru ei. Retina afectivă a adulților va fi reanimată de această invitație în pădurea desculță a copilăriei, marca căreia sunt fluturașii albaștri. Autoarea sugerează discret că literatura se adresează „vârstei fără de vârstă a copilăriei”. E, în fond, o frumoasă carte de vacanță, reconfortantă, agreabilă ca scriitură, care confirmă o dată în plus faptul că șansa literaturii pentru copii din Basarabia de a se reabilita ține de cooptarea scriitorilor de valoare, care știu să se aplece cu înțelegere și dragoste, asupra unui univers cu bogate rezonanțe afective și morale în planul expresiei artistice.

Dealul Drăguței. Amintiri din altă copilărie (Editura Silvis-Libris, Chișinău), care s-a învrednicit, între timp, de Premiul „Danaster” pentru proză pentru copii al Fundației Culturale „Eco Art” din Iași, în cadrul Salonului Internațional de Carte pentru Copii și Tineret din Chișinău (2011) reconfigurează acest tărâm al primordiilor printr-un act compensativ nealterat, relevând o viziune stenică, senin-nostalgică.



Arbatel FILOTHEANU

Sînt

Sînt nicicum și sînt niciunde
Sînt aici și sînt oriunde
Mă strecor printre secunde
Înspre sensuri mai profunde.

Și mă caut pe o Cale
Peste dealul după vale,
Peste ripele mentale
Într-o pauză de jale.

Sînt oricum și sînt nicicum,
Sînt un vers citit acum
Dintr-un mult mai vast volum
Care se scrie antum !

Nu sînt fum nici cînd mă doare,
Nu-s carcasă umblătoare
Și mă-ntreb a nemirare :
Cine sînt cînd lumea moare ?

La trei pași

La trei pași de infinit
Am rămas neîntregit,
Într-un vis de trandafir
Din poemul lui Kabir.

Cu trei lacrimi și un crin
Mă apropii de deplin,
La un ceas și jumătate
De Marea Eternitate !

Unde sînteți voi poeme,
Geniale și supreme,
Ca scriindu-le în carte,
Să trec dincolo de moarte ?

Între noi

Între noi ar putea fi
Dor de zi și dor de seară,
Sunet dulce de chitară
Și alt fel de-a ne iubi.

Între *nori* mereu va fi
Un senin de primăvară
Sau o toamnă fără țară
Pe punctul de-a adormi.

Între nopți mereu va fi
Un tîrziu pe dinafară,
Într-un fel de limbă rară
Pe care nu o vom ști !

Muza

La o margine de deal
Stă o muză pe un cal
Și privind spre Sensul Vieții,
Mă întrebă capital,
Cu surprinderea blîndeții :

*„Mișcați ți-s poezii
De la versul colosal ?...”*

Ce să-i spun ?...Că nu-s mortal ?
Că mă uit pe toții pereții
După versul genial ?...
Sau că Duhul Frumuseții
Mă surprinde ritual
Doar în vidul cel din urmă,
Dacă mintea mea de turmă
Tace ferm și magistral ?

*Atunci taci !...mi-ar putea spune,
Taci în vers de rugăciune,
În poeme oportune,
Taci în versuri cumpătate,
Și uimiri aprofundate,
Taci cînd limba te mîncă
Și în liniștea adîncă,
Taci acum... și încă, încă !*

Aham

Murmurînd cum murmuram
Și eram și nu eram
Gîndul murmur rourat
Al unui poem mirat
Și privind-mă pe geam,
Chiar eu însumi mă miram
Dacă sînt cine credeam :
Aspirant la sfîntul hram
Al extaticei AHAM ?...

Să mă vezi cum mă visam
Încă murmur rourat
Într-un vers abia schițat,
Scriș de rouă pe un ram
Într-o toamnă de bărbat,
Despre care nu știam
Dacă plînge tresăltat
Sau rostește murmurat
Mantra tainicei AHAM !

Pastel de toamnă

Fluturi albi își flutură,
Aripi care scutură,
Dinspre vîntul mai zglobiu
În versuri care se scriu.

Lent de tine mă *apropii*
Și în taină și la propriu

Cu mai multe zeci de rime,
Care vor să te anime.

Ci să mă auzi vioară
Cînd te țin la subțioară,
Și te cînt nemîngiat
Într-o noapte de bărbat,
Dorului ce i-am lăsat
Lîngă suflet de fecioară,
Visul meu neterminat
Într-un vers, odinioară !

Măsurînd

Măsurînd nemăsurarea
Cu vas mare sau vas mic,
Am găsit că încîntarea
Se obține dintr-un pic !

Măsurînd nemăsurarea
Cu dor mare sau dor mic,
Am descoperit savoarea
Bucuriei unui pic !

Măsurînd nemăsurarea
Cu pas mare sau pas mic,
Mă împac cu acceptarea
Multului din ce-i nimic !

Din volumul **Ferestre spre infinit** -
în curs de apariție



Gellu DORIAN

În amintirea poezilor - pomelnic -

Voi încerca în câteva rânduri să-mi aduc aminte de poezii botoșăneni (sau adoptați de botoșăneni, ori deveniți cetățeni de onoare ai Botoșanilor) cunoscuți de mine de-a lungul anilor și care acum sunt în „cenaclul din cer”, sărbătorind între ei, probabil, nu „ziua mondială a poeziei”, ci „ziua veșnică a poeziei”.

Cînd nici nu știam ce e poezia – aveam pe atunci vreo cinci ani –, am auzit că la noi în sat, în Coșula, era un poet care a ajuns la București, chemat acolo de Tudor Arghezi. El se numea **Ion Avasilinei**. Nici de Arghezi nu auzisem la acea vîrstă. Poate doar de Eminescu. Pe atunci credeam că poezii cei mari au coborît din cer, de acolo de unde ne-a fost trimisă *Biblia*, așa ne spunea mama. Bardul de la Mărțișor i-a dat alt nume poetului din Coșula: i-a spus **Crînguleanu**, poate și datorită celor spuse de acesta, că satul de unde vine e înconjurat de păduri, de crînguri. Mult mai tîrziu l-am întîlnit; el era mai mare cu cincisprezece ani decît mine, nu aveam cum să ne amestecăm în joaca noastră prin huciurile și finețele din Putrida și Ghilănești, pe unde pășteam vitele. Cînd am început să pricep ce e cu poezia, i-am citit primele cărți. Pînă la *Sonete mute* a rămas poetul acela talentat, descoperit de Arghezi – și asta însemna, desigur, o mare glorie. Glorie care i-a marcat existența pînă la un punct. Lucrurile s-au schimbat după 1972, după acele „teze din iulie”, cînd lui Ceaușescu a trebuit să i se cînte în strună. Și Ion Crînguleanu a devenit poetul cel mai prolific și publicat pe această strună plăcută auzului dictatorului. Nu l-am mai citit, deși venea frecvent la Botoșani, la întîlnirile cu cititorii, în acea cunoscută și acum abandonată manifestare culturală „Scriitori pe meleaguri natale”. S-a pierdut, după 1990, într-un anonim în care s-a aruncat inconștient sau conștient, cine știe. Nu știu dacă e printre cei admiși la „cenaclul din cer”. Ar putea fi, totuși.

Alt poet, de data aceasta adoptat de botoșăneni, lîngă care am stat din 1975 pînă în 1986, cînd a plecat la Bistrița, a fost **Lucian Valea**, cel care a creat un spirit emulativ printre tinerii pe care știa să-i adune lîngă el, dar și cel care a adus, începînd cu 1969, la Botoșani, pe cei mai importanți scriitori români, în special la „Zilele Eminescu”, manifestare pe care a conceput-o într-un mod liber, pînă cînd s-a putut, fără a face compromisuri. Multe lucruri am învățat de la el, în special ce fel de cărți trebuie citite mai întîi, pentru a nu te pierde în hățișul literaturii proaste.

Poetul apropiat inimii mele a fost **Mihai Ursachi**, Magistrul. L-am cunoscut atît la Iași, unde locuia, cu mult înainte de a emigra în America, dar și la Botoșani, la celebrele întîlniri amintite mai sus. Ultimul interviu înainte de a emigra, în septembrie 1981, i l-am luat și publicat în primul număr al revistei „Amfitrion”, de la Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani. La întoarcerea în țară, în ianuarie 1990, mi-a acordat alt interviu, legînd într-un fel cei nouă ani de exil, spunînd că „exilul nu se mai justifică de bine ce a picat comunismul”. S-a înșelat într-un fel, pentru că democrația originală nu a însemnat și o libertate visată de poet, fiind, în anumite situații, faultat, dat deoparte. Dar pentru el asta a contat mai puțin – a revenit în țara pe care și-o dorea liberă și, nonconformist cum era, și-a trăit libertatea în cel mai frumos mod. A fost prezent an de an la Botoșani, fiind primul poet laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, pentru anul 1991. A devenit și cetățean de onoare al Municipiului Botoșani. A avut un cult special pentru orașul lui, care ar trebui să fie mai atent cu memoria acestui mare poet – o casă memorială ar aduce mereu în atenția lumii numele lui. De asemenea, blazonarea unei străzi cu numele lui ar fi o răsplată meritată și la îndemîna edililor. De acolo, din „cenaclul din cer” privește cu siguranță spre orașul în care a copilărit și și-a făcut studiile primare și liceale.

La întîlnirile scriitorilor botoșăneni pe meleagurile natale, l-am cunoscut și pe **Vasile Constantinescu**, stabilit la Iași. L-am cunoscut în redacția revistei „Cronica”. Era un om discret, poet tradiționalist și inovator. L-am cunoscut în acea perioadă și pe poetul neo-proletcultist **Haralambie Țugui**, uitat, cum se spune, pe spesele lui, ca mai sus amintitul Ion Crînguleanu.

La începutul anilor '70, locuiau la Botoșani poezii **Ion Murgeanu**, din Zorleni, Vaslui, și **Radu Cadelcu** (**Cornel Fotea**), de la Voinești, Iași. Ambii, spirite inovatoare, insurgente, care dădeau orașului un aer poetic aparte.

Tot în acei ani l-am cunoscut și m-am apropiat de el pentru totdeauna pe **Constantin Dracsin**, un caz special, un poet de mare talent, care, din satul lui, Draxini, și în condițiile lui speciale, s-a afirmat și s-a făcut apreciat de marii poeți ai țării, de la Ioan Alexandru la Mircea Ciobanu și Florin Mugur, dar și de Constantin Noica și Laurențiu Ulici. Sunt convins că este acolo, la „cenaclul din cer” alături de cei mai mari poeți ai veșniciei.

Un poet discret, retras, dar de un talent pur, pe care l-am cunoscut cu cîteva luni înainte de a muri (a murit la 28 de ani!), a fost **Corneliu Popel**, fost elev al lui Lucian Valea la liceul din Darabani. Tot elev al lui Lucian Valea, aflat atunci în exilul lui dărăbănean, a fost total necunoscutul poet **Valeriu Imbir**, trăind în meseria sa de horticultor la Niculițel, căruia i-am editat prima carte pe la începutul anilor nouăzeci.

Pe **Horațiu Ioan Lașcu**, un uitat de lumea literară pe nedrept, l-am cunoscut de cînd era elev la Liceul Pedagogic din Botoșani, cînd, la recomandarea lui Val. Guraliuc, l-am debutat în revista „Amfitrion”. Apoi, după 1990, mi-a fost coleg de serviciu, i-am publicat prima carte, antumă, apoi, altele, două postume și o ediție definitivă a poeziei lui. Un real talent, un risipitor, un boem, crescut intelectual și poetic în aerul



dulcelui tîrg al Iașilor, de unde a luat, de la unii amici, și „darul” care l-a dus la pieire. O librărie din centrul vechi al Botoșanilor îi poartă numele. La instituția la care am lucrat împreună, am organizat, după moartea lui, trei ediții ale unui concurs de poezie care-i purta numele, dedicat elevilor. Este totuși atît de puțin pentru un adevărat poet, care, cu siguranță, acolo, în „cenaclul din cer”, este foarte iubit, nu ca aici, pe pămînt, unde, după moarte, peste numele poezilor se așterne uitarea.

Un profesor în adevăratul sens al cuvîntului a fost **Dumitru Țiganiuc**. L-am cunoscut în 1975, cînd am venit din armată și am activat în Cenaclul „Mihai Eminescu”, condus de Lucian Valea. Un poet discret, cu un ton aparte al poeziei sale, activ multă vreme în cadrul cenaclului nostru, la șezători, de un farmec aparte, cu un destin de familie tragic, pe care a știut să-l depășească cu demnitate, dîndu-ne și nouă, celor din jurul lui, din lecțiile lui de moralitate și conduită socială. Sunt sigur că stă la locul lui bine-meritat în „cenaclul din cer”.

Lucian Alecsa, nu de mult plecat dintre noi, subit, dintr-o poziție de activitate jurnalistică de temut de cei pe care i-a încondeiat și pe care-i ținea la respect și care, cu siguranță, au răsuflat ușurați la plecarea lui. Poet și prozator de mare talent, cu un spirit de analiză ce trebuie cercetat cu atenție, Lucian Alecsa trebuie adus imediat în fața ochilor care știu ce înseamnă adevărata valoare literară. Dar pentru asta cei din familie ar trebui să dea drumul robinetului unei opere literare ce merită pusă în evidență. E acolo, lîngă Magistrul, și lîngă Lucian Valea, pe care i-a cultivat cu respect în timpul existenței lor.

Un mare poet botoșănean, născut la Hlipiceni, școlit la Iași și stabilit la Birlad, pe care l-am cunoscut din perioada ieșeană, a fost **Cristian Simionescu**, laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, ediția

a XVIII-a, cetățean de onoare al Municipiului Botoșani. Discreția cu care a trăit retras într-un oraș de provincie, Birlad, care l-a dat lumii pe alt mare regretat și laureat al premiului botoșănean, Cezar Ivănescu, nu l-a împiedicat să se impună, demonstrînd că talentul răzbate în lume de oriunde ar fi. Prezența lui la Botoșani a fost de fiecare dată o încîntare. Aveai certitudinea că lîngă tine respiră poezia, care, acum, din „cenaclul din cer”, trimite semne că uitarea nu trebuie să bîntuie lumea pămînteană.

Camelia Răileanu, cu un destin tragic, plecată de timpuriu dintre noi, profesoară de vocație, ar fi putut fi un nume de rezonanță în panteonul poeziei. Dar poate acolo, în „cenaclul din cer”, va reuși ceea ce nu a reușit aici, unde a dat semne că talentul ei merită pus în valoare, mai ales aici și acum. Tot aici l-aș aminti pe **Simon Petru Oprea**, un botoșănean stabilit la Rădăuți, cu o viață boemă în arealul botoșănean, pe la începutul anilor '70, dar și pe militarul **George Florin Cozma**, primul laureat al Editurii Eminescu, în 1973, la prima ediție a concursului organizat de această prestigioasă pe atunci editură.

Un poet în adevăratul sens al cuvîntului, trăind un timp la Săveni și la Botoșani, ieșean fiind, a fost **Emil Iordache**, un spirit ludic, de un rafinament aparte, neiertător cu veleitarii, generos cu cei talentați.

Un poet de o generozitate aparte a fost **Mihai Munteanu**, care a debutat într-o colecție prestigioasă a E.S.P.L.A. în 1969, și care a trăit la Cordăreni, cu iluzia poeziei în minte, inimă și suflet.

În felul lor au fost poeți ai Botoșanilor și trebuie amintiți aici: **Mircea Juncănar**, **Costel Geană**, **Costel Zvanciuc**, **Ionel Bejenaru**, **Mihai Marciuc**, **Vasile Popovici**.

Nu-l pot lăsa pradă uitării nici pe poetul **George Damian**, din Zlătunoaia, stabilit la Suceava, corespondent al Radiodifuziunii Române, de un farmec aparte, atît ca poet cît și ca om. Conviv sigur la masa poezilor adevărați la „cenaclul din cer”.

Poeți deveniți cetățeni de onoare ai Municipiului Botoșani, în urma obținerii Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, pe care i-am cunoscut și am fost deseori lîngă ei, poeți care fac cinste și onoare Botoșanilor, și, care, unii dintre ei, poate, fără acest premiu, nu ar fi ajuns niciodată la Botoșani, îi amintesc, pe lîngă cei doi deja amintiți mai sus, aici și ori de cîte ori voi avea prilejul îi voi aduce în fața cititorilor de poezie: **Gellu Naum**, **Cezar Baltag**, **Petre Stoica**, **Ștefan Augustin Doinaș**, **Mircea Ivănescu**, **Cezar Ivănescu**, **Constanța Buzea**, **Emil Brumaru**.

Deși prozator și actor, **Alexandru Lungu**, a fost și un poet autentic în modul lui de a trăi viața. Orice întîlnire cu el era o sărbătoare. Însoțit mai tot timpul de prietenul lui, poetul și prozatorul Alecu Ivan Ghilia, venea la Botoșani an de an la manifestarea „Scriitori pe meleaguri natale”, bucurînd cu farmecul lui sute și sute de iubitori de literatură. Dar cine să se mai ocupe acum de așa ceva? Instituțiile care au menirea să mențină vie memoria scriitorilor botoșăneni, să-i pună în valoare, să-i impună în fața uitării timpului, nu fac nimic, lălăind improvizații folclorice, fie în cor, fie solo, sînd la birfe pe bani publici, indolente și ignorante față de adevărata tradiție culturală a Botoșanilor, literatura, sunt tolerate de cei care girează cu puterea lor această degradare culturală a Botoșanilor.

Dar acest lucru nu se petrece numai la noi, aici, la Botoșani, ci pest tot în țară. Priviți în urmă și veți vedea că moartea unui poet aduce după ea și uitarea. Pentru cît timp nu știm. Dar așa cum arată profilul posterității de mîine, prin fața celor pe care-i privim acum în ochi, mari speranțe nu se întrevăd.

Eu mi-am adus aminte acum de ei, de acești poeți, deși sunt mai tot timpul în gînd cu unii dintre ei, păstrîndu-i astfel vii. Pe unii îi mai editez, le mai public inedite, atîta cît pot și cît am unde, dar s-ar putea nici acest mod de a exista al acestora și după moarte să nu mai fie posibil, prin grija unora care cred că stau „deasupra tuturor”, nu slăvindu-i pe poezii de pe urma cărora își cîștigă traiul, ci lustruindu-și existența cu o cremă a nepăsării de prost gust.

Fie măcar ca această zi mondială a poeziei să-i amintească acum și aici pe acești poeți și pe alții a căror lume nu mai e aici, ci dincolo, în „cenaclul din cer”.

21 martie 2019, Botoșani.



Florin FAIFER

cutia cu scrisori

Laurențiu Faifer, în scrisorele V Cu livretul în buzunar

Naiba știe, armata i-o fi priind junelui Laurențiu Faifer, care, oricât l-ar indispune, trebuie să se încadreze în punctele impuse de program. Puncte pe care, zâmbind a râde, le recită ca pe o poezie.

Tema gologanilor e una mai puțin hazlie. E drept că traiul în claustrări din garnizoană nu te împinge să cheltuiesti, că n-ai pe ce, dar, totuși, nu te simți O.K., cum zice românul, când prin buzunare suflă vânticelul. Ce să-i faci, și pentru el și pentru ai lui, problema banilor, cu niște ani în urmă, era penibilă. Și nici perspective izbăvitoare nu se întrevădeau la tot pasul.

Deocamdată, ieșeanului îi dau târcoale nostalgii, într-o gamă de trăiri care și în „libertate”, adică după terminarea stagiului militar, vor reveni în răstimpuri. Deocamdată, un balans de gânduri, glisând între trecut și viitor.

Prezentul e suportabil, viitorul – s-o vedea!

[7 septembrie 2000]

Salut,

Am primit scrisoarea ta acum câteva zile, dar n-am avut când să-ți răspund.

În timpul acesta am fost în escortă (un serviciu extrem de supărător). Între altele, m-am suit în tractor sau am umblat în urma lui sau – și mai neplăcut – am păzit la purcei, cu arma, în ploaie, să nu-i fure deținutii.

Ieri am fost în servicii 14 ore, dar azi sunt mai liber. Timpul curge, e deja 7 septembrie și, dacă zvonurile se adevăresc, au rămas doar 20 de zile de armată. Dar nimic nu e sigur. De luni clasa mea intră în organizarea examenului de admitere și vom avea de lucru până peste cap o săptămână de zile. Nu poate fi la fel de neplăcut ca

escorta sau ca alte minuni.

Între timp, regresiunea s-a produs. Sunt caporal t.r., am o tablă în plus pe umăr, tablă care nu mă trage în jos, dar nici nu-mi folosește la nimic. Sper doar ca în final să reușesc să iau gradul de sublocotenent. Examenul e o formalitate, ni s-a spus, dar eu nu pot fi sigur de nimic până nu mă văd cu hârția în mână.

Aici e paradisul celor cu pile. Un telefon de sus și se rezolvă o săptămână de permisie în plus.

Între altele, va trebui să dăm solda pentru protocolul examenului nostru.

Nu știu la ce or să folosească 16 milioane și jumătate, dar asta e. Nu sunt eu eroul civilizator care să se pună în contra acestei măsuri.

Am trecut într-o zi pe la muzeul Grigorescu – la 5 minute de unitate.

Numai originale. Care cu boi sau ciobănași sau femei torcând. Mi-a plăcut. Păcat că nu mă pricep la pictură.

De vreo câteva zile plouă sănătos aici și e frig. Azi a ieșit soarele și am putut vedea, senin fiind, zăpada de pe Caraiman. Nu de pe bere.

Poate că s-ar fi putut face mai multe în aceste 4-5 luni de armată. Scopul principal a fost să mă odihnesc și să mă refac după licență, adică să nu fie nevoie să-mi pun mîntea la contribuție. Am reușit. Sper să nu mă solicite prea mult examenele.

În al doilea rând, am vrut livretul militar, hârtie ce-mi conferă un avantaj la angajare și oarecare liniște, în anumite privințe.

În al treilea rând, dacă or să-mi dea și gradul nu e rău.

Am ajuns la Sinaia, la cota 1400, unde un coleg a dat o friptură și o bere. Am văzut Ploieștiul și cam atât.

În plus, am mișnat prin Câmpina. E destul de puțin pentru patru luni de zile. S-ar fi putut vedea Bucureștiul și Brașovul.

Din Câmpina, d-lui Rogojanu i-am scris două scrisori și l-am și sunat. A spus că o să-mi dea vreun semn oarecare, dar n-a dat. Mi-a oferit în schimb găzduire.

Poate că ar fi trebuit să fac o vizită la anumite persoane prin București. Dar dacă poți să-ți imaginezi că nu încăpățânarea, ci dorința de a ajunge acasă după câte o săptămână stresantă m-au făcut să nu văd Bucureștiul, ai realiza de ce nu m-am mișcat în direcția respectivă.

Acum e bine.

Sunt oarecum incoerent pentru că, în timp ce-ți scriu, mai schimb o vorbă cu colegii de cameră care discută ceva de istorie, n-are importanță ce, și pe hol huruie și radioul.

Întrerup scrisoarea pentru că merg la masă.

Ultimul episod se consumă azi, vineri, înainte de a veni acasă.

Noaptea care a trecut am fost escortă la un deținut la spital, pentru că s-a operat de apendicită.

Scriu în grabă, pentru că trebuie să plec și să spăl și holul.

Aici e un tîmbălău greu de descris, pentru că se repară unitatea.

Multe salutări de la
Caporal t.r. Faifer Laurențiu
Să trăiți!



Iulian Marcel CIUBOTARU

Critica memorialisticii

Ca gen literar, memorialistica a suscitat mereu interes, atât din partea celor care l-au cunoscut pe autor, cât și a publicului larg. Spre deosebire de alte tipuri de scriere, unde primează imparțialitatea, în amintiri, jurnale, scrisori sau memorii, diaristul își asumă și declară subiectivitatea, inerentă în asemenea cazuri. Nararea propriei vieți poate avea multiple justificări, însă – de cele mai multe ori – are întâietate aspirația spre realizarea unui bilanț a unor fapte, evenimente, întâlniri, oameni, adică a ceea ce presupune viață. Notarea, de obicei retrospectivă, a șirului de întâmplări care alcătuiesc destine individuale, unice, poate avea și scop terapeutic, iar tendința de a înțelege mai bine trecutul stă la baza multor inițiative de acest fel. Totodată, dorința de a lăsa posterității mărturie autentice (?) despre fapte la care autorul a fost martor, direct sau indirect, reprezintă un alt imbold al unor proiecte care fac recurs la memorie. Valoarea unor asemenea scrieri este inestimabilă și, nu de puține ori, reprezintă unica sursă a unor știri prețioase. Făcând un efort de imaginație, ne putem gândi cât de incompletă ar fi perspectiva noastră asupra climatului literar din Iașul celei de-a doua jumătăți a veacului al XIX-lea fără memoriile bătrânului Iacob Negruzzi.

În România, în ultimele trei decenii, acest tip de literatură a cunoscut o amploare vizibilă. Pe lângă tipăriturile valoroase, care vor rămâne de referință, au apărut și multe lucrări cosmetizate, voit subiective. De aceea, o carte despre cele mai importante proiecte memorialistice de la noi poate fi recepționată și ca un ghid de lectură, necesar și captivant în același timp. Cel care s-a încumetat să scrie exclusiv despre *Memoriile memorabililor* este Constantin Cubleșan (n. 1939), critic și istoric literar cunoscut, cu o activitate longevivă și substanțială, care a selectat treizeci și cinci de volume ale unor intelectuali reprezentativi, comentându-le și incluzându-le în opul care face subiectul acestei prezentări. Autorul îi consideră pe toți *memorabili*, dar numai timpul va spune dacă Nina Cassian sau Mihai Beniuc au fost sau vor rămâne – din punct de vedere literar sau uman – memorabili, adică *vrednici de ținut minte*.

Inițial, profesorul clujean a publicat textele adunate în această carte sub formă de studii sau articole, în diverse periodice, așa cum aflăm din *Cuvântul înainte* (p. 6), fără a specifica, totuși, titlurile revistelor în cauză. De asemenea, e de remarcat că analizele teinice și minuțioase au fost realizate nu doar asupra memoriilor scrise de literați (critici și istorici literari, prozatori, teoreticieni, poeți, esești), ci și de istorici (Neagu Djuvara, Vladimir Tismăneanu), teologi (Valeriu Anania, N. Steinhardt), filosofi (Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu). Însă, așa cum se menționează în nota introductivă, faptul că „unele dintre asemenea jurnale sau memorii au reale calități literare, e o altă chestiune” (p. 6).

Fiecare comentariu în parte poate fi citit autonom și reprezintă o mostră de analiză scrisă cu înțelegere și, pe cât posibil, obiectiv. De multe ori, un personaj este privit nu



doar prin prisma amintirilor sale, ci și a operei acestuia. În câteva pagini, Constantin Cubleșan reușește să surprindă esențialul, căci procedează didactic; pentru a evita orice ispită de ierarhizare, *memorabili* sunt ordonați alfabetic, semn că onestitatea a primat și în alcătuirea cuprinsului.

Cartea se deschide cu un material despre Gabriela Adameșteanu, care istorisește crâmpoie din viața sa în *Anii romantici*, iar autorul notează, pe bună dreptate, că vârsta înaintată nu e un criteriu obligatoriu pentru a-ți publica memoriile; poeta Florența Albu a scris, în *Zidul martor*, un jurnal „de o complexitate puțin bănuț”; Valeriu Anania și-a rememorat trecutul în diverse perioade ale vieții, la vârste diferite; amintirile lui Nicolae Balotă îl dezvăluie ca pe un om al „trăirilor integrale”; însemnările Mariei Banuș arată sinceră și, în același timp, duplicitară; Constantin Cubleșan e de părere că dramaturgul Aurel Baranga s-a „ratat prin succes”, iar jurnalul său de atelier e „un fel de memorialistică”; controversatul Mihai Beniuc și-a destăinuit, în *Însemnările unui om de rând*, sufletul agitat; Ana Blandiana a inserat amintiri și confesiuni într-o carte care nu e de memorii (conform spuselor poetei, în introducerea *Falsului tratat de manipulare*); despre Leo Butnaru, criticul clujean crede că e „cel mai activ basarabean în actualitatea literară românească”; Nina Cassian, evocată deja mai sus, e văzută ca una dintre cele mai interesante figuri ale întunecatului deceniu, „frivolă și partinică”; Neagu Djuvara, șarmant și hâtru povestitor, și-a inserat amintirile într-un roman și patru povestiri; memoriile lui Petru Dumitriu „au încărcătura unui soi de mărturisire testamentară despre sine, în relația cu Dumnezeu”; Nicolae Gheran, cel care și-a dedicat mul-

tă vreme editării operei rebreniene, și-a rememorat trecutul într-un stil amuzant, „pentru a ascunde sub masca umorului marile dezamăgiri”; ieșeanul Mircea Radu Iacoban a publicat amintiri care acoperă un deceniu, adoptând o ținută sentimentală și polemică; Gelu Ionescu a rămas un împătimit al României; jurnalul lui Gabriel Liiceanu e unic în literatura noastră; Monica Lovinescu a oferit, în memoriile sale, alcătuite la vârsta maturității, o panoramă asupra diasporei românești postbelice; Norman Manea a scris un roman (*Întoarcerea huliganului*) prin care a căutat să definească condiția umană dincolo de condiția etnică; Adrian Marino a rămas întreaga viață un om nefericit, dramatic; Dumitru Micu a trăit *Timpuri zbuciumate*; Ion Negoitescu a reușit să definitiveze doar două capitole din *Straja dragonilor*; *Arhipelagul* lui Virgil Nemoianu e de o sinceritate cuceritoare; Ecaterina Oproiu dezvăluie în memoriile sale imaginea unei „logoreice băritoare de mână mică, într-un timp și într-un mediu în care, la vremea aceea, se tăia în carne vie în producția cinematografică”; elegantul Octavian Paler și-a scris memoriile sub forma unui roman (*Autoportret într-o oglindă spartă*); Petre Pandrea, în *mandarinul* său, dovedește calități de „măscărici superior”; Edgar Papu e văzut ca un veritabil savant, care a trăit în sfera iluminărilor spirituale; Miron Radu Paraschivescu a scris *Jurnalul unui cobai*, tristă mărturisire despre visul utopic în care a crezut (comunismul); Ioana Părvulescu, în *Și eu am trăit în comunism*, a realizat mai degrabă o anchetă sociologică decât o lucrare memorialistică; jurnalul lui Andrei Pleșu relevă un Robinson aterizat la Tescani; Dumitru Popescu (Dumnezeu) și-a rememorat viața sub forma convorbirilor avute cu Ioan Tecșa, proiectându-se într-un „dizident” față de mentorul și susținătorul său (N. Ceaușescu); Titus Popovici, talentat și oportunist, a lăsat memorii savuroase, cu certă valoare documentară; *Jurnalul intim* al lui Marin Preda a fost publicat abia în 2004 și, deși nerelevant la o primă vedere, conține pagini literare de o mare frumusețe; Ion D. Sârbu a scris *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, operă care proiectează un autor de o mare demnitate umană; N. Steinhardt a elaborat renumitul *Jurnal al fericirii* pentru a reuși să găsească o cale de ieșire din întunecatului sistem concentraționar, iar Vladimir Tismăneanu a oferit, într-o lucrare tipărită în 2012, imaginea sinistrei protipendade comuniste.

Memoriile memorabililor este o carte utilă, care se citește cu real interes, lectura fiind plăcută și captivantă. Ni se oferă o mulțime de detalii și informații de culise din viața culturală a României postbelice. Constantin Cubleșan reușește să proiecteze o perspectivă echilibrată asupra oamenilor și faptelor din trecutul recent; autorul nu dă verdicte și nici nu e încrâncenat, ci ne invită, discret, să privim cu detașare. E și aici o lecție, din care avem ce învăța.

Constantin Cubleșan, *Memoriile memorabililor*, Iași, Editura Junimea, colecția Memoria clepsidrei, 2018, 272 p.



Daniel CORBU

portrete critice

Adrian Alui Gheorghe

Complicitățile îngerului căzut sau cântece de îngropat pe cei vii

Nu știu dacă atunci când avem în vedere pe poetul nemțean Adrian Alui Gheorghe trebuie să-l credem pe N. Manolescu, cel care-i detectează „o mică notă personală, rezultată din combinația de banal, prozaic cotidian cu o fantezie a metaforei” și care-l taxează ca pe „un melancolic și minor al intimității vulnerate”. Nici ideea criticului Gheorghe Grigurcu, după care Adrian Alui Gheorghe ar fi un „extravertit ambițios” scriind o „poezie stufoasă, luxuriantă” nu intră în accepția noastră. Afirmăm cu toată credința că Adrian Alui Gheorghe este în peisajul liric românesc un poet neoexpresionist, de mare forță, uzând de toate tertipurile textuale ale optzecismului pentru a obține esențele imaginarului poetic.

Născut la 6 iulie 1958 în comuna Grumăzești-Neamț, absolvent al Facultății de litere din Iași, Adrian Alui Gheorghe avea să debuteze în volum în 1987 (*Poeme în alb-negru*, Ed. Junimea), în al doilea val optzecist. Au urmat volumele: *Intimitatea absenței* (1992); *Cântece de îngropat pe cei vii* (Ed. Panteon, 1993); *Fratele meu, străinul* (1995); *Supraviețuitorul și alte poeme* (1997); *Complicitate* (1998); *Îngerul căzut* (2001); *Gloria milei* (2003). În 2006, la propria editură, „Conta”, publică o antologie, selecție de poeme din toate volumele așezate în ordine inversă apariției, sub titlul neutru *Poezii alese* căreia i-au urmat *O dramă la vânătoare* (2008), *Paznicul ploii* (2010), *Cucuta* (2011).

Temele poeziei lui Adrian Alui Gheorghe sunt cele mari: iubirea, moartea, absența, frigul, exilul, străinul, memoria. Cititorul poate urmări în fiecare carte publicată o serie de autodefiniri și autoportrete ale poetului. Spune: „Eu sunt îngerul căzut, mă puteți pipăi” sau „Celebritatea mea e o broască țestoasă voi o vedeți venind legănându-se-ncet”. Și încă: „Am continuat să scriu poezie/ întrebându-mă deseori dacă/ sentimentele sunt adevărate/ sau niște emanații ale materiei dintotdeauna”; „Viața ta e un bordel cu fecioare și tu, biet aventurier,/ nu știi unde începe virtutea și unde sfârșește onoarea?”; „Te uiți la mine. da scriu poezii. de fapt suflu/ în urechea cuvintelor ca în trompete”; „Ocupația mea este să smulg

săgețile din inimă”.

Poezia lui Adrian Alui Gheorghe este o navetă continuă între sacru și terestru, o căutare a ferestrelor ce dau spre ideal, ca în acest *Autoportret în mișcare*: „Sînt gol ca o picătură chinezească într-un ziar/ de provincie liniile acelea par mereu niște cocori/ în repaus/ visând zboruri lungi cu finalitate nesigură// adun răni. le așez una lângă alta le fac frumoase/ chem femeile să vadă direct cum se depun/ calciul și moartea pe oase// cârpele spun că sunt flamuri, sporesc cu ele aparența/ sub ploaia de noiembrie fâșii de pământ secetos/ ca și cum toamna – la urma urmelor, toamna - / memoria stă spânzurată



cu cocorii în jos”. Căutările se fac metodic și bizar, „după mirosul de poezie”: „Sunt un cititor vicios./ Nu citesc pentru a citi,/ nu citesc pentru a omori timpul,/ citesc pentru a mă ascunde de mine însumi/ în toate paginile pe care le citesc./ Sunt cârțița dintre mușuroaiele de cuvinte,/ mai bine zis,/ când dau cu ochii de realitate pot să orbesc/ deși sunt orb din naștere/ - după cum se știe -/ mă târăsc după mirosul de poezie/ al literelor” (*Cârțița*).

Risipirea e o altă temă predilectă a poetului, o temă culti-vată de multe ori în stilul clasicilor avangardiști.

Să cităm din *Jumătăți de lună*: „câte nopți câte nopți/ cântând cu saxofoniștii morți/ prin ierburi/ lipind jumătăți de lună/ pe pieptu-ți/ răsând: ce copilăros univ-ers/ ni s-a dat/ spre cheltuială/ spre risipire”.

Spectaculos este Adrian Alui Gheorghe în poeme de amplă declamație romantică, de imprecăție, în care ideile sunt cinice și limbajul violent. Cităm în acest sens, în întregime, *Du-te-n pînțelele mă-tii de hoit*: „Să în-juri tot. Să înjuri cum. Să înjuri ce. Să vezi înjurătura/ trecînd prin cameră deschizînd fereastra și plecînd să ia în/ răsăr/ lumea să o înghesuie într- un colț și s-o înjure mai departe./ Dumnezeii tăi de lume!! Dumnezeii tăi de floare! Dumnezeii tăi de apă, de cer,/ de nor, de pasăre...!!/ Dumnezeii tăi de respirație!! Dumnezeii tăi de trestie!! Dumnezeii tăi de ciure!! Dumnezeii tăi de în-tunerici!! Crucea mamei tale, de lume!! Crucea mamei tale de animal care ai rupt gardul/ și te-ai dus!! Crucea ta de cruce care mi-ai rupt umerii!! Fi-r-ai a dracului de moarte!! Fi-r-ai a dracului de iubire!! Tu-s morții mă-tii de prăpastie care nu te mai sature/ de oameni!! Tu-s biserica mă-tii de licornă care mi-ai păscut trandafirii/ crescuți în sticla ferestrei!! Du-te-n pînțelele mă-tii de hoit!! Du-te-n gura mă-tii de cîntec păcătos!! Du-te-n gura mă-tii de fiară!! Ce vințele mă-tii vrei, oglindă?? Ce vulva mă-tii vrei, frate?? Seca-ți-ar saliva în gură!! Seca-ți-ar saliva din cuvinte!! Du-te, băi bivolule, în dorul mă-tii!! ...!! Și tu care ai scos capul/ de sub lumea asta/ de cuvinte,/ măi poezie,/ de ce te holbezi la mine?? Du-te și tu pocnetului,/ dracului,/ îngerului!! Fi-ți-ar scîncetul/ urlat/ și pasul hodoroșit!! Înghiți-te-ar vulva unei privighetori/ și să crape/ cîntînd!! Scroafo!”

Alteori avem de-a face cu poeme morale, scurte și percutante, cu valoare aforistică: „Nu dați omul/ pe mâna oamenilor:/ nu au milă” (*Dumnezeu rău înlănuțit*).

Poet de mare forță și spectacol liric, iubitor cu patimă de ibovnic al poveștii lirice, apostol deseori al unui avangardism liric cu accent original, Adrian Alui Gheorghe rămâne un neoexpresionist aflat în prima linie a optzecismului românesc.



Liviu PAPUC

oamenii din spatele testamentelor

Christache Zănescu

În parcela 4/I din fața intrării în biserica Cimitirului „Eternitatea” din Iași se înalță, în proximitatea mormintelor junimiștilor Ioan Ianow și I.M. Melik, un impozant ansamblu statuar, din granit Labrador (dorința testatorului), datorat celebrului în epocă V. Scutari-Calafat, care amintește de trecerea prin viață a lui Christache Zănescu. Cele câteva rânduri de la baza crucii sunt pilduitoare, îndemnându-ne:

„După moarte este viața
Pentru cei ce au făcut bine.
Trecător pe această lume,
Fă și tu ca mine!”

iar noi vom încerca să vedem la ce se face referire.

Născut la 1815 în Craiova, Zănescu își dă obștescul sfârșit la 28 oct. 1886, având grijă să ne lase un testament, întocmit la 12 august același an (Arh. Naț. Iași, Documente, Pachet 166, nr. 5; reluat în *Urmasilor mei...*, IV, Ediție alcătuită, *Notă* și indici de Olga Iordache și Liviu Papuc, Tipo Moldova, Iași, 2016, p. 127-132), din care desprindem câteva date personale: „Am trăit ca celibatar, n-am fost niciodată căsătorit, prin urmare nici moștenitori direcți nu am, părinții mei fiind morți de mult; rude mai de aproape am un frate, anume Andrei Chr. Țenno, la București, și un nepot și două ne poate de soră, anume Vanco Neșo și Catinca și Efimia, aflați la Viddin în Bulgaria”. În Iași mai avusese un văr, Alexa Chiotti, căsătorit cu o Maria, îngropați la biserica cu patronul Sf. Ioan Botezătorul, iar ca persoană de bază pe parcursul a 15 ani o găsim pe „Doamna Clara Barla, amica și salvatoarea vieții mele, prin căutarea fraternă și îngrijirea neobosită la diferite boale foarte grave de care am pătimit; iar mai cu seamă în boala grea și

primejdioasă în care am căzut la 1 ian. 1884, unde viața mi-a fost în cumpănă grea trei luni de zile”, căreia îi și lasă moștenire o bună parte din avere.

Deși numele său nu ne mai spune astăzi nimic, la vremea sa Chr. Zănescu era o persoană cu vizibilitate în urbe și cu preocupări mai presus de nivelul unui cetățean oarecare, posesor al unei biblioteci și al unei colecții de arme, „precum puști, pistoale și săbii, precum și alte cuțite și obiecte de vânat”. În primăvara anului 1877, într-o ședință a Consiliului comunal în care se punea problema donației caselor maiorului Langa în beneficiul școlii comunale de meserii, „Comisiunea de expertiză s-a numit din oameni cu totul de încredere, căci este compusă din d. consilier Pavlescu și dd. Hristachi Zănescu și A. Vuluță” („Curierul de Iassi”, An. X,



cumpărată de la Panaj. Casimir, pe lângă două case în Iași, una cu două etaje, situată în Strada de Sus, și alta în strada Golia.

Dar să vedem la ce se referă îndemnul din epitaf, „Fă și tu ca mine!”. Printre legatele din testament, după ce precizează ca înmormântarea să-i fie „foarte modestă, fără de nici o pompă ostensibilă, și simplă precum a fost și toată viața mea”, găsim următoarele, care dau greutate unei existențe:

5.000 lei „las Casei Generale a Ospitalului Sf. Spiridon din Iassi, pentru ospiciul infirmilor și bătrânilor de la Galata exclusiv”;

5.000 lei „las Instituțiunii sau Societății pentru învățătura tinerilor poporului român, dorind ca această Instituțiune să progreseze mereu”;

2.000 lei „las la biserica cu patronul Sf. Ioan Botezătorul”;

1.000 lei pentru capela de la „Eternitatea”;

2.000 lei „las de a se da imediat Primăriei acestei urbe, spre a se împărți pe la persoane sărace și văduve scăpătate, ce pătinesc de o sărăcie nemeritată și care se rușinează de a întinde mâna”;

în sfârșit: „acele case din Strada Golăi, vis-a-vis de Institutul Gregorian, vor trece în proprietatea Primăriei Municipiului Urbei Iassy, spre înființarea unei școli de băieți sau fete, pentru Despărțirea aceasta, care va purta numele meu: Zanesco, pentru totdeauna”.

Nu știm dacă această din urmă donație (primită public printr-un anunț de gazetă din 1/13 martie 1887) a avut efect, dacă a ființat acolo vreo școală sau nu, dar noblețea gestului testatorului nu poate fi trecută cu vederea și ca atare am încercat să o scoatem din anonimat. Sperăm că am reușit.



Doru SCĂRLĂTESCU

Eminescu și natura: funcții emblematice

Găsim în creația eminesciană pagini care arată clar preferința pentru anume regiuni ale țării, Moldova de Sus bunăoară, de unde poetul provine, și, mai ales, clar nominalizată, valea Siretului și a Sucevei, ce-i apare, sub bolta ei „etern albastră”, ca un adevărat „rai pământesc. Cele câteva pagini expozitive din romanul „rural” postum *La curtea cuconului Vasile Creangă*, îi dezvăluie lui G. Călinescu, față cu bizareriile din nuvele, „un Eminescu mai puțin romantic” și chiar „sociolog”. Cu excepția câtorva metafore ce-l trădează pe poet, nu în mâna lui cea mai bună, restul descrierii stăruie în direcția notației „realiste”, peisagistice: „Siretul, în vărătica lui lene, e oprit adesea în drumul său de iazuri mari, incongiurate cu papură ce-și înalță ciucălăii copti în soare, cu stuf, cu măturile mohorâte ca blana de urs și răgoz verde...” și etnografice: „Sate întinse, incongiurate cu șanț, a căror căsuțe mici și acoperite cu paie și stuh dogorât par niște stupi scunzi, și din fumul ce le împle atmosfera, biserica-și ridică turnul ei boltit și rotund, acoperit cu tinichea albă cari strălucește frumos în soare”. Atare descriții de tip realist-etnografic trec pe nesimțite până și-ntr-un basm fantastic, precum *Făt frumos din lacrimă*, unde „palatul” Mumei-pădurilor pare o exponată de la Muzeul satului. „Făt-Frumos... ajunsese lângă o casă frumoasă, albă, care steclea la lumina lunii în mijlocul unei grădini cu flori. Florile erau straturi verzi și luminau albastre, roșie-închise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, și sclipitoare stele de aur. Miros, lumină și un cântec nesfârșit, încet, dulce, eșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lângă prispă stăteau două butii cu apă – iar pe prispă torcea o fată frumoasă...”. Chiar și-ntr-o nuvelă cu subiect italian („exotic”), elementele de peisaj par transplantate de pe meleaguri carpatine. Le regăsim, aduse de poet tocmai din „vâlceaua sa natală”, de o frumusețe sălbatică, cu flori „undulând”, cu pârae „de argint” intonând „melodice șoptiri” și cu concerte corale de păsări, în paradicul insular al lui Euthanasius, descris în celebra scrisoare, trădătoare de voluptăți naturiste, a acestuia, către emulul său de pe continent, Ieronim: „valea insulei... e acoperită de snopuri de flori, de vițe sălbatic, de ierburi nalte și mirositoare în care coasa n-a intrat niciodată”. Iată și populația autohtonă a găzelor din *Călin*...: „Și deasupra păturei afânate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albaștri împlu o regiune anumită de aer deasupra căreia vezi tremurând lumina soarelui”. Nu lipsesc „apele lucinde-n dalbe diamante”, lacurile și izvoarele din „dulcea Bucovină”: „În mijlocul văii e un lac în care curg patru izvoare cari ropotesc, se sfădesc, răstoarnă pietricele toată ziua și toată noaptea. E o muzică eternă în tăcerea văratecă a văiei și prin depărtare, prin iarba verde, pe costișe de prund, le vezi mișcându-se și șerpuiind cu argintul lor fluid, transparent și viu, aruncându-se în brațele bulboanelor în care se-nvârtesc nebune, apoi repezindu-se mai departe, până ce, suspinând de satisfacere, s-adâncesc în lac”. E aici Ipoteștiul deplin, nu trebuie să ne lăsăm înșelați de cei câțiva palmieri convenționali plantați în decor. De altfel, nici liberalul „săhastru” Euthanasius nu prea calcă a benedictin. Ca să nu mai vorbim de Ieronim și prietenul său mai vârstnic, rătăciți în mănăstirea italică, străini cu totul de știuta rigoare dactinară catolică și semănând mai degrabă cu veselii călugări ai lui Creangă și Calistart Hogăș. Mănăstirea însăși, sustrasă de sub autoritatea administrativă monahală a locului, pare mai potrivită pentru decorul de o încântătoare rudi-

mentaritate a Durăului: hâtrul călugăr bătrân („nimic resignat sau ascetic în el”) „intră în curtea ce semăna a părăsită a mănăstirii, cu pardoseala ei de pietre pătrate pintre care creșteau în voie fire de iarbă naltă, și-n mijlocu-i un iaz ale cărui maluri erau sălbătici de fel de fel de buruiene. Brusturi mari, lumânările, sulcină și mazăricea care-și țesea păturile ei de flori asupra întergei vegetații pe care o sugrumă cu încălciturile ramurilor...”

Dar să revenim, după această peregrinațiune externă, din nou, acasă. „Culoarea locală” pare să-l fi interesat îndeaproape pe Eminescu, dar el vedea lucrurile dintr-o perspectivă largă, fără a cădea în regionalism îngust. Un peisaj vesperal, pictat ca fundal pentru o idilă („bucolică”), specific-națională, devine astfel un prilej pentru „digații” pe clape și registre diferite. Tabloul atât de cunoscut din *Sara pe deal*, copiat parcă după pânze de Grigorescu, Băncilă ori Camil Ressu, și redat într-o splendidă versiune lirică: „Nourii curg, raze-a lor șiruri despică./ Streșine vechi casele-n lună ridică./ Scârțâie-n vânt cumpăna de la fântână./ Valea-i în fum, fluieră murmură-n stână.// Și osteniți oameni cu coasa-n



spinare/ Vin de la câmp; toaca răsună mai tare./ Clopotul vechi umple cu glasul lui sara...” e transpus aproape simultan de poet în tentativele sale prozistice și „montat” în contexte geografice diferite, unul moldovenesc, al luncii Siretului, în fragmentul deja citat, desprins din romanul „cuconului Vasile Creangă”, altul ardelenesc, al văii Mureșului, într-o altă încercare de roman, *Geniu pustiu*. Iată relatarea din „jurnalul” de călătorie al eroului principal, reeditând experiențele picarești din adolescență ale autorului însuși: „Zi de vară pân-în sară am tot mers fără să stau de fel. Soarele era la apus, aerul începea a se răcori, holdele păreau că adorm din freamătul lor lung, de-a lungul drumului de țară, oamenii se întorceau de la lucrul câmpului, cu coasele de-a spinarea, fetele cu oale și donițe în amândouă mâinile, boii trăgeau încet în jug și carul scârțâie, iar românul său hăis, ho!... Ascuns în maluri dormea Mureșul, pe el trosnea de căruțe podul de luntri, pe care-l trecui și eu... De departe se vedeau munții mei natali, uriași bătrâni cu frunțile de piatră spărgând nourii și luminând țepeni, suri și slabi asupra lor”. La capătul călătoriei, integrată deplin în peisaj, întâlnim și imaginea familiară a satului de munte românesc: „...văzui satul meu, cu căsuțele lui mici acoperite cu paie și risipite prin creierii de piatră ai muntelui, de ți se părea un sat de cuiburi de vultur. Trecui prin mijlocul lui, pe lângă mica bisericuță de lemn, și tocmai la capătul satului mă oprii lângă bordeiul cel înfundat și sărac al tatălui meu”.

O dragoste puternică și statornică a avut Emi-

nescu pentru „dulcea Bucovină”, exprimată manifest, de la fragedele versuri din „Familia”, 1866 (*Din străinătate, La Bucovina*), și până la articolele din „Curierul de Iași” sau „Timpul”. Raporturile strict biografice și convertite poetic cu acest ținut minunat, apăsate de vitregia istoriei, victimă a dorințelor de expansiune ale imperiilor vecine, au format obiectul unui volum colectiv, apărut în 1943 la Editura „Mitropolitul Silvestru” din Cernăuți (*Eminescu și Bucovina*). Ceea ce ne interesează aici este punctul de perspectivă înalt adoptat de poet, care raportează lucrurile la scara națională. Bucovina e „stupul matern al Moldovei întregi”, „vatra strămoșească”, „începătura domniei și neamului moldovenesc”. Din această perspectivă pot fi abordate, credem, largile desfășurări peisagistice din scrierile cu subiect legendar-istoric, de la drama „shakespeariană” a tinereții, *Bogdan-Dragoș*, până la marea „epos” mușatin, reconstituit de Petru Creția și așezat de acesta (cam exagerat, totuși) „la înălțimea *Lucea-fărului*”. În astfel de texte, „formele pregnante” ale realului, desprinse din praxisul cotidian și convertite în „marile imagini” ale artei (Mikel Dufrenne), prezente bunăoară în testamentarul *Mai am un singur dor* (expuse generic: marea, muntele, izvorul) capătă nume proprii: Carpații, Dunărea, Marea Neagră..., fără ca prin aceasta să-și trădeze esența lor metafizică, ce le îndreptățește existența poetică. În această ipostază, în *Memento mori*, entități sacre precum „Dunărea bătrână”, „Carpații cu de stânci înalte coaste”, Marea Neagră cu „înalte-adâncuri hale” sunt convocate ca să asiste la momentul confruntării de proporții homerice dintre daci și romani, moment de răscruce în tranziția de la mit la istorie și în nașterea unor lumi noi.

Preocupările în direcția descoperirii „drumului către centru” al ființei noastre naționale se materializează la Eminescu în motivul obsedant al muntelui magic din *Strigoii* și *Memento mori* care capătă, și el, identitate precisă într-un manuscris reprezentând „stratul cel mai vechi”, din 1876, al dramei deja amintite, *Bogdan-Dragoș*: „Aflat-am și munți cu piscuri-nalte/ Așa fel, de pe unul căruia-i zic Ceahlăul/ În zile după ploaie cuprinzi cu ochii lumea”. Alteori, manuscrisele conservă numele generic al Carpaților. Ei sunt un simbol al tăriei și statorniciei (vezi „Carpații țepeni” din postuma de tinerețe, *Horia*), al dărzenei naționale, ca-n această „alegorie” de prin anii 1871-1872, descoperită și publicată de același Petru Creția: „Și stânce pe stânce părea că-s zidite,/ Coloane nalte, trunchi de granit/ Ce port păduri pe ei și, uriașe,/ Se pun în cale Dunării mărețe/ S-o vadă ocolind, plângând l-a lor (picioare)” (revista „Manuscriptum”, nr. 1, 1991). Acestei convergențe a privirii, către un centru etnic expresiv, iradiant, îi corespund, în aceeași epocă de trăire ardent patriotică, mișcarea circular-divergentă, cuprinzătoare, marile tururi de orizont, menite să redea imaginea globală a țării. Trecând de la un text la altul, de la poeme și drame ale juneții până la mult tensionată *Doină*, câteva toponimice devin puncte de reper, într-un fel sacrosancte, în certificarea individualității și unității naționale: „Din Dunărea cea caldă în Nistrul cele de ger/ De unde Tisa mândră prin stâncele-i tresare/ Pân-unde sparge valuri marea de țărâmul său/ E un popor, o limbă..., un singur Dumnezeu” (drama Ștefan cel Tânăr, cca 1869). Într-un joc grav de ecouri și reverberări, aceste nume revin de-a lungul întregii activități a poetului și gazetarului Eminescu, amplificându-și frecvența, rolurile, semnificațiile.

Camil Ressu – Peisaj cu cumpănă



Adrian Dinu RACHIERU

redimensionări

Alternativa Marino (II)

Cultură și creație, prin truda lui Aurel Sasu, aduna publicistica de junete (din 1939 până în septembrie 1947, încheiată la *Națiunea*) a regretatului cărturar. Repudiată, s-ar părea, de însuși semnatarul ei, producția jurnalistică a tânărului Marino, nu foarte bogată, îngăduie rapid o concluzie pe care Aurel Sasu o menționează răspicat într-o densă *Prefață*. În pofida începuturilor „confuze”, a mediului cultural (firește, „detestabil”), a obstacolelor interioare și a exercițiilor de distanțare evasiironică (de sine), articolele lui Marino nu dovedesc o pretinsă dezorientare a unui spirit fragil, la început de drum; ba, mai mult, textele reunite acum în masivul opus impun constatarea că „ruptura e imposibilă” (Sasu 2010 : XII). Ediția dezvăluie că „elanul către totalitate”, interesul pentru cultura maximă și operele mari, consultând izvoare de primă mână, l-au călăuzit de timpuriu pe viitorul hermeneut. Chiar de atunci Marino anunța bătălia cu jurnalismul compilativ și fragmentarismul.

Va recuza apoi, iritat, „faza călănescian-impresionistă” și va deplânge eclipsa spiritului critic, considerând că despre o tradiție a reflexiei critice românești nu poate fi vorba. În 1941, lăuda *Istoria* călănesciană, evidențiind „programul arhitectonic” și scara de valori impusă. „Despărțirea” era, însă, inevitabilă. Și nu doar pentru rezervele hermeneutului, acuzând mediocritatea, literaritatea, desincronizarea și dezideologizarea criticii noastre, subdezvoltată și refugiată în „rezervația” foiletonismului. Intră în discuție, explicat în anii postdecembriști, pactul „divinului critic” cu noua putere, mizantropul devenind, în coloanele *Contemporanului*, un optimist „aprin”. „Dumirit”, mântuit, sânguincios, manevrând limbajul triumfalist, Călinescu se va pocăi (îndocinat oare sau doar apelând la clișeistica vremii?), cântând omul nou și „dezbire” adusă de noul regim, asigurându-ne – prin tabletele din revista diriguată de G. Ivașcu – că nu e vorba doar de o „evoluție verbală”. Încât, oripilat de acest oportunism cinic, de lipsa de reacție a mentorului (restanțier la capitolul moralității) când, deportat, i-a solicitat sprijinul, în fine, poate și de primejdia epigonismului, ca „temere subliminală” (cf. Ion Buzera), Marino va respinge ulcerat eticheta (circulantă) de „călănescian”. Ruptura față de cel care a devenit marele său „eșec” nu exprimă doar un *paricid simbolic* (cf. N. Mecu), ci o disjunctie personală, exacerbată.

În fond, Marino propune – recapitulându-și viața – un document de epocă, colorat subiectiv, firește. Recunoscându-și repulsia organică pentru viața literară (care l-ar fi „tolerat” doar), denunțând incompatibilitatea cu unii maeștri spirituali (de la „marele eșec” G. Călinescu până la „școala Zăciu” ori „mafia Liiceanu-Pleșu”), condamnând satelizarea și contextul superbalcanic și cerând, imperativ, un viril spirit critic, exersat fără eclipse, vestejind módele (de la „năism” la „noicism” etc.). Fără a aduce, neapărat, „idei total noi” vine cu o viziune constructivă. Nu e vorba de un program întocmit cu o grabă frivolă, ci de o preocupare veche, slujind *crezul europeanist*.

Cum viața literară i-a oferit „cele mai proaste amintiri posibile” (Marino 2010 : 125), cu obstacole, frustrări, meschinării, răutăți, gelozii etc., nici pusele resentimentare nu puteau lipsi. Mai mult, moravurile „vieții literare”,

suportând sarcasmul confrăților și atacurile veninoșilor poligrafi (megalomani, negreșit), l-au *mizantropizat*. Marino, un ins hipersensibil, constată că la noi „polemici de idei nu există”. Deși *inasimilabilul* Marino încearcă a-și expune (chiar obositor-repetitiv) sistemul, manevrând idei depersonalizate, interesul *Vieții* a fost confiscat de spectacolul rivalităților literare.

Fiindcă s-a vrut ideolog, nu beletrist, deci „un autor deviat”, în război cu mentalitatea totalitară ori fundamentalismele de tot soiul, cu foiletonismul, fragmentarismul și poetocentrismul, cu legea satelizării / colonizării culturale, Adrian Marino reprezintă la noi *cultura alternativă* (prin continuitate, tenacitate, studiu organizat, documentare etc.) și, mai ales, prin program (himeric, „internaționalist”, scientizant, fiind „un român care știe să vadă”). Și iscând o antipatie profundă, expediat / marginalizat sub etichete bizare (colecționar de fișe, extravagant, autor dicționarizabil, producând cărți indigeste etc.) Un *outlaw literar*, scria chiar cel în cauză, în prelungită criză de identitate, având de înfruntat contratimpul istoric. Oricum, un autor major, de importanță reală, dorind culturii românești un alt destin. Și o altă direcție, vizând monumentalul.

Îndelung așteptat, momentul '89 a fost „o surpriză totală” (Marino 2010 : 256). El și-a regăsit, astfel, *adevărată identitate*. Dar nu în sensul că vechiul opozant, trecut prin experiența penitenciară, s-a aruncat în turbionul activismului politic. Cum bine se știe, inadaptatul Marino, ins retractil, cu reflexul solitudinii, dovedind o incredibilă naivitate, fără vocație politică în fond, a făcut figura unui intrus, îndurând – pe fundalul convulsiilor PNȚCD-ului – umilințe și penibilități; și sfârșind, inevitabil, în decepționism și izolare. Cu suflet pașoptist (cum singur mărturisește), fiind scriitor „cu program”, Adrian Marino s-a vrut ideolog, fără a fi un „politolog brevetat”. Vechea repulsie antitotalitară (camuflată, evident), în conflict latent cu directivele peceriste, conjugată cu lipsa unei reale tradiții ideologice, provocând, de dorit, dezbateri „de adâncime”, influente etc., l-au convins



să rostească un hotărât *Adio „literaturii”!* *Incipit vita nota* – va clama; iată renașterea visată, ideocriticul realizând că simpla vibrație patriotică nu ajunge, că urmează a explora – pe linia unor preocupări anterioare – filonul iluminist-pașoptist-democratic-european. Adică rădăcinile ideologice. Instaurând, fără eroizări inutile, *civilizația dialogului*. Și vi-sând la o *România neopașoptistă*, ieșind din subdezvoltare, abandonând contemplativismul, improvizația, ruralismul, „vocația” morbidă de terfelire a valorilor. Altfel spus, o *altă Românie* (modernă, citadină, civilizată, prosperă), cu un alt *nivel civic*, cu vocația cooperării, evitând repetatele „căderi în premodern” (cum observase Sorin Alexandrescu).

Convins că în câmpul nostru cultural *critica de idei* ar aduce „un suflu nou”, incomodul Adrian Marino a pledat, consecvent și coerent, cu „elan categorial”, pentru un proiect de anvergură, impunător, de reflexie românească. Dar „gânditorul categorial” (cum, fericit, l-a numit Constantin M. Popa), părăsind Paradisul conceptelor și-a dorit cu ardoare, în realitatea imediată, „revenirea în Europa”. Militantismul său s-a cheltuit, fără economie, și în această direcție, oferind (v. *Al treilea discurs*) un mesaj neopașoptist corectiv pentru a dobândi o *dublă ereditate* (a fi români și europeni, în același timp) și pentru a lichida tarele naționale, acea pecete a „neisprăvitului” (cum zicea D. Draghicescu) care ne însoțește în Istorie.

Animat de mari proiecte, lansând *Cahiers roumains d'études littéraires*, testând o formulă nouă, concretiza „o idee care plutea în aer”. Marino era stăpânit, însă, de gândul reîntoarcerilor. În fond, criticul revine într-un „peisaj ostil și sumbru” (se mărturisea în jurnalul münchenez, într-un context agresiv și închis, în care se simte respins („brutal sau tacit”). Viața literară bucureșteană este *neasimilabilă*. Dar Marino și-a asumat, cu superbie, condiția și declară ferm: „cred într-o critică românească de nivel superior și deci competitivă, fiindcă nu pot să nu cred în mine însumi” (vezi *Carnete europene*, 1976). Chiar dacă revenirile îi întrețin teroarea vâmlor și a controalelor vigilente, confiscându-i-se xeroxuri, pliante, cărți. Chiar dacă jurnalismul „dezlănat” și foiletonismul „pernicios” îl indispun, constatând, în câmpul criticii noastre, un strident „dezechilibru de preocupări”. Îl dezolează dictatul impresionismului și opacitatea multor condeie din casta criticilor la „cerințele sistemice” (cum nota M. Mincu), eludând dimensiunea teoretică, reciclarea metodologică ș.c.l. Și, mai ales, e iritat de valul de improvizație și superficialitate, de mentalitatea *à la légère* și oralitatea casantă, de servilismul care face victime în serie. Respingând galocentrismul lui Barthes, Marino propune *dialogul egalilor*. Nu refuză conflictul de idei, dar vrea să fie ascultat, venind cu soluții proprii. Știe prea bine că viitorul criticii nu poate fi epigonic. O *critică de idei* cere, imperios, un „schelet de idei organizate” pentru a putea comunica. Mai cere probitate și informare, fermite și claritate, saturând o curiozitate jovială, departe de erupțiile de ostentație sau infatuare. Îngăduind prin „risipa de tenacitate” și, evident, de competență, paritatea valorică în acest dialog cu Vestul, emancipând spiritul critic autohton. Or, Adrian Marino, oferind această „lecție”, a navetat, cu hărnicie, între două lumi fără a fi fost ispitit de soluția expatrierii.



Valery OISTEANU

Meditând despre Ars Poetica și Drumul Karmic al Poetului

Ia câte o pilulă de poezie doar de două ori în viață
Câte o pilulă de poezie cu acțiune întârziată
Una pentru prețuirea poeziei și
Una pentru creație autonomă
Amintește-ți de copilărie
Când stăteai pe masa de bucatărie recitând
Când citeai poezii și schițe la școală
Și când, în acea clipă, un poet, o poetă, morți de mult, reînviau
Gâtjeul lui, buzele ei
Mai târziu, un tânăr își recita jazzoezia într-un club
O tânără își rostea propriile versuri într-un bar
Ne recitam propria poemuzică
Și pentru o clipă suntem vii și în transă
Mai târziu, când vom fi morți, voi fi mort
Mă vor recita mondenii lumii literare
Seducătorii, colecționarii de citate
Acesta mi-e vocația,

Născută, ironic, fără voia mea
Îngrădită de propriile mele granițe
Impregnată de timp,
Scufundat în invizibile ape ale vremii,
Printre drumuri pline de străini
Cine sunt ?
Sunt ?
Evreul veșnic...
Pardonez-moi!
Excusez-moi
Pentru că m-am spânzurat chiar la voi în baie,
Și pe deasupra fără succes
Este scrisoarea mea de sinucigaș
No #17
Și dacă adesea e-e-ezită
De vină mi-e destinul suprareal
Și dacă uneori par că mmmă bbbâlbâi
Și dacă uneori mmmă pppoticnesc
Este slangul ce îmi dă în cap cu ciocanul
Caii înfierbântați ai tinereții mele
Când îl recitam pe Maiacovski în rusește
Prietenile cântătoare ale vârstei mele de bărbat
Murmurând în româna dulce
Prezentatorul cu personalități multiple
Crainicul bacanalelor lui Dracula
Vocea orgiilor faustice
Cine sunt?
Sunt?
Dacă nu mi se aude glasul?
Exist?
Slavă Domnului, îi inspir pe alții Inspir pe alții

să mă contrazică
Luați-va la hara cu mine, dacă îndrazniți
Ador săcâitorii inteligenți
Liniștea e mama buna a morții
Așa că ori urla or ascultă, căci
Am motive serioase pentru a scrie versuri
Și le voi urla de la fereastră
Și pe străzile țării mele de exil
La zid de cărămidă aparentă, zidul de execuție
Armele trag peste capul meu sau pe-alături
Așa că voi putea în continuare să mângălesc hârtia
Cu ultimele mele descoperiri
Ale alter-egoului
Cine sunt?
Sunt?
Prezența divină și vodka mi-au salvat sufletul
De la descompunere finală
Vreau să mor, dar undeva în deșertul Iordaniei
Până atunci voi rataci prin haosul dulce
Al existenței mele nemărturisite
Căutând-mi sinele invizibil
Unde mi-e locul în aceasta sală a limbilor?
Poate acolo, poate aici
În acest dulap plin de ceasuri cu pendulă, furate
Sau poate aici în acest sertar plin de ceasuri de mână pierdute și regăsite
Cine sunt ?
Oare sunt ?

traducere din limba engleză de Nadia Brunstein



Maria BILAȘEVSKI

„Apa, spiritul timpului”

Inspirată de percepția genuină a realității, Bianca Boroș propune prin pictura sa o materializare a ideii de căutare interioară pornind de la cel mai ilustru oraș european, Veneția. Deopotrivă citadelă a dorințelor dar și a dorului, a arhitecturilor ce își adâncesc rădăcinile în apă și a măștilor viu colorate, Veneția este surprinsă de către artistă într-o evocare, pe alocuri nostalgică, în măsura în care fiecare lucrare în parte emerge dintr-o narațiune profund personală.

Apa, ca element central și primordial este omniprezentă. De la pictura în care formele se suprapun, asemenea unui vortex, dar fără ca forma sau sugestia să fie finisată pentru retină, treptat ni se sugerează un peisaj marin, conceput ca punct de plecare al imaginilor proiectate pe pânză, extrase din memoria afectivă. Deasupra acestui peisaj-fond marin, clădiri însingurate, arhitecturi imateriale, fragmente din istoria citadelei dar și a locuirii umane, se prezintă treptat, singular, preluând pe rând din înfățișările pe care structura diafană a apei o are în substanțialitatea ei, oglindind o dublă realitate. Prin lagune sau porțiuni sugerate ale mării, printre picăturile de ploaie, prin apa ce se mulează asemenea unei pelicule maleabile pentru a se uni sau desprinde de pământ, Bianca Boroș sugerează fluiditatea și apelează la imaginația fiecărui privitor. Poate de aceea, conform propriului bagaj conceptual, spectatorul nu este restrâns la un singur mod de interpretare, în curgerea apei putând surprinde, pentru o clipă, aripile unei păsări ori reflexia unui nor.

Formele surprinse în aparente laviuri pot fi citite ca apariții spontane, dezarhi-

vări ale trăirilor, ale acumulărilor artistei nu doar prin culoare, ci și prin tehnică. Deloc surprinzător, rememorarea percepției asupra spațiului și crearea de noi trasee, supuse imaginației, se realizează într-o tehnică mixtă, experimentală, a suprapunerilor de elemente externe picturii peste cele, asimilate de-a lungul studiilor. Artistă parcă urmărește, reușind de altfel, obținerea unor suprafețe cu tensiuni tactile, elemente ce definesc în prezent manieră picturală proprie Biancăi Boroș.

Alături de apă, alt element al trecerii pe care îl vezi și îl simți în fiecare lucrare, detectabil în fațadele clădirilor, măcinate de istorie, perceput poate doar prin simpla contemplare a cerului, cer ce se transformă de la o pictură la alta, este timpul. Artistă îl evocă prin fiecare structură, un timp al universului dar și un timp al ființei, un timp ce se evaporă cât clipești din gene doar pentru a se recompune, de fiecare dată, altfel. Senzația de efemer, de fragilitate, de feminitate, te însoțește pe poduri, o simți în plutirile bărcilor, îți apare în silueta turnurilor și cu toate acestea, timpul Biancăi Boroș nu este cel al istoriei, ci al percepțiilor subiective, fărâmițate, ca și când, acel ceva al spiritului artistei a rămas, prin fiecare trăire întipărită pe pânză, în rădăcinile copacilor, clădirilor, spațiului.

O expoziție ce se poate citi în cheia raportului micro-macro, de la dezvoltările celulare, întinse și întrepătrunse de culoare, la largile desfășurări, văzute parcă de la înălțimea norilor, între care ființa artistei, printre edificiile plâsmuite, își desfășoară, conform propriului timp, propria narațiune.

distanța focală

Ioan RĂDUCEA



Rătăcind prin lumea revelației

Universul pe care și-l asumă Constantin Tofan, în ampla expoziție *Lumea mea*, deschisă la Palatul Culturii (vernisată de către criticul de artă Petru Bejan, la 4 aprilie a. c.) este unul al revelației, bornat însă de stricte semne vizuale, rod al unei firești stilizări, deprinse de-a lungul deceniilor de activitate artistică. Cele trei spații de expunere, alăturate, din cadrul Muzeului de Artă al Moldovei, cuprind, în sala principală, pictură (peisagistică și, în mod deosebit, motivul copacului), în cea de la intrare grafică (câteva portrete, siluetări și compoziții abstracte) iar în cea de a treia iarăși grafică, însă în tehnică mixtă, socotită de artist „experiment” și elaborată unitar, într-o recentă tabără de creație din Maramureș.

Într-adevăr, în acest din urmă caz, care ar putea constitui oricând și o expoziție separată, artistul își arată cel mai bine capacitatea de a-și înnoi posibilitățile expresive. Este vorba, în plan formal, de asocieri, adecvate subiectelor (încît dau impresia de naturalețe) de tuș, acuarelă, pastel dar mai ales, în plan ideatic, de coerența descriere a unei atitudini, a unei constanțe interioare, ceea ce dovedește un interes sporit pentru o acomodare (existențialistă) cu autoanaliza. Reperele acestei radiografii psihice constau în siluetări de nuduri feminine, uneori reduse la câteva repere, din impulsuri mai degradă sculpturale (torsuri, coapse), în câteva crude portrete, aproape caricaturale, în plan frontal ori în profiluri cu sens parabolic, precum punerea față în față, însă despărțite de o agresivă linie cu sugestii vitrale, a chipurilor masculine și feminin, conștiință versus dorință. Indiciu al importanței pe care i-o acordă artistul, tot în această secțiune se află și imaginea plasată pe afișul expoziției, anume silueta unui (psihopomp) cal înșeuat (cu sa roșie), însă mînat de dîrlogi de stăpîn, o siluetă donquijotescă purtînd în mîna, în loc de

suliță, diagonala ascendentă a tabloului...

În spațiul expozițional central, atît de frecventată temă a copacului pare a marca deschiderea către un evazionism estetizant, ca voință de construire a unei utopii de libere cugetări. Artistul se lasă furat adesea de studiul cromatic (este un mare admirator al lui Cézanne), cu tendințe de monocromie pe alocuri. Are însă puterea să păstreze demnitatea referinței la obiectivitatea naturii vii, nealterate de alegorizări ori de relaționări cu factorul antropoc. De aici o poeticitate superioară, prin sugerarea factorului moral care permite această atribuire de percepții transcendente unor secvențe ale mediului (cel nealterat antropoc).

Este semnificativ faptul că, în această privință, maestrul ieșean se arată extrem de selectiv (mai totdeauna copaci, uneori luna, o corolă supradimensionată, o oglindă de apă cu probabili nuferi à la Monet etc.), căci investește în aceste elemente suficientă intenție personificatoare – și autodescriptivă. Se poate spune că, prin acest ermetism peisagistic, este reconsiderată valoarea principiilor picturii metafizice, inclusiv prin prezența, peste tot, a unei tensiuni a inexprimatului. De altfel, toate acestea se potrivesc bine și cu ermetismul folclorului autentic și insistența pe serii de simboluri cu sens cosmic este reținută deopotrivă, în pictura noastră contemporană (dincolo de școli, tehnici, temperamente) de mulțimea de rapori a lui Horia Bernea ori de cea de copaci a lui Constantin Tofan. Nu ar fi de mirare dacă, lovindu-se mereu de muzica ascunselor sale sfere, artistul nu va recurge, în viitorul apropiat, și la clamarea invizibilului, deschizîndu-se încă mai mult către mirajul picturii abstracte ori chiar către cel al suprematismului, ale căror semne se presară de pe acum, în multe dintre superioarele pretexte peisagistice, evanescență a unei lumi de (amare) investigații interioare.



Mircea BĂDUȚ

Oamenii și muzica lor

Acustica instrumentelor muzicale

Pentru ca muzica să ajungă la noi, instrumentele fac aerul din jurul lor să vibreze, iar pentru aceasta sunt puse să creeze propria lor vibrație sonoră: fie prin vibrația unor corzi (frecate, lovite sau ciupite), fie prin angrenarea unor coloane de aer de dimensiune controlată, fie prin vibrația unor componente ale lor supuse percuției, fie prin alt fenomen fizico-acustic (sau electro-acustic). În esență, instrumentele emit note muzicale, adică sunete de o anumită înălțime, corespunzând deci unor unde acustice având frecvențele prestabilite după legi armonice. Însă dincolo de notele muzicale propriu-zise există două aspecte ce conlucrează pentru ca noi să distingem instrumentele după sunet:

- atacul – începutul sunetului: intervalul de timp scurs din momentul inițierii fenomenelor acustice și până la stabilizarea notei muzicale emise (și ne amintim diferența dintre instrumentele cu corzi frecate și cele cu percuție/ciupire);
- armonicele – acele sunete de frecvențe mai înalte/joase ce însoțesc sunetul principal al notei muzicale (deci concomitente cu frecvența fundamentală). Deși ele se manifestă

ca „imperfecțiuni” ale instrumentului – impurități adăugate notei muzicale de formele componentelor și de materialele constitutive –, armonicele sunt cele care definesc timbrul inconfundabil al instrumentului.

Și o perspectivă antropică

Muzica se constituie din trei elemente (trei *condiționări* pentru sunetele agregate în ea):

1. RITM – condiția de secvențialitate temporală;
2. ARMONIE – condiția sincro-acustică (de relaționare fizică între sunete);
3. MELODIE – condiția epică/dramatică.

În primul rând observăm relația cu timpul a acestor elemente: ritmul și melodia se desfășoară pe axa longitudinală a timpului, pe când armonia se manifestă cumva transversal/ortogonal pe aceasta. Acum, cititorii mai perfecționiști vor spune că există și o *armonie de-a lungul axei timpului*, adică în melodii (prin relația dintre notele muzicale emise de instrumentul solist/monofonic, sau prin relația dintre acordurile succesive ale instrumentului polifonic), ceea ce ne

poate conduce la ideea că am avea de fapt *două tipuri de armonie în muzică*: una a sunetelor/notelor sincrone și alta a sunetelor/notelor succesive. Dar cu mențiunea că în multe creații muzicale – mai ales din genurile clasic, jazz, rock-progresiv – se recurge adesea la ruperi ale armoniei longitudinale, precum și la ruperi de ritm, și astfel muzica devine mai puțin predictibilă, și deci mai provocatoare.

Întrucât armonia impune *condiții de relaționare acustică* și asupra sunetelor/notelor alcătuiind celelalte două elemente, ritmul și melodia, am fi tentați să spunem că ea este ingredientul primordial, și în extremis să presupunem că ea ar putea alcătui muzică și în lipsa celorlalte; însă cu greu ne putem imagina o muzică în care acelea două chiar lipsesc.

Tot la capitolul armonie am putea înscris și *alăturările timbrale* de instrumente, aspect specific compoziției și aranjamentului orchestral. Care alăturări se pot asuma fie în complementaritate, fie în dégradé tonal.

În privința ritmului apare o altă observație: dacă în muzica pop (termenul „pop” fiind aici folosit în sens generic) ritmul este construit/redat explicit – prin

instrumente specifice (de percuție, de bas) sau prin „bătaia” unui instrument armonic/polifonic (precum acordurile executate la pian ori la chitară) –, în muzica clasică ritmul este cel mai adesea doar insinuat (fiind asigurat de simpla execuție a partiturilor în măsura respectivă). Putem deci emite ipoteza că pentru ascultătorul de muzică ritmul este un diferențiator al *accesibilității muzicii*, fiind probabil o condiționare psihică esențială (ordine/coerență; angajare a energiilor). Și dacă tot am comis această legătură între fizică (acustică) și biologie (psihologie), voi spune că cealaltă premisă pentru popularitatea muzicii este melodicitatea, adică ceea ce numesc eu *senzația omului că ar putea fredona melodia ascultată*. (Da, am folosit intenționat „senzație”: aici nu vorbim de rigoare, întrucât și o persoană afonă, precum subsemnatul, poate simți și aprecia melodicitatea din muzică.) Însă premisa poate fi reformulată și un pic mai doct: memorabilitatea melodiei, ca potențial pentru implicare ulterioară (recunoaștere; reinterpretare). În fapt, lucrurile sunt simple și firești: oamenii se atașază mai ușor de poveștile pe care le pot ține minte.



Alexandru-Radu PETRESCU

arte

Spectatorul între Artă, entertainment și... loisir

Spectacolul presupune un **efort creator**, axat cu precădere pe elaborarea și extinderea capacității expresive a unui limbaj artistic propriu, sumum al limbajelor implicate în comunicarea mesajelor. Astăzi interpreții – și includem în această categorie pe actori, cântăreți, dansatori, regizori, dirijori, scenografi – devin tot mai **profesioniști** (datorită școlarizării specifice, diversificării și creșterii nivelului de complexitate a „sarcinilor” ce revin fiecărei categorii) în contextul diversificării tipurilor și genurilor de spectacole, care răspund cerințelor tot mai diverse ale societății, a creșterii rolului criticii de specialitate și a susținerii teoretice a fenomenului la nivelul publicațiilor. Ierarhiile cu privire la suveranitatea unuia sau altuia în „economia” reprezentației sunt dificil de susținut, pentru că un anumit nivel al importanței este dat de specificitatea fiecărei situații, locații etc.

O caracteristică a realizării spectacolului este astfel **lucrul în echipă**, o experiență unică ce cu greu poate fi explicată; ea poate fi înțeleasă pe deplin doar de cei care o trăiesc în unicitatea și autenticitatea ei. Echipa acumulează și focalizează energii care sunt eliberate pe scenă în procesul reprezentării. De aici decurge un alt element specific al spectacolului, anume **emoția**, acea energie specială care vine dinspre scenă către sală și care nu poate fi reprodusă sau stocată în înregistrări, oricât de performante ar fi ele.

Deși dezvoltarea media a produs o reierarhizare a valorilor culturale din perspectiva vizibilității asigurate de televiziune, elementele fundamentale generatoare de polemici cu privire la revendicarea numelui de **autor unic** al spectacolului rămân dramaturgul/compozitorul, actorul (interpretarea sa în toată complexitatea resurselor și mijloacelor), regizorul și, mai recent, publicul.

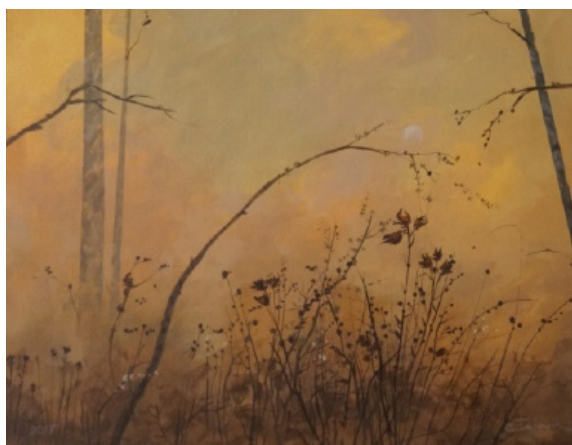
Cunoașterea, progresul acesteia, ca și capacitatea mărită de informare au modificat mentalitatea asupra interpretării. Tehnica susține și „colorează” arta interpretării, iar cercetarea teoretică asupra lucrării de interpretat, fără a oferi în mod explicit o bază pentru interpretare, poate aduce clarificări și confirmări asupra traseului interpretativ pe care talentul și intuiția l-au schițat deja; demersul analitic se constituie într-o cunoaștere profundă a lucrării și nu într-o soluție pentru

elaborarea unui concept.

Spectacolul este o manifestare artistică **vie**, care are loc legat nemijlocit de oameni, de cei care îl „fac” și de cei **în prezență** cărora „se întâmplă”. Spun că „se întâmplă”, pentru că a fi spectator este o experiență, o întâmplare, un moment special trăit și împărtășit simultan și diferit de cei implicați. S-a insistat tot mai mult în ultimele decenii pe implicarea publicului în realizarea spectacolului, Jerzy Grotowski susținând proximitatea publicului față de interpreți până la integrarea lui în compoziția spectacolului, iar Peter Brook subliniind că „publicul întregește treptele creației”¹; modernitatea a exploatat rolul constructiv al *feed-back*-ului, Judith Malina insistând asupra folosirii „forțelor teatrului” pentru a determina transformarea spectatorului „într-un creator”².

Spectacolul este un fenomen artistic care se petrece *aici și acum*, după anumite cutume care, însoțind variabilele socialului și artisticului, au căpătat un plus de labilitate în societatea contemporană.

Provocarea căreia trebuie să-i facă față reprezentația este aceea de a răspunde esențelor unui public agresat de mulțimea influențelor variabile, asaltat de fluxul informațional la care este supus *volens nolens*, „răspunsul” fiind o stare de „asurzire” și o auto-protecție care determină o scăzută capacitate de



mirare. Spectacolul trebuie atunci să-l reanimeze și să-l surprindă, să-l provoace și să-l sensibilizeze, sarcină dificilă în condițiile în care valorile și conceptele capătă un grad tot mai ridicat de relativitate și subiectivitate, fiind dependente de condiții locale, distincte.

Din punctul de vedere al publicului, spectacolul poate fi considerat un **produs artistic** al societății de consum; o **modalitate de loisir** pentru contemporanii noștri, o formă de divertisment (*entertainment*). „Evenimentul (spectacolul) nu e un produs finit în felul în care este un roman sau un poem. E un proces interactiv, care se bazează pe prezența spectatorilor (inegală, fluctuantă, capricioasă), dar și de gradul lor de competență. În momentul în care spectacolul de artă s-a diferențiat net de spectacolul de consum, a devenit evident că publicului celui dintâi, constituit într-o comunitate a inițiaților, îi va fi greu să accepte pe celălalt, dar și celor care agreează spectacolul de consum le va fi aproape imposibil să înțeleagă spectacolul de artă. Deși au existat creatori care au împrumutat mijloace de exprimare specifice celor două tipuri de spectacol, încercând hibridizarea reprezentațiilor pentru a obține o mai largă audiență și un grad mai ridicat de acceptare, totuși în ultimul timp pare a fi dispărut comuniunea în plăcere.

În practică, scindarea publicului în publicuri țintă pare să existe, voci critice argumentând în favoarea unui public unic, eterogen, demonstrând că e nevoie de o **adecvare** a reprezentației prin răspunsuri oferite întrebărilor: *ce, cum, unde și cât* se joacă.

Da, dar nu prive din perspectiva lui *(ori)ce, (ori)cum, (ori)unde sau (ori)cât!*

1 Apud Horia Deleanu, op. cit., p. 73

2 Idem, p.175

3 Susan Bennett, *Theatre Audiences. A theory of production and reception*, London & New-York, Routledge, 2005, p. 68

The Ballad of Buster Scruggs - șase moduri de a muri în Vest

film

În ultimele două decenii, westernul american a fost supus unei flexibilizări profunde, atât tematic cât și stilistic, devenind astfel un gen destul de vag definit care și-a pierdut din rigiditatea ideologică tradițională, dar și din reactivitatea subversivă revizionistă care a dominat genul începând cu a doua jumătate a anilor '60 și până în anii '90 inclusiv. Această marcă distinctă a cinematografiei americane pare că și-a cam spus ultimul cuvânt în materie de ideologie și a început să îmbrățișeze de prin anii 2000 o variantă înclinată mai degrabă spre estetic, fuziune de genuri și teme, dar și spre mutații temporale, astfel că așa-numitele neo-westernuri nu mai gravitează în jurul unor mituri culturale sau evenimente istorice precise (cum sunt mitul frontierei sau Razboiul Civil), ci își asumă mari libertăți în abordarea subiectului și în rafinarea stilului. Practic, tot ce era controversat în westernurile lui Sergio Leone în anii '60, de la ambiguitatea morală până la atmosfera austeră, de tip deșert, nu mai reprezintă un element de șoc în ziua de azi.

Apărut în sezonul de Oscar, *The Ballad of Buster Scruggs*, realizat de frații Coen, este unul dintre filmele trecute cu vederea de public în 2018, deși a primit o nominalizare importantă pentru cel mai bun scenariu adaptat și aprecieri pozitive din partea majorității criticilor. Este un western-antologie alcătuit din șase scurt-metraje care aparent au în comun tema mitului frontierei, dar care își păstrează excentricitatea și subversivitatea pentru care cei doi regizori americani s-au făcut remarcăți în cariera lor. Deși aflate sub spectrul unei coeziuni tematice, vinițele diferă uneori profund în tonalitate, abordare dramatică și construcție de per-

sonaje, oscilând între violența exuberantă și jovială de ordin patologic din prima parte ce domină acțiunile lipsite de plauzibilitate ale lui Buster Scruggs, un criminal ridicol de suprauman cu un discurs cinic impecabil și un apetit pentru cîntat și gravitatea absurdă a căutării unui sens al existenței în capitolele „Meal Ticket”, în care un actor paraplegic însoțit de impresarul său este înfățișat în repetate rînduri rostind la întîmplare discursuri din Biblie, Shakespeare sau Abraham Lincoln în fața unui public restrîns, și „All Gold Canyon”, care spune povestea unui căutător de aur împins de singurătate până dincolo de limita sănătății mintale.

E de remarcat că frații Coen se distanțează fără ezitare atât de westernul tradițional, cât și de cel revisionist de tip anii '70. Pe de o parte, mesajul moral al poveștilor stă sub semnul ambiguității, sau pur și simplu este considerat total irelevant; în „The Mortal Remains”, o reinterpretare în miniatură a conversației din trăsura dintre indivizi cu stataturi și mentalități diferite din *Stagecoach*, clasicul western al lui John Ford, discuția pe temă morală în legătură cu cele două tipuri care definesc ființa umană decurge ca un simulacru conversațional fără o finalitate așteptată, întrucît personajele nu suferă schimbări, iar povestirea practic nu are nicio rezolvare, ceea ce e total opus față de ce se întîmplă în filmul lui Ford, unde mesajul moral este esențial. Pe de altă parte, e clar că cei doi regizori americani nu iau în calcul reconcilierea culturale sau răsturnările ierarhice aflate sub semnul unei idealizări cvasi-teziste ale revizionismului timpuriu, iar asta se observă în special în portretizarea nativilor americani care, spre deosebire de westernuri

revizioniste precum *The Outlaw Josey Wales* de Clint Eastwood sau *Dances with Wolves* de Kevin Costner, sunt total depersonalizați, iar frații Coen fac asta cu o nonșalanță dezarmantă, fără însă a-i pune în antiteză cu eroii albi, care în cea mai mare parte sunt la fel de degenerați moral ca și ei.

The Ballad of Buster Scruggs nu duce lipsă de nimic în ce i-a consacrat pe frații Coen în industria cinematografiei americane și, bineînțeles, în cinematografia mondială: personaje odioase, dar carismatice în ticăloșia lor, imprevizibilitatea desfășurării evenimentelor, ascutimea dialogului, halucinații mistice de tip caricatural; în același timp, ne oferă și momente de profunzime dramatică precum în conversația serioasă dintre Billy Knapp și Alice Longabaugh despre încrederea oferită de egalitatea dintre bărbat și femeie în viața de cuplu din vinieta „The Gal Who Got Rattled”. Această diversitate este unul dintre punctele cheie ale construirii acestui univers western bizar, uneori absurd și care face din acest film o experiență unică, așa cum este și talentul incontestabil al celor doi regizori. Chiar dacă nu pare să fi atras încă foarte mulți fani în rîndul publicului larg ca în cazul celor mai cunoscute capodopere ale lor precum *Fargo*, *The Big Lebowski* sau *No Country for Old Men*, cred că *The Ballad of Buster Scruggs* ocupă deja un loc important atât în filmografia duo-ului american, cât și în ceea ce înseamnă în ziua de azi neo-westernul, un gen de western care privește dincolo de ideologie și importanță culturală.

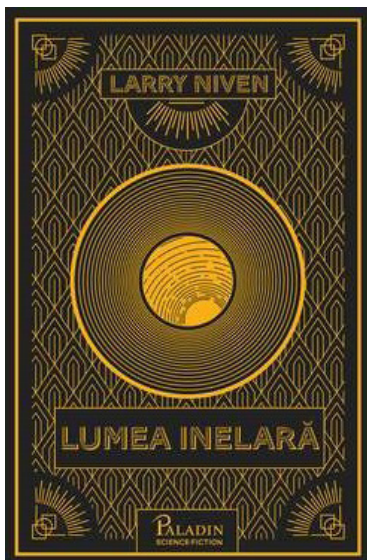
I. Laurențiu



Lumea inelară

Larry Niven este un autor american de science fiction, cunoscut mai ales pentru seria de cărți intitulată *Ringworld* (*Lumea inelară*). Apreciat pentru promovarea așa-zisului *hard science fiction* (în care autorii utilizează concepte științifice, reale etc. împreună cu alte elemente SF, pentru a crea o lume ficțională autentică și convingătoare), autorul a fost distins cu numeroase premii pe tot parcursul activității literare. Cele mai importante (de menționat premiile Nebula, Hugo și Locus, oferite de Organizația pentru Science Fiction și Fantasy din America) au fost obținute pentru romanul *Lumea inelară* (1970).

Ațiunea textului este plasată în 2850, într-o perioadă când progresul științific/tehnologic a permis omenirii să se dezvolte fără precedent. Mai mult decât atât, universul din seria *Ringworld* este populat și de alte specii, mai mult sau mai puțin primejdioase: există, în primul rând, specia Păpușarilor, o rasă misterioasă, care a intervenit, din câte sugerează romanul, în evoluția firească a umanității. Dacă Păpușarii sunt inteligenți și avansați din toate punctele de vedere, cei din rasa Kzin sunt exact opusul. Kzinii (reprezenți în volum de Tălmăciul Animalelor) sunt o specie vulcanică, violentă, care a purtat un război teribil împotriva umanității, dar, într-un final, au fost înfrânți categoric.



În prima parte a cărții, Nessus (unul din Păpușari) îl recrutează pe Louis Wu (un om care și-a prelungit existența cu 200 de ani datorită unor modificări genetice) pentru a explora un „obiect” descoperit de rasa Păpușarilor la mulți ani lumină de Pământ. Pe lângă Louis – protagonistul cărții – din echipajul organizat de Nessus pentru a explora descoperirea Păpușarilor mai fac parte: Tălmăciul Animalelor și o anume Teela Brown. Împreună, vor călători pe o nouă Lume, o construcție ciudată (artificială) care înconjoară un soare. Inelul este alcătuit dintr-o zonă interioară locuibilă, iar cea mai mare parte a suprafeței este formată din pământ și mări.

Când ajung în apropierea Inelului, echipajul condus de Louis Wu și coordonat de Păpușarul Nessus întâmpină o serie de dificultăți și sunt obligați să aterizeze forțat. Din acest moment, începe aventura personajelor, care, pe lângă faptul că doresc să descopere cât mai multe informații despre trecutul și istoria Lumii inelare, trebuie să supraviețuiască mediului mai mult sau mai puțin ostil al noului corp ceresc. Aici vor descoperi o specie umană înapoiată, dar și urmele unei civilizații foarte avansate, dar care a dispărut subit, lăsând în urmă *Lumea inelară*.

Romanul abundă în descrieri credibile și convingă-

toare despre natura Inelului stelar, dar ceea ce atrage atenția, înainte de toate, este complexitatea personajelor. În general, literatura science fiction nu se remarcă prin figuri epice puternice (cu câteva excepții: *Solaris*, de exemplu, un text excelent care se află la limita dintre SF și proza de factură psihologică), dar *Lumea inelară* reușește să captiveze atenția cititorilor prin câteva personaje convingătoare. Dacă protagonistul nu cunoaște o evoluție propriu-zisă, o parte din celelalte personaje principale suferă câteva modificări relevante pentru dezvoltarea seriei. În primul rând, Teela Brown nu este un simplu personaj feminin care dinamizează „voiosul” anturaj, ci din contra. Teela este, într-o anumită măsură, cheia întregului scenariu. Totodată, destinul ei este strâns legat de intervenția Păpușarilor în evoluția umanității: creaturile misterioase au introdus în ADN-ul oamenilor o serie de modificări pentru a le îmbunătăți...norocul (considerat a fi o trăsătură telepatică). Teela – o personalitate jovială și instabilă – descoperă, treptat, că existența ei deține un rol mai important în univers, iar decizia ei de a rămâne pe construcția inelară va fi explorată atent în celelalte cărți ale seriei. Un alt personaj *rotund* este și Tălmăciul Animalelor, care reușește să devină un soi de conducător al grupului după ce Nessus își trădează caracterul și intențiile.

Universul lui Niven propune o lume ficțională aparte, unde umanitatea își explorează limitele în necunoscutul spațiului. *Lumea inelară* poate constitui pentru cititor o inițiere captivantă într-un gen de literatură în care ficțiunea se îmbină armonios cu domeniul științei.

Laurențiu ISTRATE



Calea lui Thomas Munk - violența se justifică prin ea însăși

Singurul mod prin care un outsider se poate face auzit în societate este atragerea atenției prin acțiuni radicale. Gravitatea faptelor sale va determina gradul de importanță al propriilor idei. Cam așa ar putea fi rezumată apologia *acțiunii* din „Manifestul despre capitalismul tehnologic” trimis presei sub formă de scrisoare al lui Thomas Munk, teroristul intelectual din *Calea Idei Brown*, romanul scriitorului argentinian Ricardo Piglia apărut în 2013 și tradus în română în 2016. Conform gândirii personajului nostru, critica sa extremistă la adresa capitalismului și a progresului tehnologic ar fi căzut în anonimat dacă imaginea sa de ucigaș în serie nu ar fi produs șocul și fascinația în rândul societății.

Fascinantul, dar în același timp concisul roman al lui Ricardo Piglia se prezintă ca un reportaj de idei, gândiri și filozofii de factură anticapitalistă care au penetrat mediul universitar nord-american de-a lungul utimelor trei decenii ale secolului XX, totul fiind realizat din perspectiva lui Emilio Renzi, universitar argentinian specialist în literatura lui W.H. Hudson care caută să se „reinventeze” prin acceptarea invitației de a preda la o universitate de prestigiu din Statele Unite. Plictisul și monotonie care caracterizează în general existența de campus universitar sunt anulate progresiv de misterul care înconjoară personalitatea Idei Brown, colegă cu Renzi la universitate, genul de intelectuală de stînga fermecătoare, activă politic, care pare să ducă o viață dublă de cadru universitar meticolos și conformist și de amantă ultra-discretă a lui Emilio (poate chiar și a altor bărbați), cu un trecut la Berkeley controversat, ceea ce îl determină pe protagonist să se îndrăgostească de ea. Toată această liniște tipică unui oraș mic este tulburată aproape în întregime de moartea în împrejurări suspecte a Idei, ceea ce îl aruncă pe Emilio în vîltoarele unei investigații care îl familiarizează cu această fațetă obscură a intelectualității nord-

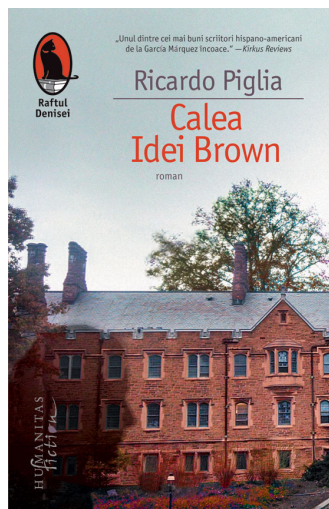
americane radicaliste formată din grupări ecologiste extremiste, anarhism anticapitalist, acțiuni teroriste individuale, fără a se lăsa însă impresionat sau șocat.

Calea Idei Brown nu excelează pe partea dramatică, dar nici nu intenționează să facă acest lucru. Deși include și o aparentă poveste de dragoste (care este mai degrabă unilaterală, Emilio fiind cel care prezintă un interes sentimental pentru Ida, fără ca reciproc să transpară în periodicele lor aventuri clandestine), romanul este factual, brut, lipsit de melodramă. Luciditatea cu care naratorul prezintă faptele crește cu cît se adîncește mai mult în investigația morții Idei Brown, schimbîndu-și obiectul obsesiei sale de la fascinanta intelectuală universitară la presupusul ei asasin, Thomas Munk, teroristul absolvent de Harvard care își asumă responsabilitatea pentru atentatele în serie săvîrșite asupra diverșilor cercetători care aveau intenții anti-ecologiste. Romanul poate fi citit și ca un documentar ficțional despre outsiderii intelectuali în America și despre cei care i-au influențat sau ca o investigație a mentalităților anticapitaliste, pro-ruraliste, de tip anti-tehnologizare în literatură. Ricardo Piglia nu are nicio rețineră în a-și pune naratorul-protagonist în ipostaza de a ține prelegeri pe aceste teme în calitate de specialist, de a relate și de a transcrie documente de investigație.

În ansamblul său, romanul lui Piglia se prezintă ca un roman de investigații, ceea ce îl determină pe cititor să privească lucrurile din perspectiva cercetătorului glacial și neimplicat. Thomas Munk nu este un personaj dramatic, ci doar un obiect al unei investigații, un nume asociat unui dosar care include date despre viața

sa, interviuri cu el, dar mai ales ideile sale excentrice. Este genul de roman care se distanțează încă din start, de la prima frază, de orice fel de apartenență ideologică sau judecată morală; sunt acțiunile acestor mișcări extremiste condamnabile sau justificabile într-un context dat? Este Thomas Munk un terorist detestabil, sau un personaj care stîrnește simpatie pentru modul său de a gândi, dar mai ales pentru modul de a acționa (sau, mai bine zis, pentru că *acționează*)? Protagonistul-narator Emilio nu emite nicio părere în acest sens; iar această aparentă echidistanță, această lipsă de luare de poziție de traduce prin fascinația cercetătorului pentru obiectul cercetării, dar și pentru acțiunea de a cerceta. Probabil, aceeași perspectivă o poate avea și cititorul asupra evenimentelor: el nu va condamna acțiunile și ideile lui Thomas, dar nici nu va empatiza cu personajul - aceste două reacții fiind posibile într-un cadru dramatic, manipulat emoțional, - ci va dezvolta un interes, o fascinație, o curiozitate pentru cazul sau cazurile prezentate.

Ricardo Piglia reușește să impună romanului o consistență documentaristică de la început pînă la sfîrșit și un ton alert care face ca romanul să fie intrigant și ușor de parcurs. Este genul de roman interesant în cea mai mare parte prin temă, prin cazul ales, prin referințele istorice și culturale inventariate în prelegeri accesibilizate, bine construite ale naratorului, dar tocmai această modalitate factuală, distantă, uneori procedurală, specifică unui roman polițist, de prezentare a evenimentelor generează provocări intelectuale, problematizări ale ideilor prezentate, fără a impune cititorului un punct de vedere fix.





Theodor CODREANU

Numere în labirint (II)

II 470. Cei mai intoleranți și mai agresivi indivizi de pe glob sunt, astăzi, propovăduitorii toleranței.

II 471. Hitler i-a scutit pe intelectualii europeni de a-și mai face griji în privința lui Stalin și a comunismului.

II 472. Luciditatea îl determină pe Alain Finkielkraut să conchidă că triumful postmodernității este acela al fanatismului și al lui Zombi.

II 473. Un mesager al Moscovei, Stanislav Belkovski, un tânăr analist politic de 33 de ani, a venit la București spre a testa un nou plan privind Transnistria și Basarabia. Ecuația Belkovski: Basarabia (mai puțin Găgăuzia!) să revină la România, iar Transnistria să rămână avanpostul Rusiei spre Occident. Cheia reușitei, crede el, este decizia Chișinăului. România ar trebui să încurajeze proiectul, după opinia lui.

II 474. Alexandra Laignel-Lavastine: ideologia partizană erijându-se în „filosofare” obiectivă.

II 475. Ideologia antinaționalismului care face ravagii în zilele noastre, a fost dintotdeauna opera celor care au vrut suprimarea personalității popoarelor pe care au tins să le cucerească sub diverse măști „umanitariste”. Argumentul lor forte e că „naționalismul” ar fi dus Germania la nenorocirea nazismului. Voită confuzie: „naționalismul” german a fost, în realitate, un rasism metamorfozat într-un imperialism brutal, suprimând tocmai naționalismul popoarelor agresate și cucerite, fie și efemer.

II 476. Gabriel Liiceanu, ca pretins discipol al lui Constantin Noica, se arată revoltat că, prin „naționalismul” său, maestrul în care a crezut, și-a trădat învățăceii. Adevărul este exact pe dos: ucenicii l-au trădat pe filosof, neînțelegându-i miza gândirii. „Pălinișenii” se arată, mai degrabă, discipoli ai Alexandrei Laignel-Lavastine!

II 477. Alexandra Laignel-Lavastine e contrariată de faptul că Noica e ultimul mare apărător al Europei și, în același timp, nu s-a transformat în „disident”. E ca și cum ai pretinde că europenismul (și românitatea) ar fi varietăți de comunism! Geniul lui Noica a înțeles că disidența este o revizuire ideologică a comunismului, de felul perestroicăi gorbacioviste, ambele ideologii fiind factori dizolvanți ai Europei, arma lor comună fiind năruirea fundamentului creștin și național al ființei europene.

II 478. Laignel-Lavastine, spre a deveni credibilă, subliniază corect confuziile partizane ale interpreților lui Noica, în România, atât privitor la atacuri, cât și privitor la apologii. Numai că ținta ei este tot partizană: coroborând perioada de tinerețe cu cea a maturității, autoarea vrea să demonstreze că Noica a rămas, în esență, un „fascist”. Ea numește fascism tot ce este legat de *național*. Și ea este o „apoloagă”, dar a internaționalismului neomarxist „corect politic”.

II 479. Nu-i place doamnei Laignel-Lavastine că Noica, în plin comunism, recunoaște temelia creștină a Europei, că această europenitate s-a ridicat pe logica dogmei Sfintei Treimi, care este saltul epocal între antichitate și civilizația europeană. Nu e de mirare că Franța anticreștină a doamnei Laignel-Lavastine vrea să biruie în contextul eliminării dimensiunii creștine din Constituția Europei Unite.

II 480. Neagu Djuvara dă semne că s-a lepădat de vechea sa filosofie a istoriei, fundamentată în cartea din 1975¹, premiată de Academia Franceză, preferând să se conformeze calapoadelor „corect politice” contemporane. Ce spaime duce în spate acest „venerabil” insetat de gloria pe care n-a putut s-o dobândească în Occident?

II 481. Înțelept este acela care-și dă seama, de timpuriu, de răutatea neistovită a oamenilor, luându-și măsuri de precauție spre a nu cădea în aceeași ispită a infernului.

II 482. 28 iunie 2004. Americanii par să grăbească așazul transfer de putere în Irak, dar anunță, totodată, o suplimentare a forțelor armate. Cinism căruia i se va răspunde cu perpetuarea violențelor.

II 483. 1-4 iulie 2004. În anul olimpiadei grecești, zeii și-au întors fața către echipa Greciei, la campionatul european de fotbal din Portugalia. Pare a fi și o revanșă a țărilor mici din Europa, în special a celor estice, față de veșnicii candidați la victorii din Vest. De remarcat simetria inversă a acestui campionat, geografic și dimensional: a început cu meciul Grecia – Portugalia și se va încheia cu Portugalia – Grecia!

II 484. Dacă nu există *sentiment național*, cum susțin globaliștii, de ce euforia victoriilor obținute de Grecia n-a cuprins Parisul, Berlinul și Moscova?

II 485. Pe 2 iulie, cu prilejul festivităților celor 500 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și Sfânt, Liviu Mihaiu, șef soroșian la „Academia Cațavencu”, emite, cu dispreț suveran, opinia că e o apucătură comunistă să-i mai slăvim pe voievozi, cu atât mai mult pe un dictator ca Ștefan cel Mare, în loc să-l sărbătorim zilnic pe Ion C. Brătianu, care a făcut ceva „practic” pentru România! Ce confuzie de planuri la această minte de căcărează!²

II 486. În 1996, America a cheltuit opt miliarde de

dolari pentru promovarea pornografiei. Iată semnele marii emancipări postmoderne!

II 487. Filmul lui Mel Gibson, *Patimile lui Iisus*. I s-au reproșat „antisemitismul” (prezența actriței românce Maia Morgenstern în rol central contrazice) și „naturalismul”. De fapt, regizorul merge la țintă: *suferințele* supraomenești și *jertfa* mântuitoare. Mel Gibson le readuce, în fața noastră, în plină minciună ideologică postmodernistă, care nu mai înțelege condiția omenirii. E teribil să nu înțelegi avertismentul lui Mel Gibson, adresat atât creștinilor secularizați, cât și evreilor prinși în sorbul crizei sacrificiale din Orientul Mijlociu.

II 488. În pelerinajul lor spre Putna, Vasile Șoimaru și Vlad Pohilă mi-au lăsat amplul editorial semnat de Nicolae Dabija în „Literatura și arta” (15 aprilie 2004), intitulat *Killerii redeșteptării naționale*. Dabija dă publicității o listă, de pe un document secret, cu propunerile KGB pentru un Front de Renaștere Națională în Basarabia. Pe listă, se găsește și numele lui Iurie Roșca. În acest mod s-ar explica comportamentul ciudat al „naționalistului” Roșca, sprijinitorul adversarilor comuniști în parlament. Dacă e așa, atunci ne aflăm în fața unui caz bizar de *sfășiere*, în sensul cărții mele *Basarabia sau drama sfășierii*, apărută, într-o primă ediție, la Chișinău, chiar cu sprijinul lui Iurie Roșca! Un caz de „sfășiere” programată?

II 489. Democrația europeană modernă este opera creștinismului, cum a demonstrat și Alexis de Tocqueville. Acum însă, lepădându-se pe rădăcinile ei creștine, democrația, tocmai când pretinde că a ajuns pe culme, de fapt, și-a semnat actul de deces, condamnându-se la rătăcire și mizerie.



II 490. Individualismul este dușmanul nr. 1 al democrației.

II 491. Nimic mai contrar religiei decât religia devenită politică.

II 492. În declarațiile politice, Hitler se arată binevoitor sau chiar oblăduitor al creștinismului. În culise însă și în conversațiile particulare, și-a arătat ura și disprețul față de marile religii europene. A îmbrățișat și el o religie, însă una ocultă, precreștină.

II 493. Nu individualismul (formă de egoism) este punctul comun dintre democrație și creștinism, ci *persoana*, care e antiteza individualismului neoliberal.

II 494. Hobbes: „Rațiunea nu înseamnă altceva decât calcule, rațiunea nu este decât calculul consecințelor.” (*Leviathan*, I, cap. 5).

II 495. Alexis de Tocqueville: cei lipsiți de credință nu pot fi salvați decât ca slujitori; cei liberi sunt „condamnați” la credință.

II 496. 8 iulie. Curtea Supremă a Drepturilor Omului a dat câștig de cauză grupului Ilie Ilașcu, somând autoritățile moldovene și transnistrene să-i pună în libertate pe ultimii doi deținuți politici, iar Chișinăul și Moscova să plătească despăgubiri morale de 800 000 de euro. În închisoare, se mai află Andrei Ivanțoc și Tudor Petrov Popa. Să vedem cum vor reacționa Chișinăul și Moscova.

II 497. Reacția Moscovei la decizia CEDO este de sfântă consternare. N-a văzut, n-a auzit nimic despre ce s-a întâmplat, sub oblăduirea ei, la Tiraspol.

II 498. Folosește pronumele Eu numai atunci când n-ai încotro.

II 499. 9-11 iulie. Zilele „Duiliu Zamfirescu”, la Focșani. Prilej de reîntâlnire cu prieteni ca Zoe Dumitrescu-Buşulenga, D.R. Popescu, Mihai Cimpoi, Ion Rotaru, Cezar Ivănescu, Ion Filipciuc, Adrian Dinu Rachieru, Mircea Dinutz, Viorel Dinescu, Gheorghe Neagu, Ioan Dumitru Denciu. Fac cunoștință cu Liviu Ioan Stoiciu, Ion Popescu-Brădiceni ș.a. scriitori. Inflație de premii: vreo 40 la număr.

II 500. Fenomen de pancronism. Ion Popescu-Brădiceni de la Târgu-Jiu e uimit să întâlnească pe cineva care

a gândit, simultan cu el, la o nouă paradigmă culturală: *transmodernismul*. Ne angajăm să publicăm, în coautorat, o carte pe această temă.

II 501. Singurul lucru sigur, izbăvitor la bătrânețe, este independența materială. Cine n-a aflat-o din vreme n-a avut dram de înțelepciune.

II 502. Diferența dintre prognozele meteorologului științific și ale celui empiric este că ale primului rareori se împlinesc.

II 503. Fiind atât de slab și de mincinos, omul crede că se poate sprijini pe el însuși.

II 504. Vintilă Horia: „Ajunge să privim chipurile actualilor șefi ai omenirii ca să ne dăm seama de adâncimea decăderii noastre.”³

II 505. Pământul e ca un pepene uriaș din care un noian de „seringi” sug gaze, petrol, minereuri, cărbune, apă etc. Într-o bună zi însă, pântecele acesta generos și răbdător se va goli și se va zvârcoli în dureri groaznice, repezind în cer vulcane (vorba lui Eminescu), după care va urma colapsul unei găuri negre. Nimeni nu va putea opri catastrofa.

II 506. „Democrații” actuali sunt jivine lingușitoare ale „maselor” de alegători, din patru în patru ani, „mase” ignorante pe care ei le disprețuiesc și le încăleacă tâlhărește câte trei ani și jumătate.

II 507. 29 iulie. De o săptămână, sunt cu Lina la Techirghiol, unde ne înămolim. Azi, vremea e înnoată, așa că n-am mai plecat din Basarabi (Murfatlar), unde suntem găzduiți la fratele meu Dumitru. La Techirghiol, mizerie ca peste tot în România locurilor de „agrement” și tratament. Pungile de plastic și peturile or să ne sufocă, în cele din urmă. Păcat de acest splendid dar al naturii care este lacul Techirghiol. El, care ne dă sănătate, e îmbolnăvit de mizeria egoismului primitiv al indivizilor needucați.

II 508. E întotdeauna un „război” între cititor și operă. Numai că, spre deosebire de războaiele dintre oameni, aici victoria e de ambele părți.

II 509. Era de așteptat ca scandalul închiderii școlilor românești din Transnistria să fie pus pe seama României, de către Vladimir Voronin, care dă vina pe transnistreni că luptă pentru limba română, nu pentru cea... moldovenească. Vor predare în limba română cu grafie latină! iată rătăcirea lor.

II 510. 4 august 2004. Totuși, la presiunea opiniei publice, Chișinăul, secundat de România, s-a hotărât să instituie sancțiuni economice Tiraspolului. Ca răspuns, acesta a blocat calea ferată, după metoda din 1992, cu ajutorul rusoaicelor, atrăgând atenția comunității internaționale. La rândul-le, un grup de dascăli români a pichetat ieri, 3 august, ambasada Federației Ruse de la București. Tiraspolul însă e tare la propagandă: acuză Chișinăul că se pregătește de un nou război.

II 511. 5 august. Am revenit la Huși. Estimp, prin majoritatea regiunilor țării au fost ploi furioase, cu mari pagube. Hușul însă, ca și Techirghiolul, a fost ferit de mânia naturii.

II 512. S-ar putea ca *destinul* să fie ocolirea mistificatoare a propriei responsabilități.

II 513. Artur Silvestri vrea să scoată o nouă revistă de cultură: „Columna lui Traian”. Asta, după o tăcere de 14 ani. Va avea să se confrunte cu biruitorii oficiali din cultură.

II 514. Mugur Vasiliu mă anunță că a obținut fonduri pentru editarea cărții mele *Eminescu și criza sacrificială*. Asta după ce și Cezar Ivănescu, de la Junimea, spune că așteaptă subvenția ministerială pentru *Mitul Eminescu*. Va trebui să retrag varianta de la Editura „Scara”, pe care o consider depășită.

II 515. Iată o definiție ideală, *avant la lettre*, a poeziei postmoderniste, dată de Lucian Blaga în *Elanul insulei*: „Când într-o poezie sau într-o operă de artă esențele mor, periferiile și decorativul cresc ca părul și unghiile morților”.

II 516. Eu și Ion Popescu-Brădiceni încercăm să ducem la bun sfârșit o carte, în coautorat, despre transmodernism. Probele trimise însă de colaborator pariază pe o sofistică terminologică menită să compromită ideea. Încep să mă îndoiesc că proiectul va putea fi dus la bun sfârșit. La mine se conturează o carte de sine stătătoare⁴.

II 517. 10 august 2004. Anatol Vidrașcu îmi trimite, în sfârșit, exemplarele de semnal ale cărții *Duminica Mare a lui Grigore Vieru*. A ieșit o carte frumoasă și din punct de vedere editorial.

¹ Este vorba de lucrarea *Civilisation et les lois historiques. Essai d'étude comparée des civilisations*, Mouton, Paris-Haga, 1975.

² Să mai fie o întâmplare că această căcărează va fi răsplătită, printr-un act de corupție liberală, cu postul de guvernator al Deltei Dunării, în anii 2008-2009?

³ Vintilă Horia, *Jurnal*, 8 ianuarie 1965.

⁴ Este vorba de *Transmodernismul*, carte ca va inaugura colecția „Ananta. Studii transdisciplinare”, la Editura Junimea, 2005.



Namjil NIMBUEV

Namjil NIMBUEV
(1948–1971) / Buriatia

S-a născut în familia poetului buriat Șirab Nimbuev. Majoritatea textelor și le-a scris în limba rusă, însă a lăsat și unele în limba maternă. După absolvirea școlii medii, un an de zile a fost corespondent în redacția ziarului «Молодежь Бурятии» („Tineretul Buriatiei”), după care este admis la Institutul de Literatură „Gorki” din Moscova. A tradus din poezia mongolă.

Namjil Nimbuev a muri la vârsta de 23 de ani (octombrie 1971), în rocada dramaticelor analogii fiind ca și cum un Nicolae Labiș al buriat-mongolilor. Prima sa carte, „Fulgere împiedicate”, îi apără post-mortem (1974).

Namjil Nimbuev este cel mai tânăr clasic al buriat-mongolilor, dar și al literaturii mongole, în general, autor profund ancorat în spiritualitatea poporului său, concomitent fiind unul din puținii poeți care au îmbogățit prozodia rusă cu o distinctă cromatică orientală – a lumii stepelor, cu vibrațiile prelungi ale murmurătoarelor pilduri rostite și rostuite în panteonul budist, cu inflexiunile enigmatice ale șamanilor și melodiile tânguioase, parcă, ale herghelgiilor, păstorilor de cirezi și turme.

În anul 2017, la Moscova au fost editate două volume ale lui Namjil Nimbuev care, pe lângă circa 11 mii de versuri, a mai scris proză, teatru, eseuri.

Aerul meu, viața voastră

Fetișcană zvăpăiată și încăpăținată ce ești tu,
mai oprește-ți
picioarele discuți și zdrelite!
Arătare de circ!
Nu cumva crezi că Pământul
nu ar fi decât un stupid balon pestriț,
învârtit cu picioarele pe arenă?
De la jocul tău
prinse a se mișca lumea:
furtunile răvășesc oceanele,
zboară păsările, avioanele, telegramele,
se clatină copacii, cuiburile, catargele,
gonesc trenurile, mașinile, caii,
iar oamenii, a echilibru, își desfac larg picioarele,
ținându-se tot mai strâns unii de alții,
să nu cadă în neagra căscătură a Universului!

Eu sunt captiva inerției,
salvarea mea e fuga,
de mă opresc –
cad neamănat în hăul beznei!
Atât cât alerg,
sunt cu voi, pe Pământ.
Mișcarea e
aerul meu,
viața voastră.

Nu ar avea cineva să-mi împrumute patru copeici?

Oameni buni,
nu ar avea cineva să-mi împrumute
patru copeici,
să am și eu dreptul să urc fără frică în troleibuz?
Problema e că, vedeți dumneavoastră,
eu sunt poet,
slujitorul unei modeste
muze de țară.
Vă imaginați, am avut o grămadă de bani
câștigați după vânzarea
sentimentalei mele vaci Simmental.
Însă după ce m-am pomenit pentru prima oară
în zgomotoasa capitală,
m-am pierdut cu totul
în fața
atâtor lucruri ademenitoare.
Acum în buzunarele mele goale

ca o tristă elegie
au rămas doar zângănitul foștilor
păstrăvi argintii,
foșnetul aripilor
fostelor păsări de hârtie.
Însă după cingătoare, pe burta-mi goală,
se încălzește un poem clasic
cu care contez să fac cnocdaun
redactorul unei solide reviste –
spre el mă-ndrept chiar acum.
Acolo, numaidecât voi primi neamănat
un avans generos.
Cu o parte din el îmi voi procura mașina
cu care să mă întorc în satul natal.
Hei-hei, îngăduie dumneata, cetățene pleșuv!
Am văzut că ați ieșit din bar –
jur că sunteți un filantrop.
Ce v-ar costa să-mi împrumutați patru copeici,
patru solzișori de aramă?...
În schimb, de cum ajung celebru,
vă veți simți nespuse de măgulit
să amintiți de binefacerea de odinioară,
de azi, adică. Și vă jur pe poemul
de care aminteam
că o să vă dedic un madrigal.
...Îmi propuneți
să merg fără bilet?
Sau să încălec Pegasul meu?
Păcatul dumitale e banalitatea.



Unica mea medalie este onestitatea,
iar Pegasul nu e o gloabă de la asanare!

Oameni buni,
nu ar putea cineva să-mi împrumute, totuși,
patru copeici?...

O, ciocârlie

O, ciocârlie –
inimioara cerului
fugind din bătaia săgeții!

Fetița care desena stele

Oamenii obișnuiți nu sunt prea norocoși.
Și cu mine viața se saluta
în mânuși din piele de arici.
De-aș fi fost celebru,
v-aș fi arătat
netrecătoarele urme de la bătaia cu urzici
pe fesele mele.
Sau adâncitura din inimă
peste care parcă ar fi trecut
scârțâitoarea trăsură-ncărcată cu coșuri goale
și cu bătrânelul harabagiu pe capră.
Însă pe patul de moarte eu îmi amintesc nu de
matahala pistruiață
ce dădu-n mine cu mănunchiul de urzici,
nici de smolița fetișcană

ce știa să fluiere ca băieții
și să sfărme inimile bărbaților.
În ultimele-mi clipe,
pe care le mai pot rupe din viață,
îmi amintesc de mărunțica la trup
fetișcană rusoaică ce
desena pe asfalt stele roșii cu cinci colțuri,
cu naivitatea ei copilărească
poreclindu-mă: „Hóng Wèi Bīng” maoist.

Viața

Abia auzit, ca un copil obijduit,
inima suspinase,
apoi... se opri.

Unde ar fi înțeleptul ceasornicar
cu fermecata-i lupă în frunte?

În stradela pustie doar șuierul vântului
și un strigăt răgușit, undeva după colț?

„Hei, pateuri, pateuri! Cine dorește pateuri
fierbinți?!”

Moartea actorului

În gura ruinată
respirația-n stingere – ultima, fierbinte,
desfăcu buzele subțiri,
roase până la străvezime de armile monologurilor,
după care ieși în afară
ca o porumbiță blândă, bolnăvicioasă,
ce zgâria văzduhul cu aripile-i aspre...

Copii se zgribuliră, liftiera, vecinul-inginer –
spectatorii dramaticului cântec de lebedă al actorului – parcă
s-ar fi ridicat în vârful degetelor,
să privească în geamul absolutului veșnic...

Bătu ceasul.
Cucul o zbughi înăuntru, pocnind din oblonase.

Acoperind fețe jalnice și ușa de la balcon,
bubuind grandios cu tabla-i,
căzu cortina morții.

Elegie

„Cumpăr o limuzină
ce-ar avea un diavol în loc de motor.
Patru veverițe-n agonie
se vor roti în cauciucurile urlătoare,
scrâșnitoare.
Cu glasul unei femei obosite
claxonul va soma trecătorii să se ferească din cale.
Uriașe bufnițe galbene
cu penetu-nfoiat vor sta pe faruri.
De pe marginea drumului
fetișcanele cu picioare-gărăfioare vor flutura
din fulare
și le voi duce până la ringul de dans”.

...Stând la geam
poetul pocni îngrijorat
din degetele-i violete,
culese o scamă de pe
reverul sacoului:
– Ar trebui să-l amanetez, – se gândi.

prezentare și traducere de Leo BUTNARU